

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565)

RESPECT PROTECT FULFILL

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

บทสรุปผู้บริหาร

1. ความเป็นมาของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

สืบเนื่องจากการประชุม World Conference on Human Rights ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. 2536 (ค.ศ. 1993) ที่ประชุมได้รับรองเอกสารสำคัญด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้แก่ ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action) โดยย่อหน้าที่ 71 ของปฏิญญาดังกล่าว เสนอแนะให้แต่ละรัฐพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนเพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้มีการปรับปรุง ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

ปี 2543 ในโอกาสครบรอบ 50 ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน จึงได้ดำเนินการตามปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ โดยจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน* เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไก และมาตรการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2543 เรื่อง นำเสนอร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน มอบหมายให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานกลางในการประสานและติดตามการดำเนินงาน

ต่อมาเมื่อได้มีการใช้บังคับพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 แล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงได้โอนภารกิจการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมายังกระทรวงยุติธรรม ภายใต้ภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยที่ผ่านมามีการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาแล้ว 3 ฉบับ และเมื่อแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557 - 2561) ได้หมดวาระลง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงได้จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบการประกาศใช้แผน และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ ต่อไป

2. กรอบแนวคิด กระบวนการจัดทำ และสาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

2.1 กรอบแนวคิด

ผสมผสานระหว่างบริบทสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

* ต่อมาใช้ชื่อว่า แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2544-2548

(พ.ศ.2560 - 2564) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ นโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562 - 2565) เป็นต้น กับบริบทสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อาทิ ปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน กระบวนการรายงาน ทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review : UPR) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ฯลฯ ตลอดจนประเด็นที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุ ได้ตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มเติม เพื่อให้ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติครอบคลุมนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนทั้งประเด็นด้านและกลุ่มเป้าหมาย

2.2 กระบวนการจัดทำแผน

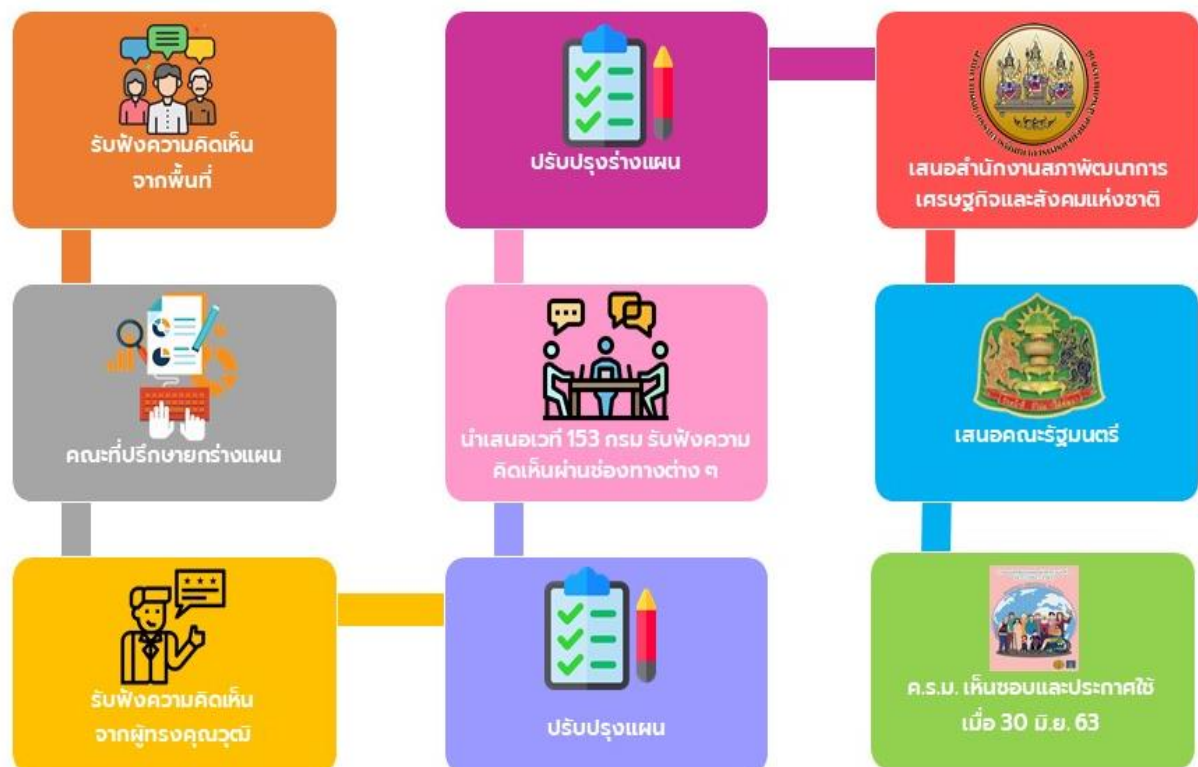
กระบวนการจัดทำแผน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Bottom-Up Approach) โดยให้ประชาชนได้ร่วมเรียนรู้หลักการสิทธิมนุษยชน ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมจัดทำแผน จากระดับพื้นที่ พัฒนาเป็นแผนระดับชาติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- **ระยะที่ 1 ปี พ.ศ. 2560** ที่ปรึกษาโดยมหาวิทยาลัยมหิดล และกระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ร่วมยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จากระดับพื้นที่ โดยการศึกษา ข้อมูลทั้งใน และต่างประเทศ รับฟังสภาพปัญหาจากตัวแทนภาคส่วนครอบคลุมทุกจังหวัด และผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน จาก 4 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร

- **ระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2561** จัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ฉบับสมบูรณ์ โดยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนในระดับชาติ (ร่างแรก) แล้วเข้าสู่กระบวนการวิพากษ์ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผ่านช่องทางต่างๆ อาทิ การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ในพื้นที่ 6 ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร การรับฟังความคิดเห็นผ่านทางเว็บไซต์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แบบสอบถามทางไปรษณีย์ แบบสอบถามฉบับ GR code เพื่อกลุ่มเฉพาะ (ผู้พิการทางสายตา ผู้สูงอายุ) และนำมาสรุปประมวลผลเป็น (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ร่างที่ 2) และนำเสนอ ผู้แทนหน่วยงานในระดับนโยบาย (20 กระทรวงหรือหน่วยงานเทียบเท่า และหน่วยงานระดับกรม) เพื่อให้ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ แล้วนำมาประมวลผลเป็น (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ร่างที่ 3)

- **ระยะที่ 3 ปี พ.ศ. 2562** เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560 เรื่องแนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรมจึงส่ง (ร่าง) แผน สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเข้าสู่ กลไกการพิจารณาของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็น ซึ่งห้วงระหว่าง การพิจารณาปรับปรุง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ตามข้อเสนอแนะของอนุกรรมการพัฒนา

และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์[†] กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งเวียน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เพื่อให้ส่วนราชการต่างๆ ได้พิจารณาปรับปรุงสถานการณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน พิจารณากำหนดตัวชี้วัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2563 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563 กระทรวงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2562-2565) ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2563

แผนภาพ กระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

2.3 สารสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565)

วิสัยทัศน์ “สังคมรู้หน้าที่ เคารพสิทธิมนุษยชน และได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม”

เป้าหมาย คือ “การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลง”

2.3.1 แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ระบุถึง สถานการณ์ภาพรวม ตัวชี้วัด ข้อท้าทาย ข้อเสนอแนะ และหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานรับผิดชอบหลักและหน่วยงานร่วม โดยจำแนก เป็นแผนรายด้าน 10 ด้าน และแผนรายกลุ่ม 12 กลุ่ม โดยมีการจัดลำดับความสำคัญตาม Handbook on National Human Rights Plans of Action ดังนี้

[†] อนุกรรมการภายใต้สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนรายด้าน 10 ด้าน ได้แก่

1. กระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

2. การศึกษา

เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสมีสิทธิทางการศึกษาที่ขึ้นทัดเทียมกับคนทั่วไป

3. เศรษฐกิจและธุรกิจ

เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตไปพร้อมกับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

4. การขนส่ง

เพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านการขนส่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุ

5. สาธารณสุข

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหลักประกันสุขภาพในเรื่องระบบการบริการสำหรับประชาชน (กลุ่มเปราะบาง) เช่น การรักษาพยาบาล

6. ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี

เพื่อพัฒนาและจัดทำมาตรการคุ้มครองข้อมูลและเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมออนไลน์

7. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศ

8. การเมือง การปกครอง และความมั่นคง

เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมและกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายมากกว่าการมีส่วนร่วมที่รัฐกำหนด

9. ที่อยู่อาศัย

เพื่อสร้างมาตรการหรือนโยบายหรือโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบาง

10. สิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา

เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแนวปฏิบัติของแต่ละศาสนา รวมทั้งส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการ บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

แผนรายการกลุ่ม 12 กลุ่ม ได้แก่

1. เด็กและเยาวชน

เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกช่วงวัย ได้รับการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิอย่างมีคุณภาพทั่วถึง และเท่าเทียม (เช่น การศึกษา การเข้ารับบริการสุขภาพ)

2. นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

เพื่อให้ความคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผ่านการดำเนินการต่าง ๆ เช่น เร่งผลักดันร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้ต้องราชทัณฑ์

เพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล รวมทั้งเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังมีศักยภาพและความรู้ในการประกอบอาชีพ

4. ผู้พลัดถิ่น

เพื่อส่งเสริมคุ้มครองให้กลุ่มผู้พลัดถิ่นได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรม เท่าเทียม โดยไม่เลือกปฏิบัติและสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

5. ผู้สูงอายุ

เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข สาธารณูปโภคอย่างทั่วถึงตามที่รัฐจัดให้ รวมทั้งมีมาตรการจูงใจให้มีหน่วยงานดูแล

6. คนพิการ

เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การศึกษา และใช้ประโยชน์จากบริการสาธารณะได้อย่างเพิ่มขึ้น

7. ชชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พำนักในเขตเมือง

เพื่อให้มีมาตรการในการแก้ปัญหาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ

8. ความหลากหลายทางเพศ

เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและไม่เลือกปฏิบัติทางเพศในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน กระบวนการสืบสวนสอบสวนคดี การล่วงละเมิดทางเพศ

9. ผู้ป่วย (ผู้ติดเชื้อ HIV ผู้ป่วยเอดส์ ผู้เสียชีวิต)
เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนโดยเน้นเรื่องการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย

10. สตรี
เพื่อพัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรีและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบยุติธรรม

11. เกษตรกรและแรงงาน
เพื่อส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรพันธสัญญาตามกฎหมายกำหนด เช่น พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560

12. ผู้เสียหายและพยาน
เพื่อพัฒนากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.2 การกำหนดตัวชี้วัด

อิงการกำหนดตัวชี้วัดตามข้อเสนอแนะการจัดทำตัวชี้วัด (Human Rights Indicators Guidelines) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) และตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก รวมทั้งตัวชี้วัดของแผนระดับที่ 1 แผนระดับที่ 2 และแผนระดับที่ 3 ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามแผน

2.3.3 กลไกการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำประสาน ขับเคลื่อน และติดตามการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยการประสานการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้ถูกต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดผลเป็นรูปธรรม

2.3.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. หน่วยงานมีกรอบการทำงานโดยคำนึงถึงมิติสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะช่วยให้ประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลง
2. ประชาชนมีหลักประกันด้านสิทธิมนุษยชน
3. สังคมไทย เป็นสังคมที่เคารพสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน
4. ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี และได้รับการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ

ความเชื่อมโยงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) กับแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2

แผนระดับที่ 1

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)

1. ด้านความมั่นคง	2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	4. ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	6. ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

แผนระดับที่ 2

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

1 ความมั่นคง	2 การต่างประเทศ	15 พลังทางสังคม	17 ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม	22 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564

1 เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์	2 สร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ	3 สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน	4 การเติบโตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	5 เสริมสร้างความมั่นคง	6 บริหารจัดการภาครัฐ ป้องกันการทุจริต	7 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์	8 วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม	9 พัฒนาภูมิภาค เมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ	10 ความร่วมมือระหว่างประเทศ

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 - 2565

7 ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้	8 จัดระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาคูหล่อนหนีเข้าเมือง	12 จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคูหล่อนหนีเข้าเมือง	16 เสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	17 รักษาความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร	18 รักษาความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ	19 รักษาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนระดับที่ 3

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565)

10 ด้านกระบวนการยุติธรรม	ด้านการศึกษา	ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ	ด้านการขนส่ง	ด้านสาธารณสุข	ด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ	ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง	ด้านที่อยู่อาศัย	ด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา

12 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเด็กและเยาวชน	กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	กลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์	กลุ่มผู้พิการ	กลุ่มผู้สูงอายุ	กลุ่มคนพิการ	กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ และผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง
กลุ่มความหลากหลายทางเพศ	กลุ่มผู้ป่วย (HIV, AIDS, ผู้เสพยา)	กลุ่มสตรี	กลุ่มเกษตรกรและแรงงาน	กลุ่มผู้เสียหายหรือพยาน		

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

บทที่ 1 หลักการ มาตรฐาน และแนวนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน	1
1.1 ความหมาย และหลักการสิทธิมนุษยชน	2
1.1.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน	2
1.1.2 หลักการสิทธิมนุษยชน	3
1.2 พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน	5
1.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	5
1.2.2 สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี	6
1.2.3 แนวนโยบายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่สำคัญ	12
1.3 แนวทางการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	20
1.3.1 ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ	20
1.3.2 คู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน	20
1.3.3 การพัฒนาตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชน (Human Rights Indicators) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR)	24
1.3.4 รูปแบบแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศต่าง ๆ	25
1.4 รัฐธรรมนูญ ยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของไทย	30
1.4.1 รัฐธรรมนูญ	30
1.4.2 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)	32
1.4.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	35
1.4.4 แผนปฏิรูปประเทศ	39
1.4.5 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562 - 2565)	40
1.4.6 การประกาศวาระแห่งชาติ สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	41

บทที่ 2 ทบทวน ประเมินผลสัมฤทธิ์แผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 3 _____ 43

และรายงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 การทบทวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557– 2561)	43
2.2 รายงานที่เกี่ยวข้อง	47

บทที่ 3 สารสำคัญของร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 _____ 51

3.1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4	52
3.2 ทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4	53
3.3 แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน	56
(1) แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม	56
(2) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา	59
(3) แผนสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	62
(4) แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ	66
(5) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่ง	69
(6) แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข	72
(7) แผนสิทธิมนุษยชนด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ	75
(8) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง	78
(9) แผนสิทธิมนุษยชนด้านที่อยู่อาศัย	81
(10) แผนสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา	85
3.4 แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม	89
(1) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน	89
(2) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	91
(3) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์	96
(4) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มกลุ่มผู้พิการ	98
(5) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ	100

(6) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มคนพิการ	103
(7) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิง ในเขตเมือง	105
(8) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มความหลากหลายทางเพศ	109
(9) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ป่วย (ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ ผู้เสพยา)	111
(10) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสตรี	113
(11) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแรงงาน	116
(12) แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้เสียหายและพยาน	119

บทที่ 4 การขับเคลื่อน การติดตามประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชน **122**

แห่งชาติ ฉบับที่ 4

4.1 กรอบแนวคิดของการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ	123
4.2 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับแนวทางการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สู่การปฏิบัติ	123
4.3 การติดตามและประเมินผล	126

บรรณานุกรม **127**

ภาคผนวก

1. หนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ นร 1108/ว 2292 ลงวันที่ 27 เมษายน 2563
2. หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 0411/3396 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 2563
3. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0505/20299 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2563
4. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 60/2563 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563

บทที่ 1

หลักการ มาตรฐาน และแนวนโยบาย ด้านสิทธิมนุษยชน

บทที่ 1

หลักการ มาตรฐาน และแนวนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน

1.1 ความหมาย หลักการ

1.1.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ไม่มีการนิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของปฏิญญาฯ จะเห็นถึงแนวความคิดพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ได้แก่

- (1) ความอิสระเสรี และมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกัน
- (2) การปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง
- (3) การมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ

เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใดชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด

(4) การจำแนกข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางการเมือง การศาล หรือทางการเมืองระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะกระทำมิได้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 4 ได้ให้นิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายไทย หรือตามหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม”

จากแนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวอาจจำแนกสิทธิมนุษยชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- (1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ได้แก่สิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาคความยุติธรรม การแสวงหาความสุข
- (2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควร เป็นต้น

และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐจะต้องเคารพและให้การคุ้มครองอาจแบ่งสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

(1) สิทธิในความปลอดภัย (Security Rights) ซึ่งคุ้มครองประชาชนจากอาชญากรรม เช่น การฆาตกรรม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทรมาน การข่มขืน เป็นต้น

(2) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (Right to Fair Trial & Due Process Rights) คุ้มครองประชาชนจากการบิดเบือนระบบกฎหมาย เช่น การจำคุกโดยไม่มีการดำเนินคดี การดำเนินคดีโดยลับ การลงโทษเกินความจำเป็น เป็นต้น

(3) สิทธิในเสรีภาพ (Liberty Rights) คุ้มครองเสรีภาพของประชาชนในเรื่องความเชื่อ การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม และการเคลื่อนไหวต่างๆ

(4) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) คุ้มครองเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการกระทำต่าง ๆ เช่น การติดต่อสื่อสาร การรวมกลุ่ม การประท้วง การเลือกตั้งและการเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

(5) สิทธิในความเสมอภาค (Equality Rights) ซึ่งเป็นหลักประกันความเสมอภาคในความเป็นพลเมืองดี ความเสมอภาคเบื้องต้นตามกฎหมาย และการไม่เลือกปฏิบัติ

(6) สิทธิในสวัสดิการสังคม (Social or Welfare Rights) ซึ่งเรียกร้องให้มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก และคุ้มครองป้องกันความยากจนและความอดอยาก

1.1.2 หลักการสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

(1) เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัว ตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นี้ ไม่มีใครมอบให้เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง

(1.1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์

(1.2) การให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท

(1.2.1) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

(1.2.2) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

(1.3) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

(2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality and Inalienability)

ความเป็น “สากล” หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่า คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคนไม่ว่าอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ สัญชาติ เหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน ไม่ว่าคน ๆ นั้น จะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง

“ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้” หมายความว่า ในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดิน หรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็กสิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

(3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility)

กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อหลักการนี้

(4) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non - Discrimination)

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ ในฐานะเป็นคน เช่น การแจกของผู้ประสบภัยน้ำท่วม ทุกคนจะได้รับของแจกชิ้นพื้นฐาน เช่น ได้รับข้าวสาร อาหารแห้ง ยาป้องกันทำเปื้อย แต่หากมีครอบครัวหนึ่ง มีคนป่วยที่ต้องการยาเป็นพิเศษ หรือบางครอบครัวมีเด็กอ่อน ต้องได้รับนมผงเพิ่มสำหรับเด็ก ทางราชการสามารถเพิ่มยาและนมผงให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น นี่คือการเสมอภาคที่ได้รับ เพราะทุกคนในครอบครัวได้รับแจกสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพแล้ว

หลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบกับของ 2 สิ่ง หรือ 2 เรื่อง และดูว่าอะไรคือสาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามีความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากก็เสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อยก็เสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมีรายได้มากหรือน้อยเป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษี ซึ่งเป็นธรรมสำหรับประชาชน

หลักการเรื่องความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ ในสังคมไทยนั้น ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อเนื่องมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 ระบุว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

(5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation and Inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

1.2 พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน

1.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งได้รับการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบันและประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่สืบทอดประเทศแรกๆ ที่ให้การรับรองปฏิญญาสากลฉบับนี้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) มีขอบข่ายของเนื้อหาซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นส่วนของอารัมภบทซึ่งให้คำนิยามของหลักสิทธิมนุษยชนที่อิงกับสำนักธรรมชาติ (Natural School) ซึ่งกล่าวถึง “หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ว่า มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน” การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลจะกระทำมิได้ โดยรัฐมีหน้าที่ในการสร้างหลักประกันดังกล่าวในการวางมาตรฐานด้านการเคารพสิทธิของรัฐและระหว่างกันของบุคคลในสังคม ส่วนที่สอง (Article 3 - 21) กล่าวถึงสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ส่วนที่สาม (Article 22 - 27) กล่าวถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) และส่วนที่สี่ (Article 28 - 30) กล่าวถึง “หน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ โดยการทำที่ต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิที่ปรากฏในปฏิญญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) จึงถือเป็นเอกสารสำคัญในการกำหนดกรอบมาตรฐานสำหรับการออกแบบระบบการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน

ในปัจจุบัน และแม้ตัวปฎิญาสากลฯ จะเป็นรูปแบบของเอกสารเชิงหลักการที่มาจากข้อตกลงร่วมกันที่มีได้ มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ก็ถือเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่ามีสถานะเสมือนเป็นกฎหมายระหว่างประเทศอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศที่รัฐต้องปฏิบัติโดยไม่มีข้อยกเว้น (jus cogens) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในช่วงหลัง โดยเฉพาะนับตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้มีการพัฒนาเพื่อรองรับการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

1.2.2 สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

สหประชาชาติได้รับรองสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 9 ฉบับ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีแล้ว จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่

1.2.2.1 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 โดยทำถ้อยแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ข้อ 1 เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยมีให้ตีความรวมถึงการแบ่งแยกดินแดนหรือเอกภาพทางการเมือง

เนื้อหาของกติกาฉบับนี้มี 5 ส่วน 31 ข้อ 3 ส่วนแรก (ข้อ 1 - 15) เป็นสารบัญญัติว่าด้วยสิทธิต่าง ๆ ส่วนที่ 4 (ข้อ 16 - 25) ว่าด้วยการเสนอรายงานทั้งของรัฐภาคีและในระหว่างองค์การของสหประชาชาติของการให้ความช่วยเหลือ และการประชุมทางวิชาการและการตีความ และส่วนที่ 5 (ข้อ 26 - 31) ว่าด้วยการลงนามเข้าเป็นรัฐภาคี การมีผลบังคับใช้ ความครอบคลุมของกติกา การแก้ไขและการเก็บรักษาต้นฉบับทั้ง 5 ภาษา มีลักษณะเป็นวิธีบัญญัติ (ส่วนที่เป็นสารบัญญัติ 15 ข้อ กำหนดสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน ได้แก่ การกำหนดเจตจำนงของตน การจัดการทรัพยากรและการประกันสิทธิของรัฐภาคี ที่จะต้องใช้ให้สิทธิแก่ทั้งประชาชนและผู้ที่ไม่ใช่คนชาติของตน การประกันสิทธิความเท่าเทียมกันในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างชายหญิง และเพื่อความเท่าเทียมกันในสังคมประชาธิปไตย การห้ามลิดรอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การรับรองสิทธิในการทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยสภาพการทำงานที่ยุติธรรม ค่าจ้างที่เป็นธรรมตามความเป็นอยู่ และสภาพการทำงานที่ปลอดภัยถูกสุขลักษณะ การก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิของคนงานสิทธิในสวัสดิการสังคม การประกันสังคม สิทธิของครอบครัวในฐานะจำเป็น สังคมพื้นฐานทางธรรมชาติ สิทธิของมารดา เด็ก ผู้เยาว์ และความคุ้มครองสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอในปัจจัย 4 โดยเฉพาะเรื่องอาหารโดยปลอดจากความหิวโหย และการแบ่งสรรอาหาร สิทธิด้านสุขภาพ สุขลักษณะ บริการทางการแพทย์ การควบคุมโรคระบาด โดยเฉพาะอนามัยทารก สิทธิทางการศึกษาซึ่งประถมศึกษาจะเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ให้เปล่าแก่ทุกคนและการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาที่เหมาะสมเท่าเทียมกัน รวมถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องส่งเสริมให้มากที่สุด สิทธิที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการดูแลจากภาครัฐที่จะคุ้มครอง อนุรักษ์ และการพัฒนา รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางวัฒนธรรม

1.2.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 โดยมีคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อ 1 วรรค 1 เรื่องการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยมีได้หมายรวมถึงการแบ่งแยกดินแดนหรือเอกภาพทางการเมือง และข้อ 20 วรรค 1 การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อทำสงคราม

เนื้อหาของกติกาฉบับนี้มี 6 ส่วน 53 ข้อ 3 ส่วนแรก (ข้อ 1 - 27) เป็นสารบัญญัติว่าด้วยสิทธิต่าง ๆ ส่วนที่ 4 (ข้อ 27 - 45) ว่าด้วยคณะกรรมการ และการเสนอรายงาน (ข้อ 40) การไกล่เกลี่ยข้อร้องเรียนระหว่างประเทศเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกติกาส่วนที่ 5 (ข้อ 46 - 47) ว่าด้วยการตีความ และส่วนที่ 6 (ข้อ 47 - 53) ว่าด้วยการลงนามเข้าเป็นภาคี การมีผลใช้บังคับ การแก้ไข การเก็บรักษาต้นฉบับทั้ง 5 ภาษาเป็นวิธีสบัญญัติ ส่วนที่เป็นสารบัญญัติ 27 ข้อ กำหนดสิทธิต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิของประชาชน ซึ่งว่าด้วยการกำหนดสิทธิของตนเองของประชาชนในเรื่องการเมือง และสามารถดำเนินการอย่างเสรีในการจัดการทรัพยากรและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตน และการประกันสิทธิของรัฐภาคี ที่จะต้องส่งเสริมให้บังเกิดผลตามสิทธิดังกล่าว โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ สิทธิเหล่านี้รวมถึงสิทธิที่จะมีชีวิตและการยกเลิกโทษประหารชีวิต การห้ามการทรมาน/ลงโทษทรมานโหดร้าย การมีทาส เสรีภาพในความปลอดภัยของร่างกาย การห้ามการจับกุม โดยมีได้ทำผิดกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับกุมด้วยมนุษยธรรม เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ความเสมอภาคในด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางศาล สิทธิในสถานะบุคคล สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิเสรีภาพทางความคิดและศาสนา การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามและการเกลียดชังเผ่าพันธุ์ สิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ การรวมตัวเป็นสมาคม การคุ้มครองครอบครัวและการสมรส สิทธิของเด็กในด้านการคุ้มครอง การมีทะเบียนเกิดและสัญชาติ การมีสิทธิมีส่วนในการบริหารบ้านเมืองและสิทธิของชนกลุ่มน้อย

1.2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women : CEDAW)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 โดยทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ว่า ข้อบทในอนุสัญญา CEDAW ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย และตั้งข้อสงวน (Reservation) ไว้ 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 29 เกี่ยวกับการเสนอเรื่องให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณาในกรณีพิพาทระหว่างรัฐภาคี

เนื้อหาของอนุสัญญานี้มี 6 ส่วน 30 ข้อ 4 ส่วนแรก (ข้อ 1 - 16) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าเลือกปฏิบัติต่อสตรี พันธกรณีของรัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี ฯลฯ ส่วนที่ 2 (ข้อ 7 - 9) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง ส่วนที่ 3 (ข้อ 10 - 14) กล่าวถึงสิทธิของสตรีที่จะต้องได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ การป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน และการเข้าถึงบริการสุขภาพ ฯลฯ ส่วนที่ 4 (ข้อ 15 - 16) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย ส่วนที่ 5 (ข้อ 17 - 22) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี

และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ส่วนที่ 6 (ข้อ 23 - 30) กล่าวถึงการมีให้มีข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายภายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ ฯลฯ ส่วนที่เป็นสารบัญญัติ 16 ข้อ จึงกำหนดความหมายของ “การเลือกปฏิบัติต่อสตรี” ซึ่งจะต้องถูกประณามและขจัดทุกประการโดยไม่ชักช้าและบรรจุหลักการความเสมอภาคของ 2 เพศ ไว้เป็นหลักประกันในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่จะจัดการให้เกิดความก้าวหน้าอย่างเต็มที่ของสตรี ทั้งโดยการออกมาตรการพิเศษ เร่งรัด ปรับปรุงแผนทางสังคม วัฒนธรรม และระบบครอบครัว เพื่อความเสมอภาค การปราบปรามการค้าสตรีในทุกรูปแบบ ขจัดการเลือกปฏิบัติในด้านการเมือง การเป็นผู้แทนรัฐบาล การร่วมงานในองค์การระหว่างประเทศ การได้มาและคงไว้ซึ่งสัญชาติของสตรีและบุตร ความเสมอภาคทางการศึกษาการทำงาน ค่าตอบแทน การคุ้มครองสุขภาพ การตั้งครุฑ และการคลอดบุตร สิทธิประโยชน์ด้านครอบครัว สินเชื่อ กีฬา นันทนาการ วัฒนธรรม ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจ การพัฒนา สุขภาพ ประกันสังคม การศึกษา ฝึกอบรม การรวมกลุ่มพึ่งตนเอง ความเสมอภาคทางกฎหมาย ตลอดจนสิทธิในการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว

1.2.2.4 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : ICERD)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546 โดยทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ไว้ว่าจะไม่รับพันธกรณีเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายไทยบัญญัติไว้ รวมทั้งมีข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 22 ในเรื่องการเจรจาตกลงในเรื่องข้อพิพาทที่ไม่สามารถตกลงกันได้และเสนอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณาเนื้อหาของอนุสัญญามี 3 ส่วน 25 ข้อ ส่วนแรก (ข้อ 1 - 7) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ว่าหมายถึง การจำแนก กีดกัน การจำกัดหรือการเอื้ออำนวยพิเศษ เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสายชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ และการดำเนินมาตรการเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ส่วนที่ 2 (ข้อ 8 - 16) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงาน และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ส่วนที่ 3 (ข้อ 17 - 25) กล่าวถึงกระบวนการเข้าเป็นภาคีและการแก้ไขบทบัญญัติเพิ่มเติมของอนุสัญญา สารบัญญัติ 7 ข้อ ของอนุสัญญานี้กำหนดความหมายของ “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” การตีความและมาตรการพิเศษที่จัดขึ้นตามความจำเป็นด้วยเจตนา เพื่อประกันความก้าวหน้าของกลุ่มคนบางกลุ่ม ที่ต้องการความคุ้มครองและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การประณามการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและการประกันการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันหรือสนับสนุนการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ การดำเนินมาตรการที่จะแก้ไขกฎระเบียบที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติด้วยวิธีการที่เหมาะสมและสนับสนุนการประสานเชื้อชาติเข้าด้วยกันการจัดให้มีมาตรการพิเศษชั่วคราว เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม เพื่อให้ได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค การประณามการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ สีผิว การโฆษณาชวนเชื่อในเรื่องความเหนือกว่าของบางชนกลุ่ม การเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ การลงโทษตามกฎหมายต่อการกระทำตามการประณามเหล่านี้ และห้ามการดำเนินการส่งเสริมกระตุ้นการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประกันสิทธิของทุกคนให้เสมอภาคกันตามกฎหมายภายใต้ศาลและกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองของรัฐ การใช้สิทธิอย่างทั่วถึงและเสมอภาคในทางการเมือง กิจกรรมสาธารณะ

และบริการสาธารณะสิทธิของพลเมืองในเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่อง เช่น การมีถิ่นพำนัก การครองสัญชาติ การสมรส และเลือกคู่สมรส การรับมรดก สิทธิเสรีภาพทางความคิดเห็น การนับถือศาสนา การชุมนุม สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการทำงาน ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุข การศึกษา กิจกรรมทางวัฒนธรรมและบริการต่าง ๆ และการประกันสิทธิของรัฐที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกคนในอาณาเขตจากการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ รวมถึงสิทธิที่จะร้องขอค่าทดแทนจากศาลเพื่อชดเชยความเสียหายอันเป็นผลจากการเลือกปฏิบัติเหล่านี้

1.2.2.5 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) โดยการภาคยานุวัติ โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ปัจจุบันมีข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ เรื่องสถานะของเด็กผู้ลี้ภัย เนื้อหาของอนุสัญญานี้มี 3 ส่วน 54 ข้อ ส่วนแรก (ข้อ 1 - 41) กล่าวถึงหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ที่เด็กพึงได้รับ ประกอบด้วย สิทธิและเสรีภาพของเด็กโดยทั่วไป การคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก การให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก การคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง การคุ้มครองเด็กที่มีปัญหา ความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส ส่วนที่ 2 (ข้อ 42 - 45) กล่าวถึงหลักเกณฑ์และแบบพิธีซึ่งประเทศที่ให้สัตยาบันก่อนสัญญาต้องปฏิบัติตาม ส่วนที่ 3 (ข้อ 46 - 54) กล่าวถึงกลไกของอนุสัญญา ซึ่งกำหนดวิธีการติดตามดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญา และกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการใช้บังคับส่วนที่เป็นสารบัญญัติ 40 ข้อ ประกอบด้วยความหมายของ “เด็ก” การประกันสิทธิพื้นฐานของรัฐภาคีต่อเด็กในเขตอำนาจของตนบนสิทธิพื้นฐาน 4 ประการ คือ สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม การไม่เลือกปฏิบัติ การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กการเคารพต่อความรับผิดชอบและสิทธิหน้าที่ของบิดามารดา ครอบครัว และสภาพสังคมของเด็ก การประกันสิทธิที่จะมีชีวิต การมีชื่อ มีสัญชาติ เอกลักษณะ การอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กกับบิดามารดาและครอบครัว และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน สิทธิเสรีภาพของเด็กในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การแสวงหา/ได้รับ ข้อมูลข่าวสาร ความคิด มโนธรรม ศาสนา การสมาคม ความเป็นส่วนตัว การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และการคุ้มครองจากข้อมูลข่าวสารที่เป็นอันตราย การช่วยเหลือบิดามารดาผู้ปกครองให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ การคุ้มครองจากความรุนแรงทั้งปวง การดูแลทางเลือกสำหรับเด็ก การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย การดูแลเด็กพิการ การดูแลสุขภาพและการสาธารณสุขสำหรับเด็กและมารดา การประกันสังคม การได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอ การศึกษา การพัฒนาบุคลิกภาพ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม นันทนาการ การคุ้มครองจากการถูกแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ยาเสพติด เพศ การลักพา ขาย ค้าเด็ก การคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์ทุกรูปแบบ การถูกละเมิดหรือลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม การพิพาทด้วยอาวุธ การฟื้นฟูจิตใจ และการกลับคืนสู่สังคม การคุ้มครองเด็กที่ต้องประสบปัญหาด้านกฎหมาย และต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และผลกระทบของอนุสัญญานี้ต่อกฎหมายเดิมที่มีอยู่

1.2.2.6 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT)

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CAT ซึ่งมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 เป็นต้นมา โดยมีการจัดทำถ้อยแถลงตีความ (Interpretative Declaration) จำนวน 3 ข้อ

ได้แก่ ข้อบทที่ 1 เรื่องคำนิยาม ของคำว่า “การทรมาน” เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติจำกัดความโดยเฉพาะ ประเทศไทยจึงตีความความหมายของคำดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ข้อบทที่ 4 เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวงเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญาและนำหลักการนี้ไปใช้กับการพยายาม การสมรู้ร่วมคิด และการมีส่วนร่วมในการทรมาน ประเทศไทยตีความในกรณีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ข้อบทที่ 5 เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึงตามข้อบทที่ 4 โดยประเทศไทยตีความว่า เขตอำนาจเหนือความผิดดังกล่าวเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และตั้งข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ ข้อบทที่ 30 วรรคหนึ่ง โดยประเทศไทยไม่รับผูกพันตามข้อบทดังกล่าว (ซึ่งระบุให้นำข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความหรือการนำอนุสัญญาฯ ไปใช้ ขึ้นสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ) ซึ่งการจัดทำข้อสงวนในข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

อนุสัญญาฯ มีวัตถุประสงค์ในการระงับและยับยั้งการทรมาน รวมทั้งป้องกันมิให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดที่เป็นการยุยง ยินยอม รู้เห็นเป็นใจ ช่มชู้หรือบังคับขู่เข็ญที่จะเป็นการทรมานโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามารถรวมทั้งการบังคับขู่เข็ญและการลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามารถกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ

1.2.2.7 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD)

ประเทศไทยได้ยื่นสัตยาบันสารลงนามอนุสัญญา CRPD เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2551 และได้ทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ต่อข้อ 17 ของอนุสัญญาฯ

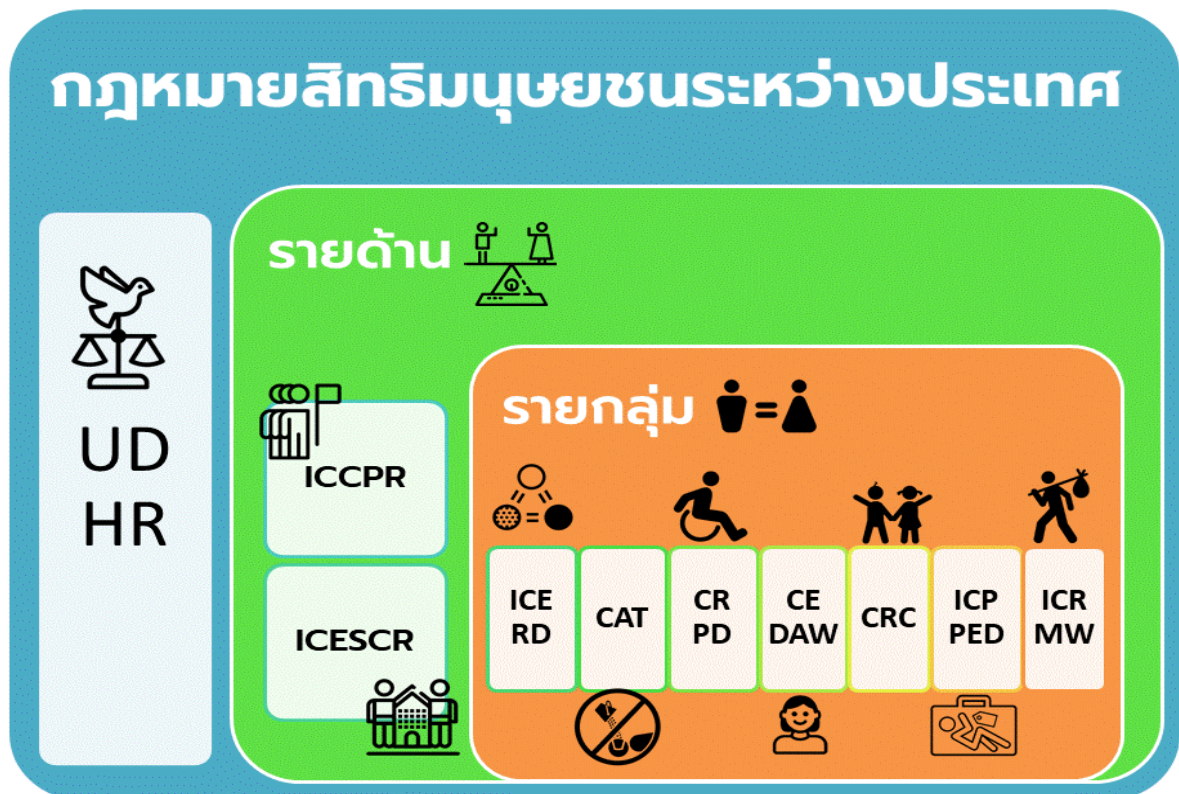
เนื้อหาของอนุสัญญานี้มี 4 ส่วน 50 ข้อ ส่วนที่ 1 (ข้อ 1 - 3) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ คำนิยามและหลักการทั่วไป อาทิ การเคารพศักดิ์ในศรีที่มีมาแต่กำเนิด เสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง ความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม การเคารพความแตกต่างความเท่าเทียมของโอกาส และความสามารถในการเข้าถึง ฯลฯ ส่วนที่ 2 (ข้อ 4 - 8) กล่าวถึง พันธกรณีทั่วไป ความเท่าเทียมกัน และการไม่เลือกปฏิบัติ สตรีพิการ เด็กพิการ และการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับคนพิการในสังคม ส่วนที่ 3 (ข้อ 9 - 30) กล่าวถึงสิทธิของคนพิการ อาทิ การจ้างงาน สุขภาพ การศึกษา เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการย้ายถิ่นฐาน เสรีภาพจากการถูกทรมาน สิทธิในการสร้างครอบครัว ฯลฯ ส่วนที่ 4 (ข้อ 31 - 50) กล่าวถึงการเก็บรวบรวมสถิติข้อมูล ความร่วมมือระหว่างประเทศ การตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานตามอนุสัญญา และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประจําอนุสัญญา ฯลฯ

สาระสำคัญของอนุสัญญาฯ คือ รัฐภาคีมีพันธกรณีที่จะต้องขจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบ ทั้งในด้านกฎหมาย การปกครอง และการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการกำหนด

มาตรการที่เหมาะสมเพื่อประกันการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันของคนพิการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร และบริการสาธารณะ การยอมรับความเท่าเทียมกันของคนพิการในทางกฎหมายสำหรับโอกาสในการรับการศึกษา การเข้าทำงาน การรักษาพยาบาล การประกันสิทธิและโอกาสที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ รัฐภาคีจะต้องกำหนดผู้ประสานงาน (focal points) และกลไกประสานงานในรัฐบาล เพื่อเป็นกลไกหลักในการผลักดันและตรวจสอบการอนุวัติอนุสัญญา โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเต็มที่ และรัฐภาคีมีพันธกรณีที่จะต้องเผยแพร่อนุสัญญาฯ ให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างทั่วถึง โดยรวมถึงการเผยแพร่ในรูปแบบที่คนพิการในด้านต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ รัฐภาคีต้องเสนอรายงานต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของคนพิการภายใน 2 ปี นับวันที่อนุสัญญาฯ มีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้น ๆ

นอกจากนี้ ยังมีสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยยังมิได้เป็นภาคีจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance : ICCPED)¹ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families : ICRMW)

แผนภาพที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

¹ ประเทศไทยลงนาม (signature) แล้ว เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555

1.2.3 แนวนโยบายระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่สำคัญ

1.2.3.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของโลก ภายหลังจากปี ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) ที่องค์การสหประชาชาติ กำหนดต่อเนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งจะบรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลา 15 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ปี 2558 ถึงสิงหาคม 2573 โดยประกอบด้วย 17 เป้าหมาย 169 เป้าหมายประสงค์ และ 230 ตัวชี้วัด

สำหรับ SDGs ได้ให้การยอมรับหลักการว่าด้วยการเคารพสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน โดยเน้นประเด็นสำคัญ ดังนี้

- (1) มนุษย์ทุกคนจะต้องดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกัน ภายใต้อิทธิพลของสิทธิมนุษยชนที่มีคุณภาพ
- (2) การเคารพในสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ ความยุติธรรม การได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ การเคารพในเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะทำให้มนุษย์ได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแบ่งปันความเจริญเติบโต
- (3) เด็กทุกคนจะต้องเติบโตขึ้นมาอย่างเสรี โดยปราศจากความหวาดกลัวและการถูกเอารัดเอาเปรียบ
- (4)สตรีและเด็กหญิงจะต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียม รวมทั้งการเสริมสร้างอำนาจ (Empowerment) โดยปราศจากอุปสรรคทางกฎหมาย สังคม และเศรษฐกิจ
- (5) สังคมจะต้องมีความยุติธรรม ชนติธรรม (Tolerance) เปิดกว้าง และส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเน้นมาตรการและการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเด็ก เยาวชน ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้สูงอายุ ชนพื้นเมืองดั้งเดิม ผู้ลี้ภัย ผู้ย้ายถิ่นฐานภายในประเทศ และแรงงานย้ายถิ่นฐานตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
- (6) รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบในการเคารพ (Respect) คุ้มครอง (Protect) และดำเนินการให้สิทธิมนุษยชน ตลอดจนเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้น ๆ เกิดขึ้นจริง (Fullfill) โดยไม่คำนึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติกำเนิด ความพิการของร่างกาย หรือสถานะทางสังคมอื่น ๆ

ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายการดำเนินงานของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะเป็นแนวทางหรือเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ปฏิบัติในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชน

เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิอันจะพึงได้รับในแต่ละเรื่องอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดแก่ประชาชนเพิ่มความเข้มแข็งตามหลักนิติรัฐ และสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้กับสังคมไทย

ตารางที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ทั้ง 17 ด้าน

เป้าหมาย	ความก้าวหน้า	ความท้าทาย
1. จัดความยากจนในทุกรูปแบบและในทุกที่	- ประสบความสำเร็จในการลดความยากจนอย่างรุนแรง - เป็นเป้าหมายเดียวในเป้าหมาย 17 ด้าน ซึ่งประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายแล้ว - ปัจจุบันมีประชากรต่ำกว่าร้อยละ 0.6 ที่อาศัยอยู่ใต้เส้นความยากจน	- เร่งลดหนี้สินของครัวเรือนโดยเร่งส่งเสริมการออม - เน้นการเพิ่มสวัสดิการสังคมและระบบป้องกันภัยทางสังคมแก่กลุ่มเปราะบาง เช่น แรงงานไร้ทักษะ เกษตรกรรายย่อย ครัวเรือนที่มีผู้หญิงเป็นผู้นำ คนจน คนพิการ และผู้สูงอายุ - พัฒนาแผนเชิงรุก เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
2. จัดความหิวโหย สร้างความมั่นคงทางอาหารและส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน	- มีความได้เปรียบในด้านการเป็นประเทศเกษตรกรรมและการมีชื่อเสียงในฐานะครัวของโลก - ยังมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศภาวะโลกร้อน และแรงงานวัยทำงานที่ลดลงจากสังคมผู้สูงอายุ	- สร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรและผู้ประกอบการในการสร้างสมดุลระหว่างกำไรและการรักษาสิ่งแวดล้อม - เปลี่ยนรูปแบบเกษตรกรรมจากพื้นที่ขนาดใหญ่ปลูกชนิดเดียว และใช้สารเคมีจำนวนมากเป็นการทำเกษตรผสมผสานที่อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - พัฒนาเกษตรกรให้มีภูมิคุ้มกันจากความเสี่ยงจากอาชีพในด้านต่าง ๆ
3. การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี	- มีระบบประกันสุขภาพที่ครอบคลุมช่วยลดรายจ่ายจากการรักษาพยาบาลของผู้มีรายได้น้อย - ยังคงมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการระหว่างประชาชนจากระบบประกันที่แตกต่างกัน และความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่	- รักษาเสถียรภาพทางการคลังของงบประมาณด้านสาธารณสุข เพื่อให้พร้อมรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ - ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ในการดูแลตนเองเพื่อลดภาระของรัฐ - ลดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างประชาชนในเขตเมืองและชนบท
4. การศึกษาที่เท่าเทียม	- มีความสำเร็จในการสร้างความครอบคลุมในการเข้าถึงการศึกษาในเชิงปริมาณ เช่น การขยายการศึกษาภาคบังคับ - งบประมาณที่จัดสรรให้กับการศึกษายังคงมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพไม่มากนักและไม่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเท่าที่ควร	- ส่งเสริมระบบการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางและการฝึกการคิดวิเคราะห์แทนการเรียนแบบท่องจำ - สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาระหว่างเด็กในเขตเมืองและเขตชนบท - ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาที่โปร่งใสและเป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง
5. ความเท่าเทียมทางเพศ	มีการพัฒนามากขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่อยู่ในบริบทเดียวกัน	เร่งแก้ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

เป้าหมาย	ความก้าวหน้า	ความท้าทาย
	● ไม่มีอุปสรรคบางประการ เช่น ศาสนา หรือค่านิยม ในการพัฒนาดังเช่นในบางประเทศ	● ส่งเสริมแนวทางการป้องกันแรงงานเด็กและสตรี ที่อ่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจนอกระบบ ● ลดสื่อที่นำเสนอภาพรุนแรงและค่านิยม ในการปฏิบัติ ที่ผิดต่อเด็กและสตรี
6.การจัดการน้ำ และสุขาภิบาล	● มีแหล่งทรัพยากรน้ำทางธรรมชาติที่หลากหลาย ● ยังขาดการจัดการน้ำที่ประสิทธิภาพที่ควบคุม ปริมาณน้ำให้พอเหมาะในแต่ละช่วงเวลา	● จัดการและบริหารน้ำอย่างเป็นระบบทั้งในเชิง ปริมาณและคุณภาพ ● สร้างจิตสำนึกและความเข้มแข็งของชุมชนและ ปังเจกบุคคลในการจัดการแหล่งน้ำและบำบัดน้ำเสีย
7.พลังงานสะอาด ที่ทุกคนเข้าถึงได้	● ประชากรเกือบทั้งหมดสามารถเข้าถึงพลังงานได้ ● มีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งพลังงานคาร์บอนต่ำ	● ส่งเสริมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแหล่งพลังงาน สะอาด ● ลดความเสี่ยงด้านพลังงาน อันอาจเกิดขึ้นจากความ ต้องการพลังงานในภาคอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง ● แก้ไขปัญหาผลกระทบต่าง ๆ จากการผลิตพลังงาน ที่เกิดขึ้นกับชุมชนชั้นรากหญ้าอย่างจริงจัง
8.การจ้างงานที่มี คุณค่าและการเติบโต ทางเศรษฐกิจ	● มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วง ก่อนปี 2543 แต่เริ่มมีการชะงักงันของการเติบโต ทางเศรษฐกิจในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา อันเป็นผลจาก ความไม่มั่นคงทางการเมือง และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่ติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง	● เน้นการเติบโตที่ครอบคลุมและเอื้อประโยชน์ กับทุกกลุ่ม ● ส่งเสริมภาคธุรกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง และพัฒนา แรงงานให้มีทักษะ ● ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมและเศรษฐกิจ นอกระบบ ● ขจัดแรงงานทาสและแรงงานจากการค้ามนุษย์ ● ส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
9.อุ ต ส า ห ร ร ม นวัตกรรม โครงสร้าง พื้นฐาน	● มีโครงการพัฒนาระบบการคมนาคมมวลชนอย่าง กว้างขวาง ● มีความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภค ระหว่างเขตชนบทและเขตเมือง	● เพิ่มเครือข่ายการขนส่งมวลชนที่เชื่อมโยงเขตเมือง และเขตชนบท ● เปลี่ยนผ่านการผลิตไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มสูง ● ส่งเสริมการวิจัยที่พัฒนานวัตกรรม ● สร้างโครงการฝึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาหลักสูตร ของสถาบันศึกษาให้ตอบรับกับความต้องการแรงงาน ทักษะในอุตสาหกรรมใหม่

เป้าหมาย	ความก้าวหน้า	ความท้าทาย
10.ลดความเหลื่อมล้ำ	● สามารถลดจำนวนคนจนลงได้ แต่ช่องว่างของการพัฒนายังคงมีอยู่และอาจกว้างขึ้น ● มีประเด็นท้าทายในการเปลี่ยนกฎหมายที่เอื้อต่อการสืบทอดความมั่งคั่งของกลุ่มนายทุนและผู้มีรายได้สูง	● ปฏิรูปกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อกระจายรายได้ เช่น กฎหมายภาษีที่ดิน ● ส่งเสริมมาตรการเพิ่มรายได้ของกลุ่มรายได้ระดับล่างให้เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วกว่าระดับรายได้เฉลี่ยของประเทศ ● พัฒนามาตรการการกระจายทรัพยากรสาธารณะที่เป็นธรรมและเสมอภาค ● นำมาตรการทางการคลัง รายได้ และการจ้างงานที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยมาใช้อย่างจริงจัง
11.เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน	● มีการขยายตัวของเขตเมืองอย่างรวดเร็ว ● ยังคงมีปัญหาทางด้านการคมนาคมระหว่างที่พักอาศัยและที่ทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง	● ระบุหาแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนที่พร้อมรองรับการขยายตัวของตัวเมืองอย่างรวดเร็ว และส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเสมอภาคในเขตเมือง ● พัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมให้ผู้อยู่อาศัยเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ● ดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองที่เป็นองค์รวม และบูรณาการแผนและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยในการพัฒนา ● ส่งเสริมการสร้างอาคารและที่พักอาศัยโดยใช้วัสดุในพื้นที่
12.แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน	● การจัดการขยะจากการบริโภคยังคงเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ● ประชาชนยังคงมีความตระหนักรู้ไม่มากนักในเรื่องผลกระทบเชิงลบจากการผลิตและบริโภคที่ไม่ยั่งยืน	● เร่งสร้างจิตสำนึกของสาธารณชนและชุมชนในการพัฒนาแนวทางบรรเทาปัญหาเชิงลบจากการผลิตและบริโภคที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ● สร้างแรงจูงใจแก่ประชาชนและธุรกิจที่มีจริยธรรมในการดำรงชีพและการประกอบการ ● เพิ่มความพยายามในการอนุรักษ์พื้นที่ที่เสี่ยงจากการที่ทรัพยากรถูกทำลายเนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เกินกว่าสมดุลทางธรรมชาติ
13.การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	● สาธารณชนยังคงมีความตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศค่อนข้างน้อย ● แนวทางการจัดการและรับมือกับปัญหายังคงเป็นแนวทางในเชิงตั้งรับมากกว่าการป้องกัน	● เปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตพลังงานจากการใช้ถ่านหินไปสู่การผลิตพลังงานสะอาด ● บูรณาการมาตรการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เข้ากับนโยบายที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ ● พัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างจิตสำนึกให้กับสาธารณชน และเน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ตั้งแต่ในวัยเด็ก

เป้าหมาย	ความก้าวหน้า	ความท้าทาย
		พัฒนากลไกความช่วยเหลือทางการเงินการคลังแก่ประชาชนและธุรกิจที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
14.การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล	ทรัพยากรทางทะเลถูกทำลายไปค่อนข้างมากจากการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรม การขนส่ง และการท่องเที่ยว	- ป้องกันและลดมลภาวะทางทะเลต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการอุตสาหกรรม การขนส่ง และการท่องเที่ยว - พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ - พัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการวิจัยและการอนุรักษ์ทางทะเล - ควบคุมการประมงให้พอเหมาะและปราบปรามการทำประมงที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล
15.การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก	- ผืนป่าถูกทำลายไปมากในอดีต จากปัญหาการขาดที่ดินทำกิน และกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์ - คุณภาพของพื้นดินถูกทำลายไปมากจากการชะล้างหน้าดินและปัญหาน้ำท่วม	- หยุดการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าและเพิ่มมาตรการในการฟื้นฟูผืนป่าที่ถูกทำลาย - สนับสนุนการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืนที่สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในแต่ละช่วงเวลา - พัฒนามาตรการปกป้องความหลากหลายของระบบนิเวศน์ - ปฏิรูปกฎหมายป่าไม้และที่ดินที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม
16.สังคมสงบสุข ยุติธรรมไม่แบ่งแยก	- เกิดความแตกแยกทางความคิดของบุคคลในสังคม ทั้งด้านการเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม - กฎหมายหลายข้อถูกตั้งคำถามจากนานาชาติในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน	- มองหาแนวทางการแก้ไขอย่างยั่งยืนและเป็นประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคม - เพิ่มความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และการตรวจสอบได้ขององค์กรต่าง ๆ - ปกป้องสิทธิมนุษยชนและรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงออกและการพูด - กำจัดการละเมิดการค้ามนุษย์ ซึ่งมักแฝงอยู่ในธุรกิจผิดกฎหมายต่าง ๆ
17.ความร่วมมือเพื่อการพัฒนายั่งยืน	- ได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน - มีความร่วมมือกับนานาประเทศในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา	- เพิ่มความต่อเนื่องของความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ ที่เคยจัดทำมาในอดีต - เพิ่มการนำเข้าจากกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เน้นประโยชน์ร่วมของประเทศภาคี - ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน เอกชน และเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ

1.2.3.2 กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR)

กระบวนการ UPR เป็นกลไกภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council : HRC) การทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภาพรวมรายประเทศ โดยใช้บังคับกับประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศ (193 ประเทศ) ทั้งนี้ ทุกประเทศจะต้องจัดทำและนำเสนอรายงานต่อที่ประชุมคณะทำงาน UPR เป็นประจำทุก 4 ปีครั้ง วิธีการทบทวนรายงาน UPR นั้น เป็นกลไกที่รัฐทบทวนกันเองในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Review) โดยจะครอบคลุมประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของประเทศนั้น ๆ ทุกด้าน ทั้งนี้ ในช่วงการทบทวนแต่ละประเทศจะต้องรับฟังข้อเสนอแนะจากประเทศอื่น ๆ และพิจารณาตอบรับข้อเสนอแนะ รวมถึงอาจประกาศคำมั่นโดยสมัครใจ จากนั้นจึงนำมาปฏิบัติและรายงานความคืบหน้าของการดำเนินการให้แก่คณะทำงาน UPR ในแต่ละรอบรายงาน

ประเทศไทยให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการ UPR เนื่องจากเป็นกลไกที่ทุกประเทศสมาชิกของสหประชาชาติเข้าร่วมอย่างเท่าเทียม และร่วมกันให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศนั้น ๆ อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นโอกาสเสนอความร่วมมือทางวิชาการที่เสริมสร้างขีดความสามารถระหว่างกัน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับท่าทีของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ

1.2.3.3 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms) หรือปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (The Declaration on Human Rights Defenders)

ที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2541 ได้มีมติรับรอง The Declaration on Human Rights Defenders ซึ่งได้ให้คำจำกัดความถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนว่า “ทุกคนมีสิทธิทั้งโดยปัจเจกและจากการสมาคมกับบุคคลอื่น ในการส่งเสริมและสนับสนุนการคุ้มครองและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งในระดับชาติและนานาชาติ” ซึ่งสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้อธิบายภารกิจของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นตัวแทนแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนให้แก่กลุ่มหรือบุคคล รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- (2) รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน
- (3) ทำให้แน่ใจว่าผู้ละเมิดสิทธิได้รับโทษตามกระบวนการทางกฎหมาย
- (4) ให้การสนับสนุนผู้เสียหายที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
- (5) สนับสนุนการพัฒนานโยบายของรัฐบาลด้านสิทธิมนุษยชน

(6) สนับสนุนการปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

(7) สนับสนุนการอบรมและการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน

ทุกคนสามารถเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ แต่ต้องคำนึงถึงหลักการที่ระบุไว้ใน The Declaration on Human Rights Defenders ว่า นักปกป้องสิทธิมนุษยชน มีหน้าที่และความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับการมีสิทธิต่าง ๆ ทั้งนี้ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนต้องยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนสากล จะเลือกปฏิบัติ หรือปกป้องสิทธิใดสิทธิหนึ่งเป็นพิเศษ และต่อต้านหรือไม่ยอมรับสิทธิด้านอื่นไม่ได้

1.2.3.4 หลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : UNGP)

หลักการ UNGP เป็นเอกสารระหว่างประเทศฉบับแรกที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง หน้าที่ของรัฐและความรับผิดชอบของภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจด้วยความเคารพสิทธิมนุษยชน และหลักการ UNGP ไม่ถือเป็นตราสารระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดพันธกรณีให้รัฐต้องปฏิบัติตาม ไม่มีสภาพบังคับแต่ในเชิงเนื้อหาหลักการ UNGP สอดคล้องกับสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน และกฎบัตรสหประชาชาติต่าง ๆ อีกทั้งยังมีข้อกำหนดให้ประเทศต่าง ๆ จัดตั้งองค์กรระดับระหว่างประเทศที่กำกับดูแลการปฏิบัติตาม (National Contact Point : NCP) ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้ประกาศแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 – 2565) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562 โดยมีมาตรการและกลไก ติดตามการปฏิบัติตามแผน พร้อมรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและกลไกระหว่างประเทศเป็นระยะ ๆ ดังนั้น การรับหลักการ UNGP ไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือเอกชนจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความสมัครใจ

หลักการ UNGP ประกอบด้วยสาระสำคัญ จำนวน 31 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยหลักการ พื้นฐาน 3 เสาหลัก ดังนี้

เสาหลักที่ 1 การคุ้มครอง (Protect) กำหนดหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิไม่ว่าจะโดยรัฐ หรือบุคคล/องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งรวมถึงภาคธุรกิจเอกชน โดยแม้รัฐจะไม่ต้อง รับผิดชอบในการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเอกชน แต่รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อให้มีการป้องกัน ลงโทษ และเยียวยาในกรณีที่เกิดการละเมิดโดยนโยบาย หรือ มาตรการ เช่น การอำนวยความสะดวก อื่นๆ รัฐ มีหน้าที่ในการสื่อให้ทราบถึงความคาดหวังต่อภาคเอกชนที่ดำเนินการ หรือจดทะเบียนภายในดินแดนของตน ให้เคารพสิทธิมนุษยชน รวมถึงสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ หมายรวมถึง การดำเนินธุรกิจในต่างประเทศของเอกชนจากรัฐนั้น ๆ โดยเฉพาะในกรณีที่การดำเนินธุรกิจดังกล่าว มีรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องหรือร่วมให้การสนับสนุนด้วยความเชื่อมโยงระหว่างรัฐ - ธุรกิจ ซึ่งหลักการ UNGP ข้อ 4 - 6 ยังกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในการประกันสิทธิในการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ กรณีรัฐทำสัญญาจ้างเอกชน และกรณีรัฐทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์กับเอกชน (เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง) อาทิ การกำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนไว้ในสัญญาระหว่างรัฐ - เอกชน

เสาหลักที่ 2 การเคารพ (Respect) กำหนดให้บริษัทเอกชนมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศที่มีไว้เพื่อปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของคนในประเทศ นอกจากนี้ บริษัทเอกชนยังควรมีความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งสามารถกระทำได้โดยการไม่ละเมิด หรือ หลีกเลียงการละเมิด และการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยควรตรวจสอบประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิด อีกทั้งดำเนินการเพื่อให้ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนนั้นได้รับการบรรเทาหรือแก้ไข กล่าวคือ ควรจัดให้มีกระบวนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนรอบด้าน (Human Rights Due Diligence) ที่เหมาะสมกับขนาดของกิจการความเสี่ยง และผลกระทบจากการดำเนินการ

เสาหลักที่ 3 การเยียวยา (Remedy) กำหนดให้ผู้เสียหายที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากภาคธุรกิจสามารถเข้าถึงการเยียวยาได้ โดยรัฐมีหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ลงโทษ และแก้ไขสถานการณ์ผ่านกระบวนการยุติธรรม หรือช่องทางอื่นของรัฐ หรือช่องทางที่ไม่เป็นทางการที่รัฐจัดให้ รวมถึงผ่านกลไกรับข้อร้องเรียน โดยบริษัทเอกชนมีความรับผิดชอบในระดับบริษัทในการจัดให้มีกระบวนการปรึกษาหารือให้ข้อมูล แจ้งเตือนถึงผลกระทบที่อาจมีต่อบุคคล หรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมีแนวทางแก้ไขหรือบรรเทาความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำของบริษัท

ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ประเด็นละเมิดสิทธิมนุษยชนในบริบทของการดำเนินธุรกิจ อาทิ การประกอบธุรกิจที่มีการบังคับใช้แรงงานเด็ก การประกอบอุตสาหกรรมที่มีการปล่อยมลพิษทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักการ UNGP จึงถือเป็นการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจได้มีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ พัฒนาการของการหารือและการตีความประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนในเวทีระหว่างประเทศและประเทศต่าง ๆ ในบริบทที่ต่างกัน ส่งผลให้มีการนำเสนอแนวคิดอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกันด้วย เช่น ความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) การดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืน (Sustainable Business) การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (Environment Social and Governance : ESG) รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs)

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการตามหลักการ UNGP เป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม องค์กรสหประชาชาติจึงสนับสนุนให้ประเทศสมาชิก จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights : NAP) โดยใช้หลักการ UNGP เป็นต้นแบบ กำหนดกรอบยุทธศาสตร์และพัฒนากลไกไปสู่การปฏิบัติในแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์จริงของประเทศ

1.3 แนวทางการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

1.3.1 ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action : VDPA)

สืบเนื่องจากการประชุม World Conference on Human Rights ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อปี ค.ศ. 1993 ซึ่งเป็นการประชุมด้านสิทธิมนุษยชนครั้งแรกหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง เพื่อเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นอย่างจริงจังของรัฐในการปฏิบัติตามพันธกรณีและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทุกคน โดยที่ประชุมได้รับรองปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action : VDPA) เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ในส่วนที่สองย่อหน้าที่ 71 ของปฏิญญา VDPA ได้เสนอแนะให้แต่ละประเทศพิจารณาการร่างแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน เพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้รัฐปรับปรุงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

1.3.2 คู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action)

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้จัดทำคู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action) ขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม 2545 เพื่อให้แต่ละประเทศได้ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละประเทศ และเพื่อให้รัฐสามารถพัฒนางานสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการแบ่งสรรทรัพยากรทั้งนี้ แผนฯ ที่เข้าใจง่ายและมีประสิทธิภาพจะสามารถช่วยให้รัฐปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐเป็นภาคีอยู่ได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่

- ระดับการให้การสนับสนุนของฝ่ายการเมือง
- การวางแผนที่มีความโปร่งใส คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ
- การศึกษาที่ครอบคลุมประเด็นพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมตน
- การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติได้จริง
- การกำหนดเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีกลไกการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
- การทุ่มเททรัพยากรอย่างจริงจังเพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินการตามแผน

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการตามคู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน

1.3.2.1 การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน

แผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย และมีขอบเขตกว้าง การขจัดอุปสรรคปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนอาจจะเป็นไปไม่ได้โดยทันที อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร และบุคลากรจึงมีความจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะที่กระทบต่อสิทธิความปลอดภัยด้านร่างกาย สิทธิในการมีชีวิต สิทธิที่จะปลอดภัยจากการถูกทรมานถือเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนเร่งด่วนที่ต้องได้รับการจัดการเป็นอันดับต้น ๆ และมักเป็นประเภทของสิทธิมนุษยชนที่ปกป้องประชาชนจากการกระทำการละเมิดจากรัฐหรือบุคคลอื่น (negative protection) ในขณะที่ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ต้องอาศัยทรัพยากรของรัฐในการสนับสนุน ช่วยเหลือเยียวยา (positive protection) ย่อมมีความสำคัญตามลำดับรองลงมา ทั้งนี้ ยังคงต้องขึ้นอยู่กับประเด็นของสิทธิมนุษยชน อาทิ การออกมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาจมีความสำคัญในลำดับต้น ๆ เช่นกัน เนื่องจากการจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เพศสภาพ เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด หรือเกณฑ์อื่น ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรฐานสากล

- ตัวอย่างของปัจจัยในการพิจารณาประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความสำคัญสูง
- ความรุนแรงของปัญหาโดยพิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคม
- นัยของค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ได้
- ผลของการบรรลุเป้าหมายของการแก้ปัญหาในประเด็นนั้น ๆ ที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายต่อประเด็นอื่น ๆ
- ระดับความกังวลของสาธารณะ
- ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเปราะบาง อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ติดเชื้อ HIV/AIDS กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ทั้งนี้ การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนย่อมมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น รายงานการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานจึงมีส่วนช่วยอย่างยิ่งในการบ่งชี้ว่าประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนประเด็นใดที่ควรได้รับการแก้ไขก่อนหลัง

1.3.2.2 สถานะของแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน

โดยทั่วไป แผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน อาจดำเนินโดยมีสถานะทางกฎหมายหรือไม่ก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมเนียมปฏิบัติและนโยบายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ การทำให้แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนมีสถานะทางกฎหมายมีประโยชน์หลายประการ อาทิ

- การส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนทางการเมือง
- การแสดงถึงเจตจำนงและความมุ่งมั่นของประเทศในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและหน่วยงานภาครัฐ
- การส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐปฏิบัติงานอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม การออกกฎหมายรองรับแผนปฏิบัติการอาจมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่อาศัยระยะเวลา และมีขั้นตอนที่ยุ่งยากที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ซึ่งส่งผลให้การนำร่องแผนปฏิบัติการเกิดความล่าช้าหรือไม่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น ในบางครั้งจึงใช้การขอความเห็นชอบจากฝ่ายบริหาร อาทิ มติคณะรัฐมนตรี เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปอย่างรวดเร็ว

1.3.2.3 สาระและโครงสร้างของแผนปฏิบัติการ

โดยหลักการโครงสร้างของแผนปฏิบัติการควรมีความชัดเจน เป็นระบบ และเป็นเหตุเป็นผลซึ่งจะส่งผลให้การยอมรับและความเข้าใจของสาธารณชนเป็นไปโดยง่ายขึ้น อีกทั้งกระบวนการดำเนินการตามแผน การติดตามผลและการทบทวนแผนปฏิบัติการมีทิศทางที่ชัดเจน

- **หลักการและวัตถุประสงค์** การกำหนดขอบข่ายของวัตถุประสงค์ไว้อย่างกว้าง ๆ ได้แก่ (1) การแก้ไขปรับปรุงให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังที่ดียิ่งขึ้น (2) การส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนทั้งในหมู่ประชาชนทั่วไปและในภาคส่วนต่าง ๆ และ (3) การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระ

- **ขอบข่ายของแผนปฏิบัติการ** การกำหนดขอบข่ายของแผนปฏิบัติการที่กว้างที่ไม่จำกัดเพียงสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ถือเป็นวิธีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแบบดั้งเดิมเพื่อให้ครอบคลุมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงประเด็นปัญหาที่อยู่ในวาระของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน เช่น การค้ามนุษย์ การกระทำความผิดทางอาญาผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ต โดยขอบข่ายของแผนปฏิบัติการควรคำนึงถึงประเด็นด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่เอื้อต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเปราะบาง

- **รูปแบบ** มีความกระชับเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติการสำหรับฝ่ายการเมือง เจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม แนวปฏิบัติในบางประเทศใช้วิธีการระบุสถานะปัจจุบันด้านกฎหมายและสถานการณ์พร้อมข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา

ตัวอย่าง

- พันธกรณีระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ
- การดำเนินการที่รัฐได้กระทำ
- สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน
- ข้อเสนอแนะและกรอบระยะเวลาในการดำเนินการแต่ละกิจกรรม
- ระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมดังกล่าวและแหล่งที่มางบประมาณทรัพยากรในการดำเนินการ
- การติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการ

- **การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐาน** มีความกระชับและสามารถปฏิบัติภายในกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม โดยเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของสิทธิมนุษยชน สิทธิด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมควรกำหนดเป้าหมายไว้อย่างกว้าง ๆ อาทิ การลดอัตราการไม่รู้หนังสือของประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ทางการศึกษาและสาธารณสุข โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวต้องกำหนดแผนปฏิบัติการที่ลงในรายละเอียดของกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

● กลุ่มเปราะบางที่สำคัญ ได้แก่ เด็กและเยาวชน สตรี กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย คนยากไร้ คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีหรือเอดส์ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ลี้ภัย ผู้หนีภัยจากการสู้รบ และแรงงานต่างด้าว

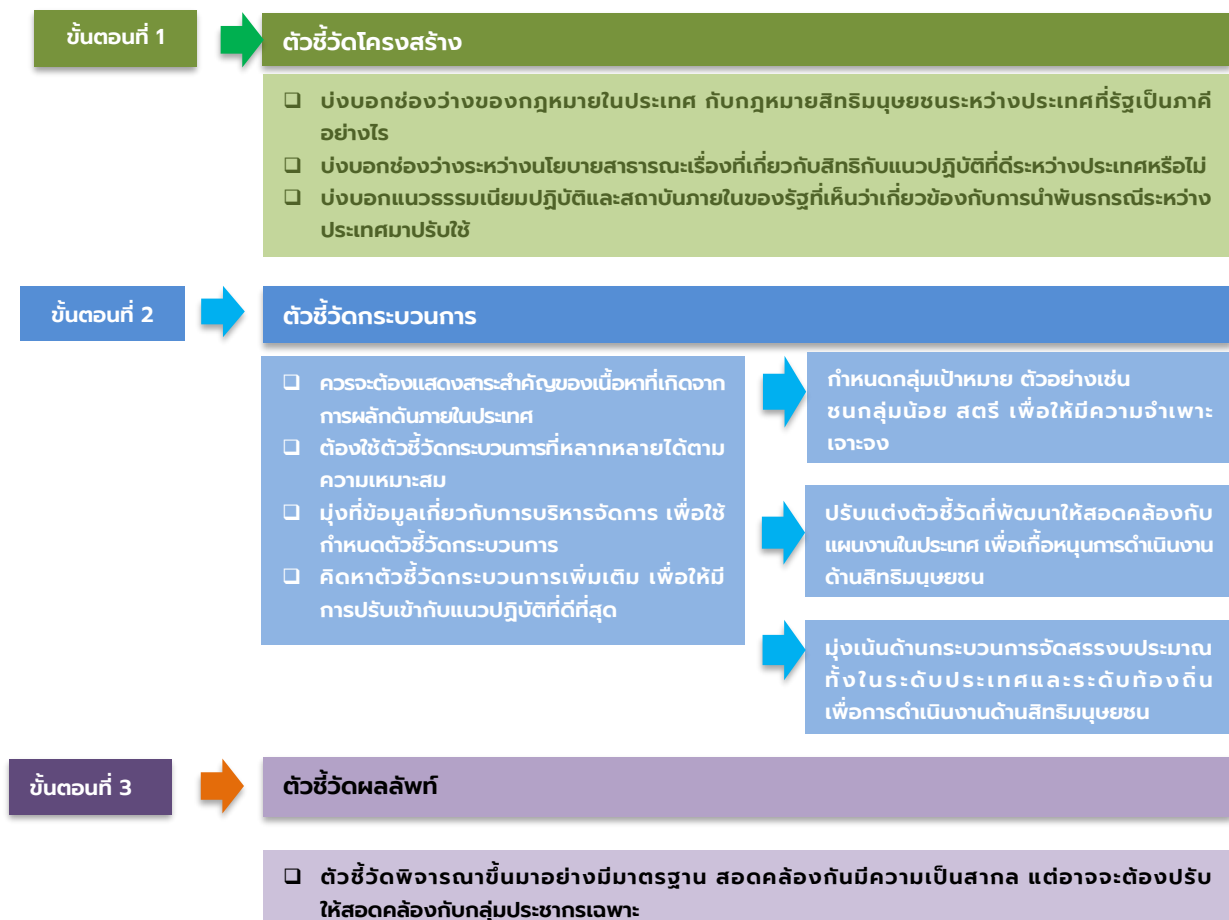
1.3.3 การพัฒนาตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชน (Human Rights Indicators) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR)

ตัวชี้วัดที่กำหนดในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นไปตามกรอบตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชนระดับระหว่างประเทศของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ซึ่งพัฒนาขึ้นเพื่อประเมินการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยมีปัจจัยสำคัญ ดังนี้

- วัตถุประสงค์ของตัวชี้วัด
- ประเภทของตัวชี้วัด เช่น ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ หรือตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่จะใช้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือข้อมูลเชิงวินิจัย
- พันธกรณีและสาระแห่งสิทธิ
- กลไกระหว่างประเทศ

ขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาตัวชี้วัด คือ กำหนดสาระแห่งสิทธิ เพื่อให้เนื้อหาของสิทธิแต่ละด้านครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของสิทธิมนุษยชนให้รอบด้านที่สุด ซึ่ง OHCHR ได้ให้คำแนะนำในการกำหนดสาระแห่งสิทธิไว้ ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงการกำหนดเนื้อหาสาระของตัวชี้วัดให้สะท้อนพันธหน้าที่สามด้านของรัฐ

1.3.4 รูปแบบแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศต่าง ๆ

1.3.4.1 เครือรัฐออสเตรเลีย (2012)

เครือรัฐออสเตรเลีย ถือเป็นประเทศแรกที่ได้มีการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ. 1994 และได้มีการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนมาแล้วสามฉบับ ปัจจุบัน คือ แผนฉบับปี 2012 โดยมีสำนักงานอัยการ (Attorney-General's Department) เป็นหน่วยงานหลัก โดยมีการจัดทำประชาพิจารณ์ที่มีผู้เข้าร่วมกว่า 6,000 คน และอิงรูปแบบแผนฯ ตามคู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action) และมีการจัดทำรายงานการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน (baseline study) ซึ่งรายงานสถานการณ์ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันโดยมีการหารือร่วมกับประชาชนและภาคประชาสังคม เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับการร่างแผนปฏิบัติการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ แผนสิทธิมนุษยชนของออสเตรเลียนี้ยังมีการแจกแจงในรายละเอียดแยกส่วนในแต่ละข้อถึงมาตรการที่จะดำเนินการตามข้อเสนอแนะภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR)

การจัดทำรายงานการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน (baseline study) แบ่งออกเป็นสามส่วนหลักด้วยกัน ประกอบด้วย

ส่วนที่หนึ่ง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	ส่วนที่สอง ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนทั่วไป	ส่วนที่สาม ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ของกลุ่มเปราะบาง
1) พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศเป็นภาคี 2) โครงสร้างของกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) สถาบันการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย 4) การให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย 5) กรอบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศ	1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมยากจน 2) มาตรการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย 3) การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ 4) การค้ามนุษย์ 5) สิทธิแรงงาน 6) การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ 7) ความยากจน	1) ชนกลุ่มน้อย 2) สตรี 3) เด็กและเยาวชน 4) ผู้สูงอายุ 5) กลุ่มความหลากหลายทางเพศ 6) ผู้เสี่ยงต่อการไร้ที่อยู่อาศัยและผู้ไร้ที่อยู่อาศัย 7) คนพิการ 8) ผู้ดูแล คนพิการ ผู้ป่วยจิตเวช เด็กและคนชรา 9) ผู้ต้องขัง 10) ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่น

แผนสิทธิมนุษยชนของออสเตรเลีย ได้วางเค้าโครงมาตรการที่รัฐบาลจะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนตามโครงสร้างของรายงานการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานในสามส่วน และใช้รายงานการศึกษาดังกล่าวเป็นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนาสังคมในอนาคต โดยย้ำถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน

1.3.4.2 นิวซีแลนด์ (2005 - 2010)

แผนสิทธิมนุษยชนของนิวซีแลนด์ เป็นการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศทั้งหมดจากการเก็บข้อมูลของประชาชนจากกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ กว่า 5,000 คน โดยแผนสิทธิมนุษยชนของนิวซีแลนด์จะระบุตัวชี้วัดผลสำเร็จและมาตรการที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น มีกรอบระยะเวลาที่มีการหารือร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ดำเนินการ ทั้งนี้ แผนสิทธิมนุษยชนของนิวซีแลนด์ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของภาครัฐ หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานธุรกิจและชุมชนที่มีบทบาทเทียบเท่ากับรัฐ โดยแผนฯ ได้ถูกจัดทำขึ้นตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) มีลักษณะกระชับ เข้าใจง่ายอันประกอบด้วย ประเด็นปัญหา ผลที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน อันได้แก่

- 1) ปัญหาความยากจนและผลกระทบของความยากจน
- 2) ปัญหาการละเมิดในกลุ่มเด็กและผู้เยาว์
- 3) ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในสังคมของกลุ่มคนพิการ
- 4) ปัญหาการละเมิดในกลุ่มผู้ต้องขังและผู้อยู่ในความดูแลของรัฐ
- 5) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของชนกลุ่มน้อย
- 6) ปัญหาในเรื่องสถานะของสนธิสัญญาไวทิงกิ (The Treaty of Waitangi)

แผนฯ ได้เสนอแนะมาตรการซึ่งมีการวางเป้าหมายอย่างกว้าง โดยมีสาระโดยสังเขป ดังนี้

- 1) มาตรการในการลดความรุนแรง การละเมิดและการถูกทอดทิ้งของเด็กและผู้เยาว์
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยตรงและอย่างเป็นระบบของกลุ่มคนพิการในการตัดสินใจ

และวางนโยบาย เพื่อการพัฒนาของรัฐ

- 3) จัดปัญหาความยากจน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและคนพิการให้มีมาตรฐาน

ความเป็นอยู่ที่ดี

- 4) มาตรการในการปกป้องคุ้มครองในกลุ่มผู้ต้องขังและผู้อยู่ในความดูแลของรัฐ
- 5) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียน
- 6) มาตรการส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารของเด็กในภาษาอังกฤษ ภาษาเมารี

และภาษาบัพการี

- 7) การแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เป็นประชาธิปไตยและการเข้าถึง

กระบวนการยุติธรรม

- 8) การให้การรองรับสถานะทางธรรมนูญของสนธิสัญญาไวทิงกิ (The Treaty of Waitangi)

9) การส่งเสริมความสมานฉันท์ในหมู่ประชาชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์

10) การแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

11) การมีหลักประกันของกรอบกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน อย่างเต็มที่

12) การมีกระบวนการในการออกกฎหมายและนโยบายที่มีความสอดคล้องกับ มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน

จะเห็นได้ว่าแผนสิทธิมนุษยชนของนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนพิการ กลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมีมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และยังมุ่งเน้นในการสร้างความเข้มแข็ง ของกรอบกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากล

นอกจากนี้ ก่อนการดำเนินการออกมาตรการ รัฐมีการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟัง ความคิดเห็นจากประชาชนโดยคำถามจะมีความเฉพาะเจาะจง เช่น มาตรการที่รัฐเสนอจะสามารถแก้ไข ประเด็นปัญหาเร่งด่วนได้หรือไม่และมากน้อยเพียงใด มาตรการที่เสนอจะสามารถปิดช่องโหว่ระหว่างยุทธศาสตร์ และการลงมือปฏิบัติได้หรือไม่ มาตรการที่เสนอดังอยู่บนมาตรฐานของหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หรือไม่ หรือมาตรการที่เสนอมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

1.3.4.3 ราชอาณาจักรนอร์เวย์ (2000 – 2005)

รัฐบาลราชอาณาจักรนอร์เวย์ เป็นอีกประเทศที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนโดยถือเป็นเสาหลักสำคัญของนโยบายสาธารณะ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของราชอาณาจักร นอร์เวย์ ประกอบด้วย

- 1) การทบทวนนโยบายการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- 2) แนวทางการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแบบองค์รวม
- 3) หลักการของสิทธิมนุษยชน
- 4) การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในนอร์เวย์ (โดยระบบกฎหมายและการปกครอง)
- 5) อนุสัญญาระหว่างประเทศที่นอร์เวย์เป็นภาคี
- 6) ประเด็นปัญหาเร่งด่วนด้านสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการแก้ไขภายในประเทศ
- 7) ประเด็นเร่งด่วนด้านสิทธิมนุษยชนที่ควรได้รับการส่งเสริมในระดับระหว่างประเทศ
- 8) ความเชื่อมโยงระหว่างความพยายามในประเทศและระหว่างประเทศ
- 9) นโยบายเชิงรุกด้านสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติ

แผนสิทธิมนุษยชนของนอร์เวย์ ชี้ให้เห็นประเด็นความท้าทายในระดับประเทศและระหว่างประเทศที่รัฐต้องเผชิญ มีการระบุมาตรการและแนวคิดในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกว่า 300 รายการ ที่รัฐจะดำเนินการในช่วงระยะเวลา 5 ปี โดยมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการให้ความคุ้มครองแบบองค์รวม (ครอบคลุมสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม)

โดยประเด็นที่ถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข ได้แก่ ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ด้านกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ด้านการเลือกปฏิบัติโดยเหตุแห่งเชื้อชาติ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านเสรีภาพในการแสดงออก ด้านเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ และด้านสวัสดิการสังคมและสาธารณสุข

โดยกลุ่มที่รัฐให้ความสำคัญในการคุ้มครอง ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้เสียหายในคดีอาญา กลุ่มผู้ลี้ภัย กลุ่มความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชาติพันธุ์

1.3.4.4 สาธารณรัฐเกาหลี (2007- 2011)

แผนสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐเกาหลี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากฎหมายระบบการเมือง การปกครองและแนวปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน และเพื่อเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการวางนโยบายระดับประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนเพื่อให้เกิดการบูรณาการในเชิงนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐให้อยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน โดยการพัฒนาแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนของประเทศได้มีการคำนึงถึงมาตรฐานสากล พันธกรณีระหว่างประเทศและข้อเสนอแนะขององค์กรระหว่างประเทศ

กระบวนการจัดทำแผนฯ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การประชุมของระดับรัฐมนตรีกระทรวงที่เกี่ยวข้องซึ่งให้ความเห็นชอบกระบวนการจัดทำแผน (2) ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงการหารือระหว่างกระทรวง ทบวง และกรมต่าง ๆ (3) การจัดทำประชาพิจารณ์ร่างแผนปฏิบัติการสองช่วง และ (4) การขอความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการประกอบด้วย

- 1) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- 2) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- 3) สิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มชายขอบและกลุ่มเปราะบาง
- 4) การส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและการดำเนินการตามอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน
- 5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน

รูปแบบของเนื้อหาของแผนฯ กล่าวถึงมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ และระหว่างประเทศ สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะขององค์กรระหว่างประเทศ และมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการปฏิบัติการตามแต่ละประเด็นปัญหา โดยประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ได้แก่ การทบทวนกฎหมายโทษประหารชีวิต (สิทธิพลเมือง) การคัดค้านการเกณฑ์ทหารซึ่งเกี่ยวข้อง กับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (สิทธิทางการเมือง) การใช้ประโยชน์จากกฎหมายด้านความมั่นคง ของประเทศในทางมิชอบ (สิทธิทางการเมือง) และการดำเนินนโยบายการคุ้มครองแรงงานที่มีใช้แรงงานประจำ (สิทธิพลเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจ)

1.3.4.5 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา (2011-2016)

แผนสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา พัฒนาและจัดทำขึ้น จากข้อเรียกร้องของภาคประชาสังคมเพื่อให้มีการสำรวจและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายในประเทศ สืบเนื่องจากศรีลังกาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ของการตกเป็นชาติภายใต้อาณานิคมเป็นเวลานานและ ประสบปัญหาสงครามกลางเมืองบ่อยครั้ง และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของรัฐในการปฏิบัติตาม ข้อเสนอแนะของปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ

ในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน รัฐได้ประเมินมาตรการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีอยู่และระบุด้านที่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของกลไก UPR นำโดยกระทรวงบริหารจัดการ ภัยพิบัติและสิทธิมนุษยชน (Ministry of Disaster Management and Human Rights) เป็นหน่วยงานหลัก มีการหารือร่วมกับหน่วยงานของรัฐและภาคประชาสังคมเป็นเวลาหลายเดือน มีการระบุประเด็นปัญหาเร่งด่วน ที่ต้องได้รับการแก้ไขตามข้อเสนอแนะขององค์กรระหว่างประเทศและรายงานด้านสิทธิมนุษยชนระดับชาติ โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 8 ชุด ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงต่าง ๆ และผู้แทนจากภาคประชาสังคม จำนวน 8 - 10 คน ในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน เป็นผู้ร่างแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านรวม 8 ด้าน ด้านที่รัฐให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่

- 1) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- 2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- 3) การป้องกันการทรมาน
- 4) สิทธิสตรี
- 5) สิทธิแรงงาน
- 6) สิทธิแรงงานต่างด้าว
- 7) สิทธิเด็ก
- 8) สิทธิผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

โครงสร้างของแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนเป็นไปตามคู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action) กล่าวคือ แผนดังกล่าวเป็นรูปแบบของตารางซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านที่รัฐให้ความสำคัญ (2) เป้าหมาย (3) ประเด็นปัญหา (4) กิจกรรม (5) ตัวชี้วัด ผลการดำเนินการที่สำคัญ (6) กรอบระยะเวลา และ (7) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1.4 รัฐธรรมนูญ ยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของไทย

1.4.1 รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพ เสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3 มาตรา 27) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนด ขอบข่ายของการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผ่าน 4 หมวด อันได้แก่ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ และหมวด 6 นโยบายแห่งรัฐอันประกอบด้วยสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ที่สำคัญ กล่าวคือ

(1) ด้านกระบวนการยุติธรรม

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในด้านร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดี การพิจารณาตัดสินคดี การกักขัง การลงโทษ การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยมีมติของการให้ความคุ้มครองสิทธิเหยื่อ ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้ต้องโทษ (มาตรา 25 มาตรา 27 – 29 มาตรา 33 มาตรา 68 และมาตรา 71)

(2) ด้านสาธารณสุข

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งมีทั้งในมิติของการป้องกัน แก้ไขปัญหา และการช่วยเหลือเยียวยา ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในด้านดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนและส่งเสริมด้านทรัพยากรเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มาตรา 46 – 48 มาตรา 55 มาตรา 61 และมาตรา 71)

(3) ด้านการศึกษา

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการได้รับการศึกษา การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ เด็กและเยาวชน ในการให้ความคุ้มครองสิทธิในด้านดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐ

ในการสนับสนุนในด้านทรัพยากรและการช่วยเหลือเยียวยาผู้ยากไร้ อาทิ การดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพแบบให้เปล่า หน้าที่ของรัฐในการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู เป็นต้น (มาตรา 54)

(4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ต้องเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดให้ผู้มีส่วนได้เสียประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ก่อนการดำเนินการของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ซึ่งการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นการให้ความคุ้มครองที่เป็นคู่ขนานกับสิทธิทางการเมืองการปกครอง (มาตรา 43 มาตรา 58 และมาตรา 72)

(5) ด้านที่อยู่อาศัย

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งครอบคลุมสิทธิด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน การสืบทอดมรดก การครอบครอง การบริหารจัดการและการถ่ายโอนทรัพย์สิน เสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเดินทางและเลือกถิ่นฐานที่อยู่อาศัย โดยในมิติดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การคุ้มครองในลักษณะของการจำกัดขอบข่ายการใช้อำนาจของรัฐซึ่งต้องเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์ (มาตรา 37 – 38)

(6) ด้านการขนส่ง

การจัดตั้งอำนวยการความสะดวกรองรับการให้บริการและสร้างความเสมอภาคของประชาชนทุกกลุ่มในการใช้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของรัฐ โดยรัฐจะต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค (มาตรา 27 มาตรา 46 มาตรา 56 และมาตรา 61)

(7) ด้านเศรษฐกิจ

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการจัดระบบเศรษฐกิจในรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจ

ที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาประเทศ จะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน (มาตรา 40 มาตรา 46 มาตรา 61 และมาตรา 75)

(8) ด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีขึ้นเพื่อจำกัดและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงโดยประชาชนหรือทางอ้อมโดยองค์กรหรือผู้แทนโดยสิทธิทางการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรับรองจะเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการทางการเมือง ซึ่งมีตั้งแต่ระดับล่างในเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล รับทราบข้อมูลไปจนถึงระดับสูงในเรื่องการให้ข้อเสนอแนะ การปรึกษา การวางแผนร่วมกันกับภาครัฐก่อนที่จะมีการตัดสินใจในเชิงนโยบายและลงมือปฏิบัติ (มาตรา 34 – 35 มาตรา 42 มาตรา 44 – 45 มาตรา 59 มาตรา 63 และมาตรา 76 - 78)

(9) ด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา

การอนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ การจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมถึงการเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน (มาตรา 31 มาตรา 43 มาตรา 57 และมาตรา 67)

(10) ด้านข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร สิทธิในการรับทราบ เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสิทธิในการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม นอกจากนี้ สิทธิในด้านดังกล่าวถือว่ามีความเชื่อมโยงกับสิทธิทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง (มาตรา 35 – 36 มาตรา 41 มาตรา 56 มาตรา 60 และมาตรา 69)

1.4.2 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ประกอบด้วย

1) วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย : “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง

มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุข เป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรม และความอยู่ดีกินดีมีสุขของประชาชนความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสาน สอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

2) ยุทธศาสตร์ชาติมีเป้าหมายที่จะแก้ไขสภาพปัญหา ความท้าทาย ตลอดจนวางรากฐาน การส่งเสริมและการพัฒนาประเทศทั้งในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติจึงเป็น อีกหนึ่งตัวแปรสำคัญที่จะมีบทบาทในการกำหนดยุทธศาสตร์ของการจัดปัญหาการละเมิด ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ที่เป็นแผนในระดับชาติ จะต้องมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเช่นกัน

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ สรุปสาระสำคัญได้โดยสังเขป ดังนี้

(1) **ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง** มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ ทุกรูปแบบและทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของ หลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถ ขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

(2) **ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน** มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้น การยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่เราทำมาทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากร ธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่าย ระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ (3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่ม

ศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปรุงปัจจุบัน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

(3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีการพัฒนารอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูงเป็นนวัตกรรมคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

(4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง ภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทย ทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

(5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงานและการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

(6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐ

ที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนร่วม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝัง ค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่งคั่ง และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม

สำหรับการวางกรอบทิศทางในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นแผนที่มีความสอดคล้องในยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งถือเป็นแผนในระดับที่ 1 ของประเทศที่ทุกกระทรวง กรม จะต้องวางทิศทางให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ทั้ง 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่จะเข้าไปช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.4.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของปฏิรูปประเทศ และสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กำหนดประเด็นการพัฒนา แผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินงานให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

1.4.3.1 ภาพรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

วิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ยึดวิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

จุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย

- (1) การพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกด้าน
- (2) การเตรียมความพร้อมของประเทศด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนวัตกรรม
- (3) การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย
- (4) การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ มุ่งเน้นการเพิ่มทักษะแรงงานและการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และเสริมสร้างรายได้ที่สูงขึ้น
- (5) การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า
- (6) การปรับระบบการผลิตการเกษตรให้สอดคล้องกับพันธกรณีในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าเกษตร มีความปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมของประเทศ
- (7) การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมและการต่อยอดไปสู่ฐานการผลิตและบริการใหม่โดยใช้เทคโนโลยีที่เข้มข้นและนวัตกรรม
- (8) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจฐานชีวภาพ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และการพัฒนาวิสาหกิจตั้งใหม่ (Start Up) และวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการ เพื่อต่อยอดฐานการผลิตและบริการและฐานเดิม และสร้างฐานใหม่
- (9) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ ครบวงจร
- (10) การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขยายฐานให้กว้างขึ้น และต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็งขึ้น โดยเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต นำผลการวิจัย

และการพัฒนาที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งโลจิสติกส์และโทรคมนาคมที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามมาตรฐานสากล

(11) การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อม ขนาดเล็ก และขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความรอบคอบมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น

(12) การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษา พื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน

(13) การฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเตรียมรับมือกับอาชญากรรมต่างด้าว ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

(14) การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ให้เป็นรูปธรรมทั้งในด้านระบบบริหารงานและบุคลากร ให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพรับผิดชอบ ตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม ประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่น

(15) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศ เพื่อขยายขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม

(16) การพัฒนาภาคเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตอย่างมีสมดุล และบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

(17) การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มข้นและส่งผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่

(18) การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ (Outward Investment) โดยพัฒนาผู้ประกอบการโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถพัฒนารัฐกิจร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

(19) การปรับปรุงภาคการเงินของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้สามารถแข่งขันได้ ซึ่งภาครัฐต้องเร่งปรับปรุงกฎระเบียบในการกำกับดูแลภาคการเงินเพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขัน และการให้บริการต่อผู้บริโภคและภาคธุรกิจเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการกำกับดูแลที่สามารถป้องกันความเสี่ยงจากการเชื่อมโยงทางการเงินและกระแสการเคลื่อนย้ายของเงินทุนที่จะมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปและมีปริมาณธุรกรรมที่มากขึ้น พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีทางการเงินมาใช้อย่างเข้มข้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึง การพัฒนาเครื่องมือทางการเงินอย่างทั่วถึงในต้นทุนที่เหมาะสม

(20) การปฏิรูปด้านการคลังและงบประมาณ ประกอบด้วย การขยายฐานภาษี การปรับระบบการจัดทำคำของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบูรณาการทั้งเชิงประเด็นพัฒนาและเชิงพื้นที่ การติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม และลดความซ้ำซ้อนของสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการสังคม รวมทั้งสร้างความยั่งยืนทางการคลังของระบบการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ การปรับปรุงระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ การปรับปรุงระบบประกันสุขภาพ เพื่อลดภาระการพึ่งพารายได้จากรัฐบาล

ยุทธศาสตร์ที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีจำนวน 10 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- (1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
- (2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- (3) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
- (4) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน
- (5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน
- (6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย
- (7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
- (8) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
- (9) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
- (10) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

สำหรับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีการวางทิศทางที่เชื่อมโยงทั้งยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในทุกมิติ ที่นำมาวางทิศทางนโยบายทั้ง 10 ด้าน 12 กลุ่มเป้าหมาย

1.4.4 แผนปฏิรูปประเทศ

คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2561 เห็นชอบร่างแผนการปฏิรูปประเทศตามที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอ รวมทั้งได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2561 เพื่อเป็นเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาประเทศ เพื่อวางรากฐานการพัฒนาไปสู่ประเทศที่มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลประชาชนในสังคมมีโอกาสทัดเทียมกัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ภาพรวมจุดเน้นของการดำเนินการภายใต้แผนปฏิรูป 11 ด้าน จะก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมของประเทศ สรุปได้ดังนี้

- (1) ประเทศไทยมีฐานทรัพยากรรองรับการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในเชิงสังคมและเชิงเศรษฐกิจรองรับการพัฒนาประเทศในระยะยาว
- (2) ประชาชนมีสวัสดิการของรัฐที่เหมาะสม มีโอกาสในการสร้างอาชีพและได้รับความเป็นธรรมในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและกระบวนการยุติธรรม
- (3) ยกระดับภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการวิจัยพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งลดอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว
- (4) การบริหารจัดการภาครัฐมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน

แผนการปฏิรูปประเทศ

- (1) **ด้านการเมือง** ที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักยอมรับความเห็นที่แตกต่าง พรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมโดยเปิดเผยตรวจสอบได้ นักการเมืองปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธี
- (2) **ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน** องค์กรภาครัฐเปิดกว้างและเชื่อมโยงข้อมูลกัน กะทัดรัด แต่แข็งแรง ทำงานเพื่อประชาชนโดยเชิงพื้นที่เป็นหลัก จัดระบบบริหารและบริการให้เป็นดิจิทัล จัดระบบบุคลากรให้มีมาตรฐานกลาง มีคุณธรรมและจริยธรรม และสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต
- (3) **ด้านกฎหมาย** ให้กฎหมายดีและเป็นธรรมสอดคล้องกับหลักนิติธรรมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการกฎหมายอย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงกฎหมายได้โดยง่าย และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและเป็นธรรม
- (4) **ด้านกระบวนการยุติธรรม** ให้ทุกขั้นตอนมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน มีกลไกช่วยเหลือประชาชนโดยเสมอภาค บังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด พัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาที่มีการตรวจสอบ

และถ่วงดุล ระบบนิติวิทยาศาสตร์มีมาตรฐาน และกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการแข่งขันของประเทศ

(5) **ด้านเศรษฐกิจ** มีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันในระดับประเทศสูงขึ้น มีการเติบโตอย่างครอบคลุมทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นการใช้ระบบมาตรฐานและนวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชน และสถาบันทางเศรษฐกิจมีสมรรถนะสูงขึ้น

(6) **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการรักษา ฟื้นฟูและยั่งยืนเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ทั้งทรัพยากรทางบก (ป่าไม้และสัตว์ป่า ดิน แร่) ทางน้ำ ทางทะเลและชายฝั่งความหลากหลายทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม

(7) **ด้านสาธารณสุข** ระบบการปฐมภูมิมีความครอบคลุม ระบบสุขภาพของประเทศมีเอกภาพ กระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่แต่ละพื้นที่ และประชาชนไทยมีสุขภาวะและคุณภาพชีวิตที่ดีบนหลักการสร้างนำซ่อม และผู้ที่อาศัยในประเทศไทยมีโอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็น

(8) **ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ** ดุลยภาพระหว่างเสรีภาพของการทำหน้าที่ของสื่อบนความรับผิดชอบต่อสังคมกับการกำกับที่มีความชอบธรรม และการใช้พื้นที่ดิจิทัลเพื่อการสื่อสารอย่างมีจรรยาบรรณการรับรู้ของประชาชนและสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม ในการให้ความรู้แก่ประชาชน ปลุกฝังวัฒนธรรมของชาติและปลูกฝังทัศนคติที่ดี

(9) **ด้านสังคม** คนไทยมีหลักประกันทางรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สังคมแห่งโอกาสและไม่แบ่งแยก ภาครัฐมีข้อมูลและสารสนเทศด้านสังคมที่บูรณาการ และให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง

(10) **ด้านพลังงาน** ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชน ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้การบริหารจัดการด้านพลังงานมีธรรมาภิบาล มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานพลังงาน และการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านพลังงาน

(11) **ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ** มีการควบคุม กำกับ ติดตาม การบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ ยกระดับการบังคับใช้มาตรการทางวินัย มาตรการทางปกครองเพื่อให้ประเทศไทยปลอดทุจริต

1.4.5 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 - 2565

โดยที่คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบให้ประกาศใช้นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 - 2565 ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ

พ.ศ. 2559 เพื่อเป็นแผนหลักของชาติที่เป็นกรอบทิศทางการดำเนินการป้องกัน แจ่งเตือน แก้ไข หรือระงับ ยับยั้งภัยคุกคามเพื่อธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติ

วิสัยทัศน์ : มีเสถียรภาพภายในประเทศ ลดภัยข้ามเขตพรมแดนไทย มีบทบาทสร้างสรรค์ ในภูมิภาคและประชาคมโลก กล่าวคือ ชาติมีเสถียรภาพและเป็นปึกแผ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต ประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปลอดภัย จากภัยคุกคามข้ามพรมแดน พร้อมเผชิญวิกฤตการณ์ มีบทบาท ที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบเป็นที่ยอมรับในภูมิภาคและประชาคมโลกเพื่อรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ ของชาติ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วย

นโยบายที่ 1 เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นโยบายที่ 2 สร้างความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความสมานฉันท์ในชาติ

นโยบายที่ 3 ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นโยบายที่ 4 จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน

นโยบายที่ 5 สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ

นโยบายที่ 6 ปกป้อง รักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล

นโยบายที่ 7 จัดระบบ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง

นโยบายที่ 8 เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน

นโยบายที่ 9 เสริมสร้างความมั่นคงของชาติจากการทุจริต

นโยบายที่ 10 เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

นโยบายที่ 11 รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบายที่ 12 เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร

นโยบายที่ 13 พัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

นโยบายที่ 14 เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ

สำหรับการวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ได้นำกรอบนโยบายของนโยบาย และแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 มากำหนดเป็นนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน ในมิติด้านการเมือง การปกครอง และความมั่นคง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

1.4.6 การประกาศวาระแห่งชาติ สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนำมิติ ด้านสิทธิมนุษยชนมาช่วยส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ และ Thailand 4.0

คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560 เห็นชอบและประกาศวาระแห่งชาติ “สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยมีกรอบนโยบาย “ถอดรหัสวาระแห่งชาติ 4+3+2+1 = Goal ญูญแจสู่สังคมสันติสุข” โดยมีเป้าหมาย (Goal) : สังคมไทยเป็นสังคมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อนำไปสู่สังคมสันติสุข

บทที่ 2

บททวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และรายงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

บททวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และรายงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 การทบทวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557– 2561)

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ได้กำหนดสิ่งที่คาดหวังไว้ในช่วงระยะเวลา 5 ปี เมื่อแผนสิ้นสุด คือ 1) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย พัฒนา ก้าวหน้าทัดเทียมระดับสากล 2) ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี และได้รับการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ 3) สถานการณ์การละเมิดสิทธิในสังคมมีแนวโน้มลดลง 4) หน่วยงานจากทุกภาคส่วน ร่วมมือป้องกันและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน 5) สังคมไทยเป็นสังคมที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ 6) ประชาชนมีความมั่นคงและมีความสุขในการดำรงชีวิต

จากติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 จากตัวชี้วัดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Indicator) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) สรุปได้ดังนี้

1) มิติการวัดด้านโครงสร้าง (Structural Indicator) พบว่าส่วนราชการที่มีแผนปฏิบัติการ และแผนปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชน ดังนี้

ระดับกระทรวง

● กระทรวงยุติธรรม	● กระทรวงศึกษาธิการ
● กระทรวงกลาโหม	● กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
● กระทรวงสาธารณสุข	● กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
● กระทรวงพาณิชย์	● กระทรวงคมนาคม
● กระทรวงการคลัง	● กระทรวงวิทยาศาสตร์
● กระทรวงอุตสาหกรรม	● กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
● กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	● กระทรวงแรงงาน
● กระทรวงวัฒนธรรม	

ระดับกรม

● สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย	● กรมที่ดิน
● กรมการปกครอง	● กรมโยธาธิการและผังเมือง
● กรมการพัฒนาชุมชน	● กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

สำนักนายกรัฐมนตรี

- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- กรมประชาสัมพันธ์
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

รัฐวิสาหกิจ

- การประปานครหลวง
- การประปาส่วนภูมิภาค
- การไฟฟ้านครหลวง
- การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
- องค์การตลาด

หน่วยราชการอิสระ ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง

- สำนักงานศาลยุติธรรม
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- สภาพัฒนาการเมือง
- สำนักเลขาธิการวุฒิสภา
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
- สำนักงานอัยการสูงสุด
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2) มิติการวัดด้านกระบวนการ (Process Indicator) พบว่า (1) งานสิทธิมนุษยชนไม่ใช่โครงการหรือกิจกรรม แต่เป็นหลักการพื้นฐานในการทำงานในทุกภารกิจของทุกหน่วยงานภาครัฐ จึงต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอและทั่วถึง (2) แม้มีมติคณะรัฐมนตรีสามารถผลักดันให้หน่วยงานในระบบราชการนำไปปฏิบัติได้ แต่ยังพบว่าการให้ความสำคัญต่องานด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับผู้บริหารหน่วยงาน (3) บุคลากรที่ทำงานยังไม่มี ความเข้าใจในหลักการด้านสิทธิมนุษยชน จึงทำให้ไม่เห็นความสอดคล้องระหว่างงานด้านสิทธิมนุษยชนกับงานตามภารกิจของหน่วยงานตนเอง (3) การกำหนดแผนปฏิบัติการของหน่วยงานเป็นแบบแยกส่วนตามแต่ละหน่วยงาน (Agency-Based) (4) ขาดการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนขององค์กรภาคประชาสังคมในมาตรการของแผนแต่ละแผน (5) การจัดทำแผนระยะยาวทำให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง แต่อาจไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ (6) แนวทางการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานยึดกรอบการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของหน่วยงานเป็นหลัก

3) มิติการวัดด้านผลลัพธ์ (Out Indicator)

3.1) แนวโน้มของสถานการณ์การละเมิดสิทธิในแต่ละด้าน/กลุ่มเป้าหมาย พบว่าข้อมูลการร้องเรียนจากประชาชนต่อหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่

- (1) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า พื้นที่กรุงเทพมหานครมีข้อร้องเรียนจากประชาชนมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน
- (2) หน่วยงานภาครัฐระดับนโยบาย พบว่า เรื่องที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่ง และกลุ่มที่ร้องเรียนมากที่สุด คือ กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนทั่วไป
- (3) หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด พบว่า เรื่องที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม และกลุ่มที่ร้องเรียนมากที่สุด คือ กลุ่มเหยื่อและผู้เสียหาย

3.2) สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน พบว่า ยังมีการรายงานสถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- (1) ความไม่เท่าเทียมในคุณภาพของการได้รับบริการ การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน
- (2) ด้านการเมืองการปกครอง และด้านกระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่องผลกระทบต่อประชาชนจากมาตรการและการใช้อำนาจของรัฐ
- (3) ด้านความมั่นคงทางสังคม พบว่า มีรายงานสถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชน 3 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มคนจน/ผู้ได้รับ (ผลกระทบจากการพัฒนา กลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มผู้ไร้รัฐชาติพันธุ์ และกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิงหรือผู้หนีภัยการสู้รบยังเข้าไม่ถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน 2) กลุ่มผู้ต้องขังหรือผู้ต้องหา กลุ่มผู้พันโทษ กลุ่มผู้ต้องหาคดียาเสพติด กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีหรือผู้ป่วยเอดส์ และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ถูกตีตราและเลือกปฏิบัติ 3) กลุ่มเปราะบาง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรีและกลุ่มคนพิการ ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

3.3) โครงการ กิจกรรม หรือความช่วยเหลือตามสิทธิในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมายสรุปผลได้ ดังนี้ 1) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนควรมุ่งเน้นการคุ้มครองผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิหรือได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น 2) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย พบว่า มุ่งเน้นการดำเนินงานในมิติป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะจากการทบทวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3

1) ด้านนโยบาย : ควรปรับมุมมองที่มีต่องานด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นหลักการพื้นฐานของสังคมและพื้นฐานในการปฏิบัติงานในทุกภารกิจของทุกองค์กรภาครัฐ มิใช่เป็นเพียงการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเชิงรูปแบบ

2) **ด้านการจัดทำแผน** : ควรปรับแนวทางในการจัดทำรายละเอียดของแผนฯ โดยมุ่งกำหนดกรอบการดำเนินงานมากกว่าการกำหนดมาตรการหรือวิธีปฏิบัติ หรือโครงการ หรือกิจกรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ชัดเจน

3) **ด้านการกำหนดหน่วยปฏิบัติตามแผน** : ควรปรับวิธีคิดในการกำหนดบทบาทการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของให้ภาคประชาสังคมหรือชุมชนมาเป็นผู้ดำเนิน “บทบาทร่วม” (Partnership) ตามศักยภาพของแต่ละภาคส่วนอย่างจริงจัง

4) **ด้านการขับเคลื่อนแผน** : การขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องยึดประเด็นหรือสถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก (Problem-Based) ซึ่งประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการป้องกันและคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย

5) **ด้านข้อมูลการดำเนินงาน** : ควรมีการบูรณาการข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากข้อมูลของแต่ละหน่วยงานร่วมกัน

2.2 รายงานที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไก Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ 2 และแผนปฏิบัติการตามข้อเสนอแนะที่ไทยได้ตอบรับและคำมั่นโดยสมัครใจภายใต้กลไก Universal Periodic Review รอบที่ 2 (พ.ศ. 2559 - 2563)

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดให้ทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทย จัดทำและนำเสนอรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไก UPR ทุก 4 ปี ครึ่งนี้ รายงาน UPR รอบที่ 2 ประกอบด้วย วิธีการจัดทำรายงาน พัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญภายหลังการนำเสนอรายงานรอบที่ 1 การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้สิทธิด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิของกลุ่มเฉพาะ สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาและการฝึกอบรม การเชิญกลไกพิเศษของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเยือนไทย

โดยภายใต้กระบวนการ UPR รอบที่ 2 ประเทศไทยได้นำเสนอรายงานประเทศในการประชุมคณะทำงาน UPR สมัยที่ 25 เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2559 ณ นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส โดยประเทศไทยได้แจ้งตอบรับข้อเสนอแนะ 187 ข้อ จากข้อเสนอแนะที่ไทยได้รับจากประเทศต่าง ๆ ทั้งหมด 249 ข้อ อีกทั้งได้แจ้งคำมั่นโดยสมัครใจอีก 7 ข้อ และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2560 รับทราบผลการรับรอง UPR รอบที่ 2 รวมทั้งเห็นชอบแผนปฏิบัติการตามข้อเสนอแนะที่ไทยได้ตอบรับและคำมั่นโดยสมัครใจภายใต้กลไก Universal Periodic Review รอบที่ 2 (พ.ศ. 2559 - 2563) โดยได้สั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งปฏิบัติตามแผนดังกล่าวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยแสวงหาความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ซึ่งแผนปฏิบัติการตามข้อเสนอแนะได้กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กิจกรรม และกรอบเวลาดำเนินการ โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเด็น ดังนี้

- 1) การเข้าเป็นภาคีกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน
- 2) การปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ
- 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกและแผนสิทธิมนุษยชน
- 4) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาและการฝึกอบรม
- 5) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- 6) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม
- 7) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- 8) กระบวนการยุติธรรม
- 9) การอำนวยความสะดวก
- 10) ความร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศ
- 11) การติดตามผลของกระบวนการ UPR

2.2.2 รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ซึ่งจะต้องดำเนินการเป็นประจำทุกปี โดยเนื้อหาสาระของรายงานดังกล่าวจะเกี่ยวกับการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นข้อมูลที่ทำให้รัฐบาลได้ทราบถึงปัญหา ข้อท้าทาย ข้อห่วงกังวล และข้อเสนอแนะจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะได้ทราบถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในช่วงปี 2561 และสามารถนำไปใช้ในการทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาโครงการ/แผนงาน/กิจกรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานต่อไปได้ โดยในปี 2561 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้จัดทำรายงานโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วน 14 ประเด็น และในแต่ละประเด็นนำเสนอการประเมินเป็น 3 ส่วน คือ 1) ภาพรวม 2) การประเมินสถานการณ์และปัญหาอุปสรรค และ 3) ข้อเสนอแนะ โดยสรุป ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มี 3 ประเด็น คือ 1) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม 2) ประเด็นการกระทำทารุณ และการบังคับสูญหาย 3) ประเด็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

ส่วนที่ 2 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สิทธิทางการศึกษา 2) สิทธิด้านสุขภาพ และ 3) ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 3 การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) สิทธิเด็ก 2) สิทธิผู้สูงอายุ 3) สิทธิคนพิการ 4) สิทธิของผู้มีปัญหาด้านสถานะและสิทธิ และ 5) นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 4 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย มี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) การค้ามนุษย์

2.2.3 การรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล ลงพื้นที่เพื่อร่วมรับฟังความคิดเห็น การสะท้อนปัญหา และจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 ปี 2560 การยกร่างแผนสิทธิมนุษยชน โดยการศึกษาข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ การรับฟังสภาพปัญหาจากตัวแทนทุกภาคส่วนครอบคลุมทุกจังหวัด รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนระดับพื้นที่ ครอบคลุม 4 ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร

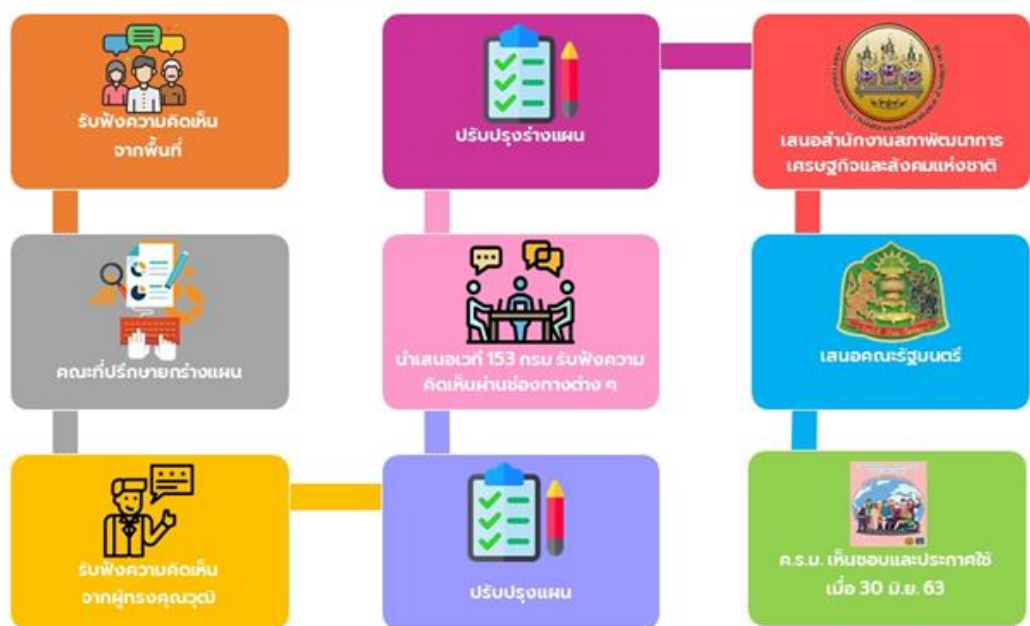
ระยะที่ 2 ปี 2561 จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 โดยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ยกเป็นร่างแผนสิทธิมนุษยชนในระดับชาติ (ร่างแรก) แล้ว เข้าสู่กระบวนการ วิชาการร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในทุกช่องทาง อาทิ การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นครอบคลุมกลุ่มผู้แทน จากทุกจังหวัด ทุกภาคส่วน โดยจัดขึ้นในพื้นที่ครอบคลุม 6 ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร การรับฟังความคิดเห็น ผ่านทางเว็บไซต์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แบบสอบถามทางไปรษณีย์ รวมถึงแบบสอบถามฉบับ GR code ในกลุ่มเฉพาะ (คนพิการทางสายตา ผู้สูงอายุ) และนำมาสรุปประมวลผลเป็นร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ร่างที่ 2) นำเสนอผู้แทนหน่วยงานในระดับนโยบาย (20 กระทรวง หรือหน่วยงานเทียบเท่าและหน่วยงาน ระดับกรม) เพื่อให้ข้อคิดเห็นเป็นครั้งสุดท้าย แล้วนำมาประมวลผลเป็นร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ฉบับสมบูรณ์) เพื่อนำเสนอสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กลั่นกรอง ลำดับต่อไปจะได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565) ต่อไป โดยมีผู้เข้าร่วมจัดทำแผนทั้ง 2 ระยะ รวมทั้งสิ้น 3,588 คน

สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบว่า

1) สำหรับแผนสิทธิมนุษยชนรายด้านทั้ง 10 ด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับแผนด้านขนส่ง (ร้อยละ 91.0) รองลงมา แผนด้านการศึกษา (ร้อยละ 90.8) แผนด้านสาธารณสุข และแผนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 90.6) แผนด้านที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 90.3) แผนด้าน เศรษฐกิจและธุรกิจ และแผนด้านสิทธิชุมชน (ร้อยละ 89.8) แผนด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 88.8) แผนด้านกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 88.3) และแผนด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ร้อยละ 87.8) ตามลำดับ

2) แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแผนกลุ่มสตรี (ร้อยละ 90.5) รองลงมา แผนกลุ่มคนพิการ (ร้อยละ 90.2) แผนกลุ่มเด็กและเยาวชน (ร้อยละ 90.1) แผนกลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 89.7) แผนกลุ่มผู้เสียหาย (ร้อยละ 89.5) แผนกลุ่มผู้พันโทฯ (ร้อยละ 88.9) แผนกลุ่มผู้ป่วย (ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ ผู้เสพยา) (ร้อยละ 88.7) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง (ร้อยละ 88.5) แผนกลุ่มเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน (ร้อยละ 88.2) แผนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (ร้อยละ 87.9) แผนกลุ่มหลากหลายทางเพศ (ร้อยละ 87.3) และแผนกลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์ (ร้อยละ 86.2) ตามลำดับ

ระยะที่ 3 ปี 2562 เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560 เรื่อง แนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรมจึงส่ง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเข้าสู่กลไกการพิจารณาของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็น ซึ่งห้วงระหว่างการพิจารณาปรับปรุง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ตามข้อเสนอแนะของอนุกรรมการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์² กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งเวียน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ ได้พิจารณาปรับปรุงสถานการณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน พิจารณากำหนดตัวชี้วัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทั่ง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2563 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563 กระทั่งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2563

² อนุกรรมการภายใต้สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

บทที่ 3

สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565)

บทที่ 3

สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565)

3.1 กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อเป็นกรอบทิศทางการดำเนินงานของประเทศสำหรับหน่วยงานถือปฏิบัติในการดำเนินการ เพื่อร่วมกันพัฒนาและยกระดับสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีมาตรฐานทัดเทียมระดับสากล โดยมุ่งประโยชน์ที่ประชาชนพึงได้รับเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและมีความเป็นสากล รวมถึงครอบคลุมประเด็นที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ตลอดจนให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และเพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิด และมาตรฐานการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในบริบทภายในประเทศ และบริบทระหว่างประเทศมาเป็นกรอบในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ดังนี้

1) **บริบทภายในประเทศ** ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) การประกาศวาระแห่งชาติ สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ และรัฐบาลให้ความสนใจ เช่น การค้ามนุษย์ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนและสถานการณ์ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย อาทิ ด้านประชากร ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา เป็นต้น ตลอดจนประเด็นที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุได้ตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มเติมให้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความครบถ้วนสมบูรณ์

2) **บริบทระหว่างประเทศ** ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน กระบวนการรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review : UPR) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ประเด็นสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อาทิ ประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ประเด็นความหลากหลายทางเพศ และประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเป็นแผนแม่บทในภาพรวมที่ครอบคลุมนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งประเด็นด้านและกลุ่มเป้าหมาย ตามแนวทางในคู่มือแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action) ปรากฏตามแผนภาพ

แผนภาพที่ 4 แสดงกรอบแนวคิดการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ปี พ.ศ. 2562 - 2565)

กรอบแนวคิดการจัดทำ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

3.2 ทิศทางของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565)

วิสัยทัศน์ สังคมรู้หน้าที่ เคารพสิทธิมนุษยชน และได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม

เป้าหมาย การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลง

ตัวชี้วัดภาพรวม การกำหนดตัวชี้วัดในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดตามแนวทางของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ใน 3 มิติ จำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) มิติตัวชี้วัดด้านโครงสร้าง (Structural Indicator) เป็นตัวชี้วัดที่แสดงความตั้งใจหรือเจตจำนงในการเคารพสิทธิมนุษยชน และต้องการยกระดับสิทธิมนุษยชนให้ดียิ่งขึ้น โดยการยอมรับมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ ซึ่งมีตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 1 มีการร่างกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมาย การกำหนดนโยบาย มาตรการทั้งในระดับชาติหรือระดับกระทรวงหรือกรมหรือจังหวัดหรือองค์กรอื่น เพื่อสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย

2) มิติตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process Indicator) เป็นตัวชี้วัดเกี่ยวกับเครื่องมือหรือวิธีการที่จะทำให้การดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือให้เกิดผลตามนโยบายหรือแผนงานที่กำหนดไว้

ตัวชี้วัดที่ 2 มีการนำกฎหมาย นโยบาย และมาตรการไปปฏิบัติ ในรูปแบบของการบรรจุในงานประจำ แผนปฏิบัติการ หรือโครงการ ซึ่งตัวชี้วัดที่ 2 จะมีการวัดประเมินผลแบ่งออกเป็น

ตัวชี้วัดที่ 2.1 การถ่ายทอดนโยบาย ผ่าน (1) การสร้างความรู้ความเข้าใจในแผนโดยประเมินการถ่ายทอดเนื้อหาและรายละเอียดของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ตามมติคณะรัฐมนตรี (2) การสร้างการยอมรับเป็นการประเมินแนวทางการสร้างการยอมรับให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และยอมรับว่า เป็นภารกิจหนึ่งที่หน่วยงานต้องนำไปดำเนินการตามกรอบและแนวทางที่กำหนดไว้

ตัวชี้วัดที่ 2.2 ขั้นการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการประเมินแนวทางการกำหนดแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานหรือแผนงานในลักษณะอื่นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนว่ามีการนำแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มาเป็นกรอบในการกำหนดแผนงานของหน่วยงานอย่างไร

ตัวชี้วัดที่ 2.3 ขั้นการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการหรือแผนปฏิบัติงานหรือแผนงานด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน เป็นการประเมินแนวทางการดำเนินงานของหน่วยปฏิบัติว่ามีการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานหรือแผนงานในลักษณะอื่นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในลักษณะใด ตลอดจนประเมินถึงปัญหาหรืออุปสรรคหรือเงื่อนไขที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานจริง

3) มิติตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์ (Outcome Indicator) เป็นการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานหรือความพยายามที่จะดำเนินการตามโครงการหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สิทธิด้านต่าง ๆ เกิดผลขึ้นจริงทั้งในแง่ของสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยมีตัวชี้วัดที่ประเมินผล 2 ตัวชี้วัด ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 3 แนวโน้มของสถานการณ์การละเมิดสิทธิในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย มีสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการประเมินที่พิจารณาข้อมูลจากสถิติการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือจำนวนข้อร้องเรียนของแต่ละหน่วยงานต่าง ๆ กับผลงานที่ได้มีการดำเนินงานทั้งแง่ของสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาสัดส่วนเพิ่มขึ้นหรือลดลงในการที่จะนำข้อมูลมากำหนดในการดำเนินงาน ด้านสิทธิมนุษยชนต่อไป

ตัวชี้วัดที่ 4 จำนวนโครงการ กิจกรรม หรือความช่วยเหลือตามสิทธิในแต่ละด้าน หรือกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประเมินการดำเนินงานตามแผนงานด้านสิทธิมนุษยชนแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาจากจำนวนโครงการ กิจกรรม หรือความช่วยเหลือตามสิทธิที่แต่ละหน่วยงาน รับผิดชอบใน 4 ประเด็น ได้แก่

1) การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งส่งเสริมหรือป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่มีโอกาสถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ

2) การคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งคุ้มครอง พื้นฟู ช่วยเหลือ เยียวยา ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการจัดระบบ ส่งต่อความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกละเมิด การฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมการเคารพสิทธิ เป็นต้น

3) การพัฒนากฎหมาย กลไกทางกฎหมาย รวมถึงการบังคับใช้ เพื่อส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับหลักการสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน หรือกฎหมายที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพื่อให้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาระดับไปสู่มาตรฐานสากล

4) การพัฒนาองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วนให้มีศักยภาพในการส่งเสริม คุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา การบรรจุสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรพัฒนาบุคลากรทุกระดับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน การศึกษาวิจัยและนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การสร้างความรู้ความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชน และการสร้างความร่วมมือและพัฒนาเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ให้ความสำคัญกับมิติประเด็นต่าง ๆ ครอบคลุมประเด็นด้าน และกลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยมีการจัดลำดับความสำคัญตาม Handbook on National Human Rights Plans of Action เป็นแผนรายด้าน 10 ด้าน และแผนรายกลุ่ม 12 กลุ่ม ดังนี้

3.3 แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน

3.3.1 แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม

➤ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น

➤ สถานการณ์ภาพรวม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 กำหนดว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” และยังบัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพไว้ในมาตรา 25 มาตรา 28 บัญญัติความรับผิดชอบตามกฎหมายไว้ใน มาตรา 29 นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 ระบุว่า “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร” มีแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (พ.ศ. 2561 - 2580) ซึ่งกำหนดให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นเครื่องมือของประชาชนที่จะใช้สร้างสังคมที่พัฒนาอย่างเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำและไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญและกรอบกฎหมายของไทยในด้านกระบวนการยุติธรรมถือว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals - SDGs) โดยเป้าหมายด้านการส่งเสริมการพัฒนาสังคมให้เกิดสังคมสันติสุข สันติภาพ และความยุติธรรม ซึ่งครอบคลุมในเรื่องมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมและการบริหารงานยุติธรรม ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญ อาทิ การลดความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมในสังคม การรับประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของบุคคลอย่างเท่าเทียม การช่วยเหลือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงการลดการทุจริตคอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรม

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนและความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนเพิ่มขึ้น
- 2) ประเภทและระดับของมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

➤ **ข้อท้าทาย**

- 1) ประชาชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดการกระทำความผิดหรือมีการละเมิดสิทธิโดยไม่ได้เจตนา เช่น การตัดไม้หวงห้าม การบุกรุกที่สาธารณะ เป็นต้น ประกอบกับการไม่ทราบขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมและช่องทางการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายเมื่อถูกดำเนินคดีจากภาครัฐ ซึ่งจากการระดมความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ได้สะท้อนสภาพปัญหาของการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนได้รับข้อมูลอย่างจำกัด หรือไม่ได้รับทราบ โดยประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของสิทธิของตนในด้านกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะพยาน สิทธิที่จะได้รับที่ปรึกษาทางกฎหมาย และการขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านกระบวนการยุติธรรม
- 2) ปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นปัญหาที่ไทยหยิบยกเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 แต่เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในสถานะประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของการค้ามนุษย์ ดังนั้น จึงยังต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในประเทศ ทั้งภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ตลอดจนภาคส่วนในต่างประเทศ ทั้งองค์การระหว่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอื่น ๆ ที่สนใจ เพื่อให้การดำเนินการของไทยเกิดผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นและอย่างต่อเนื่องต่อไป
- 3) การขาดการกำหนดมาตรฐานการทำงานของล่าม และขาดแคลนล่ามภาษาต่าง ๆ และล่ามภาษามือสำหรับคนพิการทางการได้ยินในกระบวนการยุติธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ข้อจำกัดด้านการสื่อสาร ทางภาษากับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจส่งผลให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้าหรืออาจเกิดความเสียหายได้ จึงต้องเร่งดำเนินการให้สอดคล้องตามแผนการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมเรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 2 การพัฒนากลไกช่วยเหลือและเพิ่มศักยภาพเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม
- 4) ปัญหาการดำเนินงานในกระบวนการสอบสวนยังมีการปฏิบัติที่มีความเหลื่อมล้ำ ทำให้ประชาชนเสียสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

5) ปัญหาการมีกฎหมายจำนวนมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศ สิทธิมนุษยชน และการนำกฎหมายไปปฏิบัติยังขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหากระบวนการยุติธรรมของประเทศที่ขาดความโปร่งใส อันเกิดจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องประสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความเป็นธรรม และเลือกปฏิบัติ

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) ส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงาน ที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเปราะบาง ควรออกระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เคร่งครัดและคำนึงถึง หลักสิทธิมนุษยชน และมีการวางบทกำหนดโทษของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่คำนึงถึง หลักสิทธิมนุษยชน สำหรับด้านการสอบสวน ควรแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความอาญาโดยเพิ่มเติม ข้อกำหนดให้มีทนายความได้ร่วมฟังการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนในทุกคดี และทุกฐานความผิด เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในความผิดอาญา อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม ให้ยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน อาทิ ด้านราชทัณฑ์ ควรมีการขับเคลื่อนการให้ความรู้ แก่เจ้าหน้าที่ในเรื่องแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างทั่วถึงและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การให้ ความรู้เรื่อง “ข้อกำหนดกรุงเทพ” และ “ข้อกำหนดแมนเดลา” เป็นต้น เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหา สิทธิของเหยื่อและพยาน เพื่อให้ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลเร่งด่วน และรัฐจะต้องใช้มาตรการในการป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อาทิ การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ การส่งเสริมสภาพ ทางเศรษฐกิจให้มีความเท่าเทียมกันและเสมอภาค โดยสร้างอาชีพสร้างรายได้ ให้โอกาสคนที่ด้อยโอกาส หรือคนที่ไม่มีความรู้ได้มีอาชีพที่ถูกต้องและเหมาะสม การสนับสนุนการศึกษาให้มีการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และมีมาตรฐานที่แท้จริง ทั้งนี้ ในการที่จะดูแลด้านนี้ภาครัฐกิจเอกชนและภาครัฐต้องร่วมมือกันในการที่จะ ป้องกันและปราบปรามและลดปัญหาการค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในประเทศ โดยอาจจะมุ่งเน้นสถานประกอบการต่างพื้นที่ ด้วยการลดภาษี หรือเพิ่มมาตรการที่รัฐเก็บภาษีเพิ่มสำหรับต่างภูมิลำเนาให้เป็นรายได้ของท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนา ให้พอกับปริมาณของประชากรที่มีอยู่จริง

3) ส่งเสริมองค์กรวิชาชีพล่ามภาษาต่าง ๆ และล่ามภาษามือสำหรับคนพิการทางการได้ยิน ในกระบวนการยุติธรรม โดยอบรมจริยธรรม ทดสอบด้านภาษาออกใบอนุญาตก่อนปฏิบัติหน้าที่ จัดให้มีระบบ ประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อแบ่งปันบุคลากรที่ทำหน้าที่ล่าม เพื่อความเชื่อถือและ ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามแนวนโยบายรัฐที่ต้องอำนวยความยุติธรรมให้กับทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน

4) ให้ความรู้ ส่งเสริมสิทธิผู้ต้องหาให้ทราบสิทธิในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

5) พิจารณาทบทวนการบังคับใช้กฎหมาย และการแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ไม่สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศ หลักสิทธิมนุษยชน และกฎหมายที่ไม่ทันสมัย เพื่อให้กฎหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน และมีกระบวนการยุติธรรมที่เคารพสิทธิมนุษยชน และปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาค มีความเป็นกลาง น่าเชื่อถือ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งผลให้สังคมไทยให้เป็นสังคมที่เป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมของประเทศ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงยุติธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

3.3.2 แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสมีสิทธิทางการศึกษาที่ดีขึ้นทัดเทียมกับคนทั่วไป

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

สิทธิด้านการศึกษา ถูกรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อบทที่ 13 รวมทั้งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อบทที่ 19 23 28 และ 29 รวมทั้งถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษ และดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ และรัฐยังต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังเห็นถึงความสำคัญของการให้โอกาสทางการศึกษาที่เป็นธรรมต่อทุกคน จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ไว้ในมาตรา 54 วรรค 6 เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้ด้อยโอกาสมีความรู้ความสามารถ เพื่อพัฒนาตนเองให้พ้นจากความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู ซึ่งจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ด้วย โดยปัจจุบันพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 ได้มีผลบังคับใช้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561

ทั้งนี้ จากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ในภูมิภาคต่าง ๆ พบว่า หลายฝ่ายมีความกังวลในคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ แม้ในทางปฏิบัติ เด็กไทยส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาครบถ้วนปีตามที่กำหนดไว้ในระบบการศึกษาภาคบังคับ แต่คุณภาพของระบบการศึกษายังคงมีความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้นักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา หรือต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ซึ่งจากการคำนวณ โดย นายนิโคลัส เบนเน็ต (DR.Nicholas Burnett) อธิการผู้อำนวยการใหญ่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาของไทย สร้างความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรศาสตร์ให้กับประเทศไทยโดยมีมูลค่าสูงถึงปีละ 330,000 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไทย (GDP) ทั้งนี้ข้อมูลจากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระบุว่า ในปี 2560 มีนักเรียนชั้น ป.1 – ม.6 ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากถึง ร้อยละ 13 จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวส่งผลต่อระดับการศึกษาของเด็ก นอกจากนี้ เด็กพิการ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ยังคงประสบปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติในสถานศึกษาที่ไม่สามารถจัดการศึกษาแบบเรียนรวมได้

➤ ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนสถานศึกษา หรือ สถาบันการศึกษา หรือ องค์กรที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามรูปแบบ หรือหลักสูตร สำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้มีความสามารถพิเศษ) เพิ่มขึ้น
- 2) มีหลักสูตรการศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มการศึกษาเฉพาะด้านเฉพาะทาง กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในทุกระดับการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน
- 3) ดัชนีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของอัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นที่ลดลง

➤ **ข้อท้าทาย**

1) ความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเด็กจากครอบครัวที่มีความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลมาจากการกระจายของทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท อีกทั้งในบางครั้ง ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนยังอาจไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา หรือไม่ประสงค์จะให้เด็กเข้าศึกษาเนื่องจากจะส่งผลให้ครอบครัวต้องขาดรายได้ เด็กจากครอบครัวฐานะยากจน ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางในการไปโรงเรียนได้ เนื่องจากมักอาศัยในพื้นที่ห่างไกลที่การคมนาคมลำบาก หรือขาดช่องทางการคมนาคมสาธารณะต่าง ๆ

2) แนวทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีคุณภาพยังคงมีการส่งเสริมค่อนข้างน้อย จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการเรียนจากการเน้นการท่องจำไปสู่การเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนให้เด็กได้เข้าถึงวิธีการค้นหาความรู้ด้วยตัวเอง ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และสร้างให้เด็กรู้จักคิด และต่อยอดความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ แม้สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติแล้วตัวชี้วัดทางการศึกษาต่าง ๆ มักเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย อัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษา ที่อาจไม่ได้สะท้อนคุณภาพของการศึกษาที่รัฐจัดสรรให้เท่าที่ควร

3) ปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber Bully) การเลือกปฏิบัติในสถานศึกษา อาทิ คนพิการที่ยังขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษา สถานศึกษาไม่เอื้อต่อการศึกษาของคนพิการ นักเรียนนักศึกษาที่ติดเชื้อเอชไอวี นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ มักถูกตีตรา กลั่นแกล้ง

4) การขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรของแรงงานต่างด้าว ส่งผลให้พื้นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสมีสิทธิทางการศึกษาที่ดีขึ้นทัดเทียมกับคนทั่วไป โดยพิจารณาการให้เงินช่วยเหลือพิเศษแก่ครูในสถานศึกษาในเขตพื้นที่ห่างไกลในระดับที่พอเพียงที่สามารถกระจายทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้ปกครองของนักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน อาทิ การจัดให้มีโครงการสนับสนุนอาหารกลางวันฟรีที่มีคุณภาพตามหลักโภชนาการ และการจัดให้มีการฝึกอาชีพควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาสามัญต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เรียนเป็นประโยชน์ สามารถใช้ประกอบอาชีพได้จริง

2) ส่งเสริมให้มีการนำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมทุกมิติอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในโครงการที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนโดยตรงและการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในครอบครัว และการให้การช่วยเหลือกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในเขตชนบทที่ห่างไกล

ตลอดจนกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษ อาทิ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย เด็กไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เด็กที่มีปัญหาสถานะ และคนพิการ เป็นต้น

3) เร่งปลูกฝัง และสร้างความเข้าใจ ความตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิและหน้าที่ตั้งแต่วัยเรียน เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ลดปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber Bully) การเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมสถานศึกษา ให้เอื้ออำนวยต่อการเข้าศึกษาของคนพิการ และบุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางร่างกายหรือทางการเรียนรู้ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือพิเศษ รวมทั้ง ขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 จัดการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา และจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาและบริการอนามัยเจริญพันธุ์ที่ได้มาตรฐานสำหรับผู้รับบริการซึ่งเป็นวัยรุ่น

4) พัฒนาแนวทางการดูแลบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในด้านการศึกษาอย่างเป็นระบบ คำนึงถึงความสมดุลของการจัดสรรทรัพยากร ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการอาจพิจารณาปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับจำนวนเด็กในพื้นที่ทั้งหมด ทั้งบุตรของแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว รวมถึงพิจารณาสนับสนุนการจัดระบบการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กประชากรกลุ่มเฉพาะหรือเด็กที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาของรัฐในรูปแบบต่าง ๆ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

3.3.3 แผนสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศ

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กล่าวรับรองสิทธิในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 43 วรรค 2 ว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาของประเทศทางอุตสาหกรรมแบบก้าวกระโดดในอดีต และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

เพื่อการพัฒนาที่ช่วยให้มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้มากขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์เองในด้านต่าง ๆ ทั้งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มเสื่อมโทรม ความไม่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมีความรุนแรงกว่าในอดีต ตลอดจนผลเสียในเชิงสุขภาพ ทั้งทางตรงจากการใช้เทคโนโลยี เช่น ยาปราบศัตรูพืช ในการทำการเกษตรกรรมแบบใหม่ และทางอ้อมจากคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ที่ลดลง การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญและรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของฤดูกาล การเกิดภัยพิบัติที่รุนแรงและบ่อยครั้งขึ้น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและการแพร่กระจายของเชื้อโรคและพาหะนำโรค นำมาซึ่งการเกิดโรคอุบัติซ้ำ เป็นต้น ทั้งนี้ประเทศไทยในฐานะประเทศเกษตรกรรม มีรูปแบบการพัฒนาและวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงนับเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และส่งผลกระทบต่อเฉพาะประชากรกลุ่มเสี่ยงที่อ่อนไหวต่อสภาพอากาศ เช่น เด็กอ่อน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง และผู้ที่ถูกทอดทิ้งทางสังคม เป็นต้น จึงเป็นประเด็นท้าทายที่รัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลระดับการพัฒนาของประเทศให้เหมาะสมจะต้องสร้างความสมดุลระหว่างการใช้อยู่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในระดับและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

➤ ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนของหน่วยงานที่มีมาตรการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในนโยบาย/ยุทธศาสตร์/แผน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อผลกระทบอันเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 2) การทบทวนปรับปรุงแก้ไข หรือการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 3) การเข้าถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือเมื่อเกิดสาธารณภัยจากรัฐอย่างเสมอภาค เท่าเทียม

➤ ข้อท้าทาย

- 1) การขาด-การให้ความสำคัญในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก อาทิ การตัดไม้ทำลายป่า หรือการบุกรุกทำลายเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ที่ก่อให้เกิด การขาดความสมดุลของระบบนิเวศ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งเรื่องน้ำ ดิน และอากาศ การใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชทำเกษตรกรรม ซึ่งก่อให้เกิดสารพิษตกค้างในระบบนิเวศ การทำลายสิ่งแวดล้อมโดยโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและเอกชนจำนวนมากที่ไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน การใช้เชื้อเพลิง การตัดไม้ทำลายป่า และการทำปศุสัตว์เชิงอุตสาหกรรม การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเรือนกระจก ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน และในที่สุดนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว จัดเป็นปัญหาในเชิงสิทธิมนุษยชน เนื่องจากผลกระทบ

ที่เกิดขึ้นนั้นกระทบต่อทุกคนในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่อ่อนไหวต่อสภาพอากาศ เช่น เด็กอ่อน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง และผู้ที่ถูกทอดทิ้งทางสังคม

2) ปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ความไม่ชัดเจนในเรื่องการดูแล และบริหารจัดการควบคุมมลพิษและการถือครอง และใช้ประโยชน์จากที่ดิน การดำเนินนโยบายของรัฐที่มุ่งพัฒนาประเทศ โดยส่งเสริมให้ใช้หรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ รวมทั้งสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ละเมิดสิทธิโดยการปล่อยควันเสีย น้ำเสีย หรือกากของเสียต่าง ๆ จากการผลิต โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังมักหลบเลี่ยงที่จะจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสมให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

3) ประชาชนยังขาดการรับรู้กฎหมาย และเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนด อาทิ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทำการสำรวจการถือครองที่ดินของราษฎรแล้วนำพื้นที่มาจัดทำ โครงการเสนอเป็นพระราชกฤษฎีกา เพื่อให้ประชาชนอยู่อาศัยทำกินภายในเขตอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามกฎหมายตามหลักการคนอยู่กับป่า และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โดยการมีส่วนร่วมของราษฎรในชุมชน และคำนึงถึงกลุ่มราษฎรทุกกลุ่มโดยมิได้เลือกปฏิบัติ

4) ภาครัฐกิจยังขาดการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการประกอบธุรกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อการละเมิด สิทธิมนุษยชน ภาครัฐจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่เกิดจากประกอบธุรกิจ เนื่องจากระยะหลังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับข้อร้องเรียนเพิ่มสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง

➤ ข้อเสนอแนะ

1) เน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในระดับและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศ ควบคู่กับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้มีการพิจารณา ปรับใช้ตัวชี้วัดของการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ในการวัดผลการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชน

2) บังคับใช้กฎหมายว่าด้วยสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมการดำเนินคดี ด้านสิ่งแวดล้อม ให้มีกระบวนการพิจารณา การบังคับคดีที่เหมาะสมกับลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมในการดำเนินคดีและรักษาฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมเสื่อมเสียไป นอกจากนี้ ยังควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ต่อผู้คดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิด สิทธิมนุษยชน ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นการเฉพาะ โดยที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ต้องออกทุนทรัพย์

ในการฟ้องร้องเอง เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วผู้เสียหายมักไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในการฟ้องร้องเรียกค่าชดเชย
เอาจากผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

3) สร้างการรับรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ
ตามที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนด และเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเน้น
การหารือร่วมระหว่างทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีตัวแทนและผู้เชี่ยวชาญจากหลายฝ่าย อาทิ ด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนตัวแทนชาวบ้าน รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย
รวมทั้งมีกลไกจัดการความขัดแย้ง สร้างธรรมาภิบาลและความเสมอภาคเท่าเทียมในการเข้าถึงการจัดสรร
และแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

4) ส่งเสริมให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน
ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) เพื่อให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม

5) สนับสนุนการบูรณาการประเด็นด้านการลดก๊าซเรือนกระจก และด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศ เข้าสู่นโยบายและแผนรายสาขาและพื้นที่ โดยสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและ
ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นนำประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในสาขาที่มีความเสี่ยงทั้ง 6 สาขา
ได้แก่ การจัดการน้ำ การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร การท่องเที่ยว สาธารณสุข การจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตั้งถิ่นฐานและความมั่นคงของมนุษย์ เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผน
และนโยบายของหน่วยงาน

6) สร้างความพร้อมให้กับประชากรกลุ่มเปราะบาง อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุ เด็ก สตรี แรงงาน (เกษตรกร
แรงงานที่ต้องปฏิบัติงานกลางแจ้ง) ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และประชาชนในพื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ชายขอบ
ในการรองรับและปรับตัวต่อความเสี่ยงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น การปรับปรุง
ระบบประกันสุขภาพให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพครอบคลุมกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงต่อความอ่อนไหว
ต่อปัจจัยทางภูมิอากาศ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเตือนภัยพิบัติให้ทันต่อเหตุการณ์มีประสิทธิภาพ
และการสนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มเสี่ยงและผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ได้
อย่างทั่วถึง

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวง
อุตสาหกรรม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานทรัพยากรน้ำ
แห่งชาติ

3.3.4 แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

- **วัตถุประสงค์** เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตไปพร้อมกับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม
- **สถานการณ์ภาพรวม**

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2540 ต่างมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในทางเศรษฐกิจและธุรกิจเป็นจำนวนมาก ทั้งในด้านการถือครองปัจจัยการผลิตและนโยบายของรัฐที่ต้องจัดสรรสวัสดิการให้กับผู้ยากไร้ตามสมควรและจัดให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งระบุถึงสิทธิมนุษยชนในด้านเศรษฐกิจไว้เป็นการเฉพาะ ในส่วนที่ 5 เรื่องสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในมิติที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและอาหารสิทธิมนุษยชน และในส่วนที่ 6 ได้กล่าวไว้ถึงสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตลอดจนสิทธิของบุคคลในการได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงานตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้เนื้อหาดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแล้ว มิติของสิทธิมนุษยชนในด้านเศรษฐกิจและธุรกิจยังปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งควบคุมระดับค่าแรงขั้นต่ำและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่แรงงานพึงได้รับจากนายจ้างให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ตลอดจนพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดสิทธิของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าและบริการ สิทธิในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากสินค้าและบริการ ตลอดจนสิทธิในการได้รับความเป็นธรรมจากการทำสัญญา

ทั้งนี้ ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งภาคธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมในทุกด้าน การดำเนินงานของภาคธุรกิจจึงย่อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นทางสิทธิมนุษยชนในหลายมิติ องค์การสหประชาชาติ โดยคณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน จึงได้เสนอหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : UNGP) ประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน 3 เสาหลัก ได้แก่ การคุ้มครอง (Protect) การเคารพ (Respect) และการเยียวยา (Remedy) ที่เน้นบทบาทของภาครัฐในการกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทของภาคธุรกิจในการสร้างตระหนักและความรับผิดชอบของภาคธุรกิจต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน ตลอดจนบทบาทของภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเยียวยาต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนผ่านกลไกกระบวนการยุติธรรมและกลไกอื่น ๆ ในทุกช่องทางที่ภาครัฐและธุรกิจหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องพึงกระทำได้ โดยที่ผ่านมาในห้วงการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของ

ประเทศไทยตามกระบวนการ Universal Periodic Review รอบที่ 2 สมัยที่ 25 รัฐบาลไทยได้ให้คำมั่นโดยสมัครใจ ยืนยันว่าจะส่งเสริมหลักการสิทธิมนุษยชนในภาคธุรกิจ รวมทั้งตอบรับข้อเสนอแนะจากประเทศสวีเดนที่เสนอให้ ประเทศไทยพัฒนา รับรอง และบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เพื่อปฏิบัติตาม หลักการ UNGP ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการยกร่างแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับ สิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนและเสนอคณะรัฐมนตรี พิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562

➤ ตัวชี้วัด

- 1) ความเหลื่อมล้ำเมื่อวัดจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ (Gini coefficient) ลดลง
- 2) จำนวนมาตรการหรือกิจกรรมภายใต้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565)

➤ ข้อท้าทาย

1) ปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ช่วยให้การติดต่อกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเป็นไปได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม จำนวนการซื้อขายที่มากขึ้น ก็ส่งผลให้การควบคุมคุณภาพสินค้า และบริการเป็นไปได้ยากขึ้นเช่นกันจึงมีผู้ขาย จำนวนมาก ที่ฉวยโอกาสหลอกลวงผู้บริโภคในรูปแบบต่าง ๆ แม้ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐหลายแห่ง อาทิ กรมการค้าภายใน และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค จะพัฒนาให้มีช่องต่าง ๆ เพื่อรับเรื่องร้องทุกข์ และประชาสัมพันธ์เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค แต่การละเมิดสิทธิของผู้บริโภคยังคงมีอยู่ขึ้น เพราะผู้บริโภค หลายรายมักเลือกที่จะไม่ร้องเรียน เพราะไม่เชื่อมั่นในการดำเนินงานของรัฐ เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ ผู้ขายหลายรายไม่เกรงกลัวที่จะกระทำผิดกฎหมาย

2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ โดยเป็นผลมาจากการถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร อาทิ การขาดโอกาสการเข้าถึงเงินทุน ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเชิงโครงสร้าง ที่กลุ่มบุคคลบางกลุ่มไม่สามารถยับยั้งเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนได้ และก่อให้เกิดสภาวะ การติดกับดักความยากจนต่อเนื่องเป็นปัญหาในเชิงพลวัต

3) ปัญหาการผูกขาดทางการค้าด้านการเกษตร ปัญหาการผูกขาดสินค้าการเกษตรเป็นปัญหาสำคัญ ที่รัฐควรแก้ไขโดยเร่งด่วน เนื่องจากการกระทำในเชิงธุรกิจที่มุ่งหวังให้เกิดการผูกขาดนั้นเป็นการกระทำที่ผิดบทบัญญัติ ในรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในแง่ของการบั่นทอนทั้งความมีประสิทธิภาพ และความเป็นธรรม ในการจัดสรรทรัพยากร ทั้งนี้ จากการระดมความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบว่า เกษตรกรรายย่อยหลายรายประสบปัญหาต้องรับซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย แม่พันธุ์ พ่อพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ยากำจัดศัตรูพืชจากบริษัทขนาดใหญ่ ที่ผูกขาดธุรกิจทางด้านเกษตรกรรมไว้อย่างยาวนาน ซึ่งมีราคาสูง

4) สืบเนื่องจากปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจ โดยที่ผ่านมาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดนที่เกิดจากการลงทุนของบริษัทต่างประเทศในไทยและการลงทุนของบริษัทไทย ในประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะ ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิแรงงานโดยภาคธุรกิจ ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2562 – 2565 แล้ว เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562 จึงควรเร่งรัดผลักดันให้แผนได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค อย่างจริงจังและเร่งรัดขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับทั้งผู้บริโภค เร่งประชาสัมพันธ์สร้างองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคให้กลุ่มประชาชนทั่วไปได้ทราบถึงช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ สามารถร้องเรียนปกป้องสิทธิของตนได้ ไม่สร้างภาระให้ผู้ร้อง และบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

2) การคุ้มครองผู้บริโภค โดยการดำเนินการเกี่ยวกับ (1) การดูแลราคาสินค้าและบริการให้มีความเหมาะสมเป็นธรรม ปริมาณเพียงพอ (2) การติดตามตรวจสอบพฤติกรรมทางการค้าของผู้ประกอบการ และตรวจสอบข้อร้องเรียนผ่านสายด่วน 1569 (3) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องชั่งตวงวัด และ (4) การสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นแนวร่วมในการสอดส่องพฤติกรรมทางการค้าที่เป็นธรรม (อาสาธงฟ้า 1569) รวมทั้งส่งเสริมมาตรฐานสำหรับผู้ประกอบการเป็นแนวทางในการพัฒนาและป้องกันปัญหาที่ต้นทาง ทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีมาตรฐานและเป็นธรรม

3) มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ช่วยเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมกับการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรม อาทิ การกำหนดมาตรการที่ช่วยให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของรัฐเป็นไปอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม อีกทั้งอาจมีการพิจารณากำหนดมาตรการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมเป็นพิเศษ ให้สามารถประกอบอาชีพและแข่งขันในตลาดเสรีกับกลุ่มอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ควรใช้มาตรการทางภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีที่ต้องการมุ่งหวังผลในเชิงการถ่ายโอนทรัพยากรจากผู้มีรายได้มากไปสู่ผู้มีรายได้น้อย เช่น ภาษีที่ดิน และภาษีมรดกอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดการบิดเบือน (Distortion) ของพฤติกรรมในการจัดสรรทรัพยากรของหน่วยต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่ความสูญเสียเปล่า (Deadweight loss) ของทรัพยากรโดยไม่จำเป็น

4) ยกระดับให้เกษตรกร รวมกลุ่มในรูปแบบคัสเตอร์ หรือเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าเบื้องต้น รวมถึงมาตรการดูแลราคาสินค้าเกษตรสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่เป็นธรรม มีรายได้ที่พอเพียงกับการดำรงชีพ ได้แก่ การประกันรายได้และมาตรการคูปอง การเชื่อมโยง การจำหน่ายผลผลิต ฯลฯ ซึ่งจะเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยลดการผูกขาดทางการค้าด้านการเกษตรได้

5) ผลักดันมาตรการแก้ไขปัญหาการผูกขาดสินค้าที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาการผูกขาดสินค้าแจ้งเบาะแสการกระทำที่มีแนวโน้มว่าจะเป็น การผูกขาดสินค้าแก่หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจและหน้าที่ดูแลเรื่องการผูกขาดสินค้า เช่น สำนักงาน คณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นแก่ประชาชนผู้ร้องเรียนว่า การพิจารณา ข้อร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการผูกขาดต่าง ๆ จะเป็นไปอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติและการแทรกแซงจาก กลุ่มอิทธิพลทางการเมืองหรือธุรกิจขนาดใหญ่

6) ผลักดันการบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 – 2565) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ รวมทั้งมีระบบ การติดตามผล การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทำการประเมินผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence : HRDD) การปรับปรุงมาตรการในการตรวจสอบการประกอบกิจการที่ส่งผลกระทบต่องานแวดล้อมและชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การสร้างหลักประกันว่าผู้ประกอบการจะเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในระยะเวลาอันสมควร การปรับปรุงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กลไก การร้องทุกข์ การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการร้องเรียน การมีมาตรการคุ้มครอง นักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

7) ส่งเสริมการลดความไม่เป็นธรรมในการทำงานระหว่างหญิงและชายในองค์กรทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ ค่าจ้างงาน ชั่วโมงการทำงาน การยืดหยุ่นในเรื่องเวลา

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

3.3.5 แผนสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่ง

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านการขนส่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุ

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

สิทธิมนุษยชนด้านการขนส่งเป็นมิติของสิทธิมนุษยชนที่ได้เริ่มมีการกล่าวถึงอย่างชัดเจน ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ซึ่งต่อมาทางกระทรวงคมนาคมซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หลัก ในด้านการขนส่งได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี ที่มุ่งเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียม

สิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการให้บริการและสร้างความเสมอภาคของประชาชนทุกกลุ่มในการใช้บริการ โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของรัฐ โดยมีเนื้อหาของแผนปฏิบัติการที่ประกอบด้วย 4 มิติ คือ มิติป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน มิติคุ้มครองผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มิติพัฒนากฎหมาย กลไกทางกฎหมาย รวมทั้งการบังคับใช้เพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และมิติพัฒนาองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วนให้มีศักยภาพในการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ จากการระดมความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนในกระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีประเด็นสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชนด้านการขนส่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปพิจารณาได้ คือ การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและสามารถใช้ประโยชน์ในการขนส่งที่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุที่สามารถใช้ได้จริง การควบคุมราคาโดยสารการคมนาคมสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้า ให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ ตลอดจนการแก้ปัญหาอุบัติเหตุ ทั้งในและนอกช่วงเทศกาล

➤ ตัวชี้วัด

- 1) สัดส่วนประชากรที่มีจุดบริการขนส่งสาธารณะในระยะ 0.5 กิโลเมตร
- 2) ร้อยละความสำเร็จของการจัดทำมาตรการแก้ไขปัญหาการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนลดลงอย่างต่อเนื่อง (อัตราการเสียชีวิตต่อประชากรแสนคน)
- 3) การพัฒนานวัตกรรมด้านการขนส่งสาธารณะที่คำนึงถึงความต้องการของกลุ่มคนที่อยู่ในสถานการณ์ที่เปราะบาง ผู้หญิง เด็ก ผู้มีความบกพร่องทางร่างกายและผู้สูงอายุ ตามแนวทางอารยสถาปัตย์

➤ ข้อท้าทาย

- 1) สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานีส่งหลายแห่งยังคงไม่เอื้อต่อคนพิการและผู้สูงอายุเท่าที่ควร หรือบางแห่งได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้แต่ไม่สามารถใช้ได้จริง
- 2) การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการขนส่ง จากกระทรวงคมนาคมไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการขาดเอกภาพของแต่ละพื้นที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเอื้ออำนวยความสะดวกให้คนพิการและผู้สูงอายุ
- 3) ราคาโดยสารขนส่งสาธารณะบางประเภท ไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ จากการสำรวจพบว่า ราคาโดยสารสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้าอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ ดังนั้น การปรับค่าโดยสารการขนส่งสาธารณะเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีกลไกการปรับที่เหมาะสม
- 4) การจัดให้มีระบบขนส่งสาธารณะ โดยเฉพาะรถโดยสารประจำทางเป็นบริการขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐควบคุม กำกับ ดูแลผู้ประกอบการขนส่งที่ได้รับอนุญาตประกอบการ โดยมีนโยบายอำนวยความสะดวกต่อคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนพิการ ผู้สูงอายุ ให้สามารถใช้บริการได้อย่างสะดวก เพียงพอ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการขนส่งส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบการรายเล็กต้องแบกรับภาระต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะเอง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแก่คนทุกกลุ่ม

5) ประชาชนยังขาดความปลอดภัยจากการเดินทาง ปัจจุบันสถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนกำลังกลายเป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความสูญเสียต่อเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากจากรายงานสถานการณ์โลกด้านความปลอดภัยทางถนนประจำปี 2561 ขององค์การอนามัยโลก ประเทศไทยมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนอยู่ที่ 22,491 ราย คิดเป็น 32.7 คน ต่อประชากร 1 แสนคน สูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในเอเชีย นอกจากนี้ยังพบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนการเสียชีวิตจากรถจักรยานยนต์สูงเป็นอันดับ 3 ของโลก หรือร้อยละ 74.4 สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการไม่สวมหมวกนิรภัย การบาดเจ็บและเสียชีวิตนี้ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในหลาย ๆ ด้าน ปัญหาอุบัติเหตุจึงเป็นปัญหาสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่จะต้องคุ้มครองสิทธิในชีวิตของประชาชนจากการเสียชีวิตด้วยเหตุต่าง ๆ โดยมีมาตรการในการสร้างความปลอดภัยที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนได้ใช้สิทธิดังกล่าวอย่างแท้จริง

6) ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการด้านขนส่งสำหรับคนพิการ ปัญหาการอนุญาตให้คนพิการทางสายตามีสถานที่ที่จะมีสัตว์นำทางติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 (8) ระบุไว้ชัดเจนว่า คนพิการมีสิทธิที่จะนำ “สัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง” เพราะสุนัขนำทางถือเป็นอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้กับคนพิการทางสายตา

➤ ข้อเสนอแนะ

1) พิจารณาการกำหนดตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ ที่สะท้อนการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกโดยคนพิการหรือผู้สูงอายุ นอกจากนี้ อาจพิจารณาการใช้มาตรการทางกฎหมาย อาทิ การกำหนดบทลงโทษกับผู้ฝ่าฝืนใช้สาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่ได้จัดไว้กับคนเฉพาะกลุ่ม ตลอดจนเพิ่มศูนย์รับการร้องเรียนหากมีการพบปัญหาดังกล่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

2) บูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการกฎกระทรวงและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หลักให้มีทิศทางที่สอดคล้องกัน

3) มีกลไกการขึ้นราคาค่าโดยสารขนส่งสาธารณะที่เป็นระบบ และสอดคล้องกับค่าครองชีพ โดยอาจพิจารณามาตรการทางเศรษฐศาสตร์ที่ช่วยกำหนดราคา มีกลไกขึ้นราคาที่เป็นระบบ มีการคำนวณเรื่องของคุณภาพการให้บริการ ต้นทุน ค่าแรง ค่าเชื้อเพลิง เงินลงทุน แล้วจึงจะมีการอนุญาตให้มีการขึ้นราคา

4) ควรให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น พิจารณามาตรการสนับสนุนทั้งด้านการเงินและมีค่าใช้จ่ายแก่ผู้ประกอบการขนส่งสาธารณะพื้นฐานดังกล่าว เพื่อส่งเสริมการให้บริการขนส่งสาธารณะแก่คนทุกกลุ่มได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

5) เร่งหาแนวทางลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประสานความร่วมมือและทรัพยากรจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ และภาคเอกชนต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเร่งหาแนวทางและมาตรการที่ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาอุบัติเหตุทางถนน ทั้งในและนอกช่วงเทศกาล นอกจากนี้ ยังควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้โดยสารสัญจรบนทางเท้าต่าง ๆ ด้วย รวมทั้งเร่งบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดต่อผู้ประกอบการรถยนต์สาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจากการขนส่ง ควรให้ความสำคัญกับการให้บริการด้านการขนส่งอย่างจริงจัง เช่น สภาพรถ พนักงานขับรถ จำนวนชั่วโมงในการทำงานของพนักงานขับรถต้องกำหนดมาตรการควบคุมและควรบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง รวมทั้งควรสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยอย่างจริงจังและยั่งยืน

6) เร่งประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและพิจารณาแนวทางการอนุญาตให้สุนัขนำทางคนพิการเข้าที่สาธารณะได้ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่คนพิการในการเดินทางให้คนพิการที่สามารถรับบริการต่าง ๆ ได้เท่าเทียมกับคนปกติ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการคลัง กระทรวงยุติธรรม กรุงเทพมหานคร

3.3.6 แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหลักประกันสุขภาพในเรื่องระบบการบริการสำหรับประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น การรักษาพยาบาล

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

มาตรา 47 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุรับรองสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข ไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของประเทศรายได้ปานกลางที่ได้มีการพัฒนาสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขไปอย่างก้าวไกลและทัดเทียมกับประเทศรายได้สูงหลายประเทศ เนื่องจากประสบความสำเร็จในการสร้างระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยผลการวิจัยระดับความเข้มแข็งด้านความมั่นคงด้านสุขภาพ (Health Security) ของทุกประเทศทั่วโลก ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้เป็น

ประเทศที่มีความเข้มแข็งด้านความมั่นคงด้านสุขภาพเป็นอันดับที่ 6 จากทั้งหมด 195 ประเทศ เป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศเดียวที่ถูกจัดให้อยู่ใน 10 อันดับสูงสุด (Top 10) ของโลก และเป็นอันดับ 1 ในเอเชีย ทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นประเทศที่มีความพร้อมในการรับมือต่อการระบาดของโรคมามากที่สุด นอกจากนี้สุขภาพและสุขภาวะที่ดีเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญในเป้าหมาย 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ที่ผ่านมาการพัฒนาด้านสาธารณสุขของไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในการเพิ่มอายุคาดหมายเฉลี่ย (Life expectancy) ของประชากร การลดการระบาดและการตายจากโรคเอดส์ ตลอดจนการลดอัตราการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตของทารกและมารดา อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประเด็นท้าทายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในด้านสุขภาพอีกหลายประการที่รัฐควรเร่งพัฒนาและเฝ้าระวัง

➤ **ตัวชี้วัด**

1) ประสิทธิภาพหลักประกันสุขภาพเพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ภายในปี 2565 (ครอบคลุมระบบบริการ 3 มิติ ได้แก่ ประชาชนที่มีความจำเป็นได้รับการบริการ หรือ รักษาพยาบาล (Need) สามารถเข้าถึงบริการ หรือได้รับการรักษา (Utilization = Availability and Access) เป็นบริการที่ได้ผล หรือมีคุณภาพ (Effective intervention/Quality)

2) อัตรา Healthy Aging มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

➤ **ข้อท้าทาย**

1) การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลและสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคคลไร้รากเหง้า ไร้บุพการี หรือถูกทอดทิ้งตั้งแต่วัยเยาว์ คนไร้ที่พึ่ง และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

2) กลุ่มผู้ใช้แรงงานต่างด้าว ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ โรงพยาบาลไม่สามารถขายบัตรประกันสุขภาพให้แรงงานต่างด้าวได้ เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2562 เห็นชอบแนวทางการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ปี 2562 - 2563 ในขั้นตอนที่ 3 การตรวจสุขภาพ ประกันสุขภาพ ดังนี้

เงื่อนไขการตรวจสุขภาพ

2.1) แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา ที่ทำงานในกิจการที่เข้าระบบประกันสังคม และได้รับสิทธิประกันสังคมเรียบร้อยแล้ว ให้ตรวจสุขภาพ ณ สถานพยาบาลที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาล ค่าตรวจสุขภาพ 500 บาท ไม่ต้องซื้อบัตรประกันสุขภาพ

2.2) แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา ที่ทำงานในกิจการที่เข้าระบบประกันสังคม แต่สิทธิประกันสังคมยังไม่มีผล ให้ตรวจสุขภาพ และประกันสุขภาพ ณ สถานพยาบาลที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยแรงงานต่างด้าวต้องประกันสุขภาพเป็นระยะเวลา 3 เดือน ต่อค่าตรวจสุขภาพ 500 บาท ประกันสุขภาพ 500 บาท

3) การเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยที่จะเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยเร่งพัฒนาโครงสร้างของประเทศ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยควรมีนโยบายที่เน้นการจ้างแรงงานของผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้นและส่งเสริมให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาด้านสาธารณสุข

4) อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อสำคัญเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการพิจารณาจำนวนและอัตราผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อสำคัญ เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดหัวใจ หลอดเลือดสมอง และโรคในกลุ่ม COPD (โรคหลอดลมอักเสบ ถุงลมโป่งพอง หลอดลมอุดกั้นเรื้อรัง) พบว่า ในระหว่างปี 2559 – 2561 มีจำนวนและอัตราผู้ป่วยจากโรคไม่ติดต่อสำคัญการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2561 มีผู้ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 331,086 คน คิดเป็นสัดส่วนจำนวน 506.20 ต่อประชากรแสนคน โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2559 มากถึง 12 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ อัตราการเจ็บป่วยที่สูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงปัญหาการขาดแคลนงบประมาณด้านสาธารณสุขซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และเกี่ยวพันกับความสามารถทางการคลังของรัฐ การเพิ่มขึ้นของจำนวนและอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่สำคัญข้างต้นยังชี้ให้เห็นว่าสาเหตุส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้ป่วยเอง อาทิ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร การดื่มสุรา และการสูบบุหรี่ เป็นต้น

5) ปัญหาการความเหลื่อมล้ำของการกระจายแพทย์ทางภูมิศาสตร์เมื่อพิจารณาจากจำนวนแพทย์และสัดส่วนประชากรต่อแพทย์จำแนกตามสังกัด รายเขตพื้นที่เครือข่ายบริการจังหวัด โดยปี 2560 ทั่วประเทศมีแพทย์ทั้งหมด 35,388 คน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั่วประเทศ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรจะเท่ากับ 1 ต่อ 1,843 คน แต่ในความเป็นจริงแล้ว จำนวนแพทย์ต่อประชากรไม่ได้กระจายอย่างเท่ากันทุกพื้นที่ เช่น จังหวัดบึงกาฬ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 ต่อ 5,021 คน ขณะที่กรุงเทพมหานคร สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 ต่อ 630 คน ในปี 2561 มีแพทย์ 36,938 คน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั่วประเทศ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรจะเท่ากับ 1 ต่อ 1,771 คน จังหวัดหนองบัวลำภู สัดส่วนต่อประชากรเท่ากับ 1 ต่อ 4,965 คน ขณะที่กรุงเทพมหานคร สัดส่วนแพทย์ต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 601 คน

➤ ข้อเสนอแนะ

1) เร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีบัตรประชาชน และจัดหามาตรการเชิงรุกในการพิสูจน์สัญชาติ และจัดทำบัตรประชาชน เช่น การเร่งจัดทำบัตรให้กับคนไร้ที่พึ่งเร่ร่อน ไร้รากเหง้าที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง เป็นต้น

2) พัฒนาแนวทางการดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างเป็นระบบ

2.1) ปัจจุบันการดูแลแรงงานต่างด้าวใช้เงินจากการขายบัตรประกันสุขภาพให้แรงงานต่างด้าวดังนั้น การจัดบริการและสิทธิประโยชน์ขึ้นอยู่กับเบี้ยประกันสุขภาพที่แรงงานต่างด้าวชำระ ในปัจจุบันพบว่า

คำรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวมีไม่เพียงพอ ดังนั้นควรศึกษาและปรับแก้ประกันสุขภาพของแรงงานต่างด้าวให้เหมาะสม

2.2) สนับสนุนการจัดให้มีล่ามชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรม เพื่อสื่อสารด้านสาธารณสุขให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานต่างด้าว หรือผู้ที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ เป็นต้น

3) ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณของประเทศให้พร้อมรับกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยให้ความสำคัญเร่งด่วนกับงบประมาณหรือโครงการที่มุ่งเพิ่มผลิตภาพของแรงงานผู้สูงอายุ สามารถขยายอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูง ตลอดจนโครงการที่สามารถลดรายจ่ายด้านสาธารณสุขได้โดยไม่กระทบกับสิทธิในการเข้ารับรักษาพยาบาล เช่น การสาธารณสุขเชิงป้องกันต่าง ๆ เป็นต้น

4) ควรปลูกฝังจิตสำนึกของสาธารณชนให้ตระหนักว่า การเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสุขภาพจะต้องควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพของตนเองด้วย เพื่อลดภาระของรัฐในการจัดสรรสวัสดิการสังคมและพัฒนาให้ระบบสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ มีความยั่งยืน

5) ควรผลิตแพทย์เพิ่ม และมีมาตรการที่ช่วยเพิ่มสัดส่วนของแพทย์ต่อจำนวนประชากร มีการกระจายตัวที่เหมาะสม

6) ร่วมพัฒนาข้อมูลข่าวสาร โดยการจัดทำข้อมูลสารสนเทศประกันสุขภาพร่วมกันและควรมีกฎหมายรองรับการพัฒนามาตรฐานข้อมูล และจัดการสารสนเทศระบบบริการสุขภาพ เพื่อเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการข้อมูลสุขภาพในทุกระบบ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงสาธารณสุข

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานประกันสังคม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

3.3.7 แผนสิทธิมนุษยชนด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อพัฒนาและจัดทำมาตรการการคุ้มครองข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมออนไลน์

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

สิทธิด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอีกประเภทที่รัฐพึงให้ความสำคัญ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิด้านการเมืองการปกครองที่ครอบคลุมในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก นอกจากนี้ สิทธิในด้านดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญต่อการใช้สิทธิทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ย่อมต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดขอบข่ายของการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น มาตรา 36 คุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใด ๆ มาตรา 41 สิทธิในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ มาตรา 60 ยังกำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียม เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

นอกจากนี้ ยังคงพบประเด็นปัญหาคุณภาพของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับ โดยยังมีการนำเสนอข่าวสารที่ถูกบิดเบือน มีการขึ้นข้อมูลไม่ครบถ้วนและไม่ตรงกับความเป็นจริง รวมทั้งยังพบปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนบางส่วน ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึง ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่บางกรณียังมีถูกปิดกั้นหรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐอย่างทั่วถึง

➤ **ตัวชี้วัด**

1) ร้อยละความสำเร็จในการพัฒนาและจัดทำมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ

2) ผลักดันมาตรการป้องกัน/คุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสื่อสังคมออนไลน์

➤ **ข้อท้าทาย**

1) ปัญหาการใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยมิชอบ และไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมอันนำไปสู่การก่ออาชญากรรม อาทิ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการก่ออาชญากรรม การให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ การโฆษณาเกินจริง การกลั่นแกล้ง รั้งแกว่งสื่อสังคมออนไลน์ สืบเนื่องมาจากปัญหาการขาดการลงโทษอย่างจริงจังกับการใช้สื่อ การสร้างหรือแชร์ข่าวสารที่เป็นเท็จและสร้างความแตกตื่นและแตกแยกให้กับประชาชนไม่มีแนวทางลงโทษสื่อที่ทำผิดจริยธรรม

2) ปัญหาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และได้ถูกนำมาใช้งานอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะใช้ในการติดต่อสื่อสาร การทำธุรกรรม การค้นคว้าหาข้อมูลหรือความรู้ การซื้อขายสินค้าหรือบริการ ซึ่งการทำรายการหรือธุรกรรมทั้งหลายบนโลกอินเทอร์เน็ต มักจะมีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เข้าใช้งาน โดยที่บุคคลผู้เข้าใช้งานไม่รู้ตัวซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลได้ หรือในบางกรณีที่มีการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จึงทำให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถถ่ายโอนกันได้โดยสะดวก รวดเร็ว และปัจจุบันพบว่า มีการล่วงละเมิดสิทธิของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นจำนวนมาก จนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือเสียหายแก่เจ้าของข้อมูล นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดการบังคับใช้มาตรการในการให้ความคุ้มครอง ปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลและเคารพ

ความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล และยังพบการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลบนเว็บไซต์ของส่วนราชการ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อที่เป็นการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ส่งผลให้ยังคงปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กกับสื่อออนไลน์ แต่ยังไม่ครอบคลุมการละเมิดสิทธิเด็กในสื่อสังคมออนไลน์

3) ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ซึ่งมีหลายสาเหตุปัจจัย โดยหนึ่งในสาเหตุของปัญหามาจากการใช้อำนาจของรัฐในการออกมาตรการการดักและกักเก็บข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร อันส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะและข้อมูลที่เป็นสาธารณประโยชน์ของกลุ่มประชากรที่ยากจน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท อาทิ การรับทราบถึงสวัสดิการสังคม บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเป็นสิทธิที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวพึงมี และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการจากข้อจำกัดทางความพิการ ทำให้คนพิการไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิประโยชน์จากหน่วยงานต่างๆ

➤ ข้อเสนอแนะ

1) จัดทำมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อขจัดปัญหาการก่อกวนอาชญากรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะการแสวงหาประโยชน์ทางเพศผ่านการใช้สื่อลามกอนาจารเด็ก สตรี รวมทั้งในการท่องเที่ยวทางเพศ ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในการเข้าถึงข้อมูลและสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล รัฐควรดูแลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของตัวบทกฎหมายอย่างแท้จริง เพื่อให้รัฐกำกับดูแลระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศให้มีธรรมาภิบาลและความมั่นคงปลอดภัยตามนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Digital Economy)

2) จัดทำมาตรการเพื่อให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รัฐควรจัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่รัดกุมและเข้มงวด เพื่อป้องกันการเข้าถึงและการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในทางมิชอบ และเพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลและความปลอดภัยส่วนบุคคล และมีกฎหมาย กฎระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของระบบดิจิทัล และการคุ้มครองข้อมูลประเภทต่าง ๆ

3) จัดทำมาตรการเพื่อรับประกันการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะของประชาชนอย่างเท่าเทียม ทั้งถึงและโดยง่าย รัฐควรดำเนินมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปิดกั้น ควบคุมข้อมูลที่ผิดกฎหมายอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงการให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อ สิทธิการแสดงออก สิทธิการแสดงความคิดเห็น และสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน อาทิ การแก้ไขพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้โครงข่ายการสื่อสารครอบคลุมทั่วประเทศ

โดยเฉพาะในระดับชุมชนหมู่บ้าน ให้มีขนาดเพียงพอต่อการใช้งาน มีเสถียรภาพในราคาที่เหมาะสม เพื่อรองรับการมีอินเทอร์เน็ตประจำตำบลและศูนย์รับส่งข้อมูลข่าวสารของตำบลหรือของหมู่บ้าน เพื่อให้การเผยแพร่ขยายเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภาครัฐลงสู่ชุมชนและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างภาครัฐและประชาชน หรือระหว่างประชาชนด้วยกัน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการเผยแพร่การเข้าถึงและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นเครื่องมือปกป้องตนเองจากภัยคุกคามที่มาจากสื่อในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างการรับรู้รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกต้องตามกฎหมาย และควรมีมาตรการเฝ้าระวังสื่อ การให้ความสำคัญกับการยกระดับมาตรฐานจริยธรรมสื่อ โดยจัดทำแนวปฏิบัติในรูปแบบข้อบังคับที่มีความชัดเจนเพื่อเป็นคู่มือใช้ร่วมกัน

5) ส่งเสริมมาตรการในการคุ้มครองและป้องกัน ไม่ให้เด็ก เยาวชน และครอบครัว เข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม มีเนื้อหารุนแรง และเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

6) ส่งเสริมให้หน่วยงานและสื่อมวลชนพัฒนาเทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคณาพิการตามประเภทของความพิการ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานกฤษฎีมนตรี (คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ) กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

3.3.8 แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมและกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายมากกว่าการมีส่วนร่วมตามที่รัฐกำหนด

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นกรอบในการวางโครงสร้างทางอำนาจของรัฐตลอดจนระบุนิติสิทธิเสรีภาพของประชาชนและอำนาจหน้าที่แห่งรัฐในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสนับสนุนการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และมีกฎหมายปกครองในการวางหลักเกณฑ์การใช้อำนาจการบริหารงานและดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครอง กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินซึ่งกำหนดและวิธีในการปฏิบัติ

ราชการเพื่อวางมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน³ แต่ในทางปฏิบัติการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งแม้จะถูกกำกับโดยกรอบกฎหมายดังกล่าว แต่ก็ยังคงประสบปัญหา อันเกิดจากความอ่อนแอในการบริหารราชการแผ่นดินและการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มสตรี กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งได้รับการสะท้อนผ่านเสียงของประชาชนในแต่ละพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบ รวมถึงข้อวิพากษ์ขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลภายใต้กฎหมายในด้านสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอกัน (หมวด 3 และมาตรา 27) ซึ่งถือเป็นกรอบกฎหมายสำคัญของสิทธิด้านการเมืองการปกครอง การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีขึ้นเพื่อจำกัดและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงโดยประชาชนหรือทางอ้อมโดยองค์กรหรือผู้แทน โดยสิทธิทางการเมืองที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรับรองจะเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการทางการเมือง ครอบคลุมสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล รับทราบข้อมูล การให้ข้อเสนอแนะการปรึกษา และการวางแผนร่วมกันกับภาครัฐก่อนที่จะมีการตัดสินใจในเชิงนโยบายและลงมือปฏิบัติ

➤ ตัวชี้วัด

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนและความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนเพิ่มขึ้น
- 2) การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิรูปประเทศ โดยให้ราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค ทำภารกิจที่เป็นระดับมหภาคมากขึ้น โดยเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนคอยช่วยเหลือทางด้านเทคนิควิชาการ กำหนดมาตรฐานจัดทำคู่มือ รวมทั้งให้องค์ความรู้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

³ มาตรา 3/1 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5)

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ยังพบปัญหาประชาชนเข้าไม่ถึงสิทธิการมีส่วนร่วมและกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง การปกครองการออกกฎหมาย การทำประชาพิจารณ์ โครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน แม้สิทธิดังกล่าวจะเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมาย
- 2) ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจทบทวนปัญญาดิถีกฎหมาย ส่งผลให้ประชาชนกระทำความผิด นอกจากนี้ การขาดความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้น ยังส่งผลให้ประชาชนเสียโอกาสการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และละเมิดสิทธิโดยการใช้อำนาจโดยมิชอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 3) ปัญหาสิทธิการรับรู้ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ที่ต้องได้รับการคุ้มครอง เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ทำให้การสื่อสารมีความรวดเร็ว ขาดความชัดเจนแน่นอน และไม่มีการคัดกรองตรวจสอบ จึงมีข่าวเท็จมากมายเพื่อหวังผลทางการเมืองหรือประโยชน์เฉพาะตน ทำให้ผู้คนในสังคมจำนวนหนึ่งขาดความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองที่ผิดพลาดสร้างความแตกแยกในสังคม ใช้อารมณ์ความรู้สึกในการแสดงออกจนเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงเพิ่มขึ้น และทำให้ผู้คนจำนวนหนึ่งไม่กล้าใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกทางการเมือง
- 4) ปัญหาการขาดมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนงาน โครงการต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดโดยภาครัฐ หรือทางราชการ ทำให้ประชาชนขาดความกล้าคิด กล้าทำ กล้ารับผิดชอบ รอให้ภาครัฐสั่งการแล้วทำตาม ที่สั่งเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในแนวทาง “ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” แท้จริง

➤ ข้อเสนอแนะ

- 1) ส่งเสริมการบูรณาการการทำงานภายในหน่วยงานของรัฐ และระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้การออกกฎหมายและการดำเนินนโยบายตอบสนองต่อความเดือดร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง
- 2) เพิ่มความพยายามของรัฐบาลในการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและสาธารณชน เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และหน้าที่ อาทิจ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องให้แก่ประชาชน เพื่อป้องกันการถูกละเมิดสิทธิ และสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผ่านสื่อที่เข้าใจง่ายและทันสมัย การเพิ่มบทเรียนด้านสิทธิมนุษยชนในระดับศึกษาภาคบังคับ การจัดกิจกรรมระดับชุมชน การส่งเสริมเวทีด้านสิทธิมนุษยชนของผู้เรียนในสถาบันการศึกษา
- 3) ควรจะมีมาตรการดำเนินการจัดการข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จอย่างจริงจัง โดยเฉพาะสื่อหลักของสังคม ถือเป็นการละเมิดสิทธิทางปัญญาในการรับรู้ข้อเท็จจริงทางการเมือง มิใช่ข้อมูลที่ปลุกปั่นยุยง ซึ่งทำให้การใช้สิทธิทางการเมืองผิดพลาดเสียหายต่อตนเองและผู้อื่นด้วย

4) ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนในการคิด การวางแผนและการดำเนินการโดยภาครัฐ เป็นฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกับประชาชนหรือสนับสนุนส่งเสริม มากกว่าให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่รัฐกำหนดและถือเป็นการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงกลาโหม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

3.3.9 แผนสิทธิมนุษยชนด้านที่อยู่อาศัย

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อสร้างมาตรการหรือนโยบาย หรือโครงการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย และกลุ่มเปราะบาง

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

แผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ระบุว่าท่ามกลางกระแสโลก ในศตวรรษที่ 21 มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเข้าสู่สังคมสูงอายุ การอพยพย้ายถิ่น การพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมในปี 2556 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าคนไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ทั้งปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยและการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ดังนั้นปัญหาที่อยู่อาศัย จึงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม และการสร้างโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการของรัฐ โดยเฉพาะการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ประชาชน โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยโอกาส เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงการมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) วาระใหม่แห่งการพัฒนาเมือง (NUA) จากการประชุม HABITAT III รวมถึง

เมืองสุขภาวะขององค์การอนามัยโลก ตลอดจนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แนวคิดประเทศไทย 4.0 และการสร้างเมืองสุขภาวะ (Healthy City) ซึ่งทิศทางเหล่านี้ได้มุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืน

ปัจจัยด้านหนึ่งที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมซึ่งมีความเหลื่อมล้ำของระดับคุณภาพชีวิต หรือความไม่เท่าเทียมกันขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ศักยภาพ และระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยหลายด้าน ยังต่ำกว่าเป้าหมายและไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำ ยังต้องเร่งดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และในปัจจุบันความยากจนยังกระจุกตัวหนาแน่น ในบางพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จากผลการสำรวจข้อมูล ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2558 จำนวนครัวเรือนโดยประมาณ 21.32 ล้านครัวเรือน พบว่า ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องตามลำดับ อีกทั้งยังพบว่า มีครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยจำนวน 5.87 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.5 ของจำนวนครัวเรือนทั้งประเทศ และจากข้อมูลสรุปการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาชุมชนแออัดชุมชนเมืองที่ผ่านมาจนถึงปี พ.ศ. 2558 พบว่า ปัญหาหลัก คือ กลุ่มคนจนในเมือง ที่มาจากปัญหาความยากจน ในชนบทแล้วอพยพมาขายแรงงาน ประกอบอาชีพ ทำมาหากินในเมืองอย่างขาดการจัดระบบเมือง ไม่มีแผน การรองรับการเติบโตของเมือง ไม่มีแผนรองรับเรื่องที่อยู่อาศัยของคนจนที่อพยพเข้ามาทำให้เกิดชุมชนแออัด ในที่ดินบุกรุกทั้งรัฐ/เอกชน หรือที่เช่าราคาถูก ส่งผลให้ไม่มีการรับรองชุมชนของท้องถิ่น เป็นประชากรแฝง ไม่มีทะเบียนราษฎร เข้าไม่ถึงการบริการของรัฐ เกิดปัญหาคุณภาพที่อยู่อาศัยคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของสังคมที่ต่างคนต่างอยู่

ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแนวทางการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยโดยได้กำหนดไว้ในแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนเข้าถึงสิทธิในที่อยู่อาศัย มีสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ โดยใช้เป็นกรอบในการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะยาว และเสริมสร้างความมั่นคง ด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมในทุกมิติ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การพัฒนาและสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน (2) การเสริมสร้างระบบการเงินและสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (3) การยกระดับการบูรณาการด้านการบริหารจัดการที่อยู่อาศัย (4) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

อย่างไรก็ตามประเด็นท้าทายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในด้านที่อยู่อาศัยที่สำคัญในช่วงการลงพื้นที่ รับฟังความคิดเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบประเด็นเรื่องการให้เงินชดเชย อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนเป็นจำนวนมากจากการลงทุนโครงการเครือข่าย

คมนาคมขนาดใหญ่ของรัฐบาลหลายโครงการ ทั้งการก่อสร้างรถไฟฟ้าและรถไฟความเร็วสูง การออกแบบโครงสร้างภาษีมรดกและภาษีที่ดินที่เป็นธรรมและไม่เกิดผลกระทบกับผู้ที่มีรายได้น้อย ตลอดจนประเด็นเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์

➤ ตัวชี้วัด

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาตรการ กลไก ในการลดความเหลื่อมล้ำทางภาษีภายในปี พ.ศ. 2565
- 2) มาตรการ หรือนโยบาย หรือโครงการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย และกลุ่มเปราะบาง
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาตรการ/นโยบาย/ยุทธศาสตร์/แผน ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน
- 4) ร้อยละของผู้ที่เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิครอบครองเหนือที่ดินทางการเกษตร (แยกออกจากประชากรภาคการเกษตรทั้งหมด)

➤ ข้อท้าทาย

1) ประเด็นเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ ปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ โดยเรื่องร้องเรียนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับ คือ ปัญหาที่ดินทำกิน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยบนพื้นที่สูงหรืออาศัยอยู่ในป่า ตลอดจนชาวเลที่อาศัยตามเกาะแก่งในทะเล หรือพื้นที่ชายฝั่งมายาวนานหลายร้อยปี กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นมักเกิดข้อพิพาทระหว่างกับรัฐหรือเอกชนในประเด็นความเป็นเจ้าของที่ดินที่แท้จริง ปัญหาดังกล่าวขัดแย้งกับการจัดการที่ดินและระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยกฎหมายที่ดินส่งผลให้ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่แต่เดิมตกเป็นผู้บุกรุก และถูกบังคับให้ย้ายออกโดยไม่ได้เงินชดเชย หรือหากไม่ย้ายออกก็จะมีคามผิดทางอาญา

2) การชดเชยเยียวยาของภาครัฐแก่ผู้ที่จะถูกเวนคืนที่ดินไม่เพียงพอ ปัญหาการเวนคืนที่ดินเป็นปัญหาสำคัญที่คาดว่าจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้มีการพัฒนาโครงข่ายการขนส่งมวลชนจำนวนมาก โดยปัญหาสำคัญคือการไม่ได้รับเงินชดเชยที่เพียงพอกับมูลค่าที่ดิน และการขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบทราบ โดยในทางกฎหมายแล้ว แม้รัฐจะถือสิทธิเหนือเอกชนในการที่จะเวนคืนที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะได้แต่ผู้เป็นเจ้าของที่ดินก็ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับเงินชดเชยที่เหมาะสมตามที่ไต่รอมรับไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม อัตราการจ่ายเงินชดเชยจากการเวนคืนที่ดินที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมักอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าท้องตลาดมาก

3) ผลกระทบจากภาษีที่ดิน ในปัจจุบันได้เริ่มมีแนวคิดที่จะปฏิรูปภาษีมรดกและภาษีที่ดินให้มีความก้าวหน้า (Progressive) มากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ทั้งในเชิงการคลังให้รัฐมีรายได้มากขึ้น และเพื่อการกระจายทรัพยากรในการประกอบอาชีพและรายได้ให้เท่าเทียมกันยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีมรดกและที่ดินในอัตราก้าวหน้าที่เพิ่มขึ้นตามมูลค่าของทรัพย์สินหรือขนาดที่ดินอาจส่งผลกระทบที่ไม่เป็นธรรม

กับครัวเรือนที่มีทรัพย์สินอยู่ในรูปของที่ดินจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมที่แม้มีฐานะยากจนแต่อาจถือครองที่ดินเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นมรดกตกทอดของครอบครัว โครงสร้างภาษีดังกล่าวจึงอาจก่อภาระแก่เกษตรกรหรือผู้มีรายได้น้อยแต่มีสินทรัพย์ในรูปของที่ดินบางกลุ่มอย่างไม่เป็นธรรม

4) ดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัยค่อนข้างสูง ไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพของคนส่วนใหญ่ โดยจากการวิจัยเรื่องอัตราดอกเบี้ยเพื่อที่อยู่อาศัยของประเทศไทยเปรียบเทียบกับบางกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป พบว่า ประเทศไทยมีอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัยสูงกว่าบางประเทศ เช่น เยอรมนี หรือสวีเดน นับสิบเท่า ส่งผลให้ผู้กู้ต้องผ่อนจ่ายชำระเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยเป็นระยะเวลานานหลายสิบปี และต้องชำระดอกเบี้ยเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเงินต้นที่กู้ยืม ทั้งนี้ แม้ในอดีตจะมีการผลักดันโครงการก่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงขาดการพิจารณานโยบายทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องการควบคุมดอกเบี้ยเพื่อที่อยู่อาศัยเท่าที่ควร

➤ ข้อเสนอแนะ

1) กำหนดแนวทางที่ชัดเจนเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการเยียวยาต่าง ๆ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในที่ดินมาเป็นระยะเวลานาน และต้องตกเป็นผู้ถูกรุกอาทิ มีการเยียวยาที่เหมาะสม หรือการจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ ตลอดจนการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

2) ปรับปรุงราคาที่ดินที่ประเมินโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นปัจจุบันและสะท้อนราคาที่แท้จริงในตลาด เพื่อช่วยให้การชดเชยเงินเยียวยาแก่ผู้ที่ต้องถูกเวนคืนที่ดินเป็นไปอย่างยุติธรรม ทั้งนี้ การชดเชยเงินเยียวยาของรัฐ ควรสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาประโยชน์ของรัฐในการประหยังบประมาณ และการรักษาสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ

3) จัดหามาตรการบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่ไม่เป็นธรรมจากภาษีที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองซึ่งต้องแบกรับภาษีที่ดินเป็นจำนวนมาก เนื่องจากที่ดินที่ถือครองมีราคาประเมินสูง โดยอาจควรพิจารณาหลักเกณฑ์ในการเก็บหรือยกเว้นการเก็บภาษีที่กว้างขวางมากขึ้นนอกเหนือจากการพิจารณามูลค่าของทรัพย์สินเป็นหลักเท่านั้น อาทิ สภาพการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ระยะเวลาการครอบครองที่ดิน ตลอดจนรายได้ของผู้ถือครองที่ดิน เป็นต้น

4) พิจารณานโยบายเกี่ยวกับดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัยที่เป็นธรรม โดยควบคุมดอกเบี้ยให้อยู่ในระดับที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตคนส่วนใหญ่ในประเทศเพื่อช่วยเพิ่มโอกาสในการให้ผู้มีรายได้น้อยและปานกลางสามารถมีบ้านที่เหมาะสมกับฐานะเป็นของตนเองได้ในระยะเวลาที่สมควร นอกจากนี้ นโยบายการควบคุมอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัยยังเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากช่วยให้ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อที่อยู่อาศัยทั้งประเภทเขตพื้นที่และลักษณะอื่นๆ ที่ต้องตรงกับความต้องการของตนได้มากกว่า โครงการจัดสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่เคยดำเนินงานมาในอดีต

5) จัดให้มีกลไกการแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่อง โดยเสนอให้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติพิจารณาในระดับนโยบาย

6) เร่งรัดผลักดันภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.3.10 แผนสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแนวปฏิบัติของแต่ละศาสนา รวมทั้งส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

สิทธิชุมชนถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญภายใต้สิทธิด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐ โดยหลักสิทธิมนุษยชนมิได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องของสิทธิส่วนบุคคล แต่ขยายรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคล (collective rights) อันหมายถึงสิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มบุคคลตามมาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้ให้การรับรองถึงสิทธิของบุคคลในการมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น โดยวรรค 2 และวรรค 3 ได้ให้การรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติและให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการอันใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบของประชาชนหรือชุมชนและต้องได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว นอกจากนี้ในการกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน มาตรา 58 ภายใต้หมวดหน้าที่ของรัฐได้กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากร คุณภาพชีวิต สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

โดยรัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน หรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ในด้านวัฒนธรรมและศาสนา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวภายใต้มาตรา 31 ซึ่งรับรองเสรีภาพของบุคคลในการนับถือศาสนาและในการประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน ซึ่งต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย และไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และมาตรา 43 ซึ่งรับรองสิทธิของบุคคลในการอนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นตน ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการอนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

โดยกรอบกฎหมายดังกล่าวยังสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการมุ่งสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมจากการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแม้ประเทศไทยจะมีกรอบกฎหมายรองรับสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จากการลงพื้นที่ระดมความคิดเห็นจากประชาชนและการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระกลับพบปัญหาในทางปฏิบัติ อันเกิดจากการใช้ช่องโหว่ทางกฎหมายและความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนและการไม่เคารพต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของชุมชน

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาตรการ กลไก ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการของภาครัฐ
- 2) ร้อยละความสำเร็จในการดำเนินการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและแนวปฏิบัติของแต่ละศาสนา

➤ **ข้อท้าทาย**

- 1) ปัญหาจากนโยบายทวงคืนผืนป่าของรัฐ โดยขาดการจัดรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อย และกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ที่เข้าไปใช้ป่าทำประโยชน์จนเกิดเป็นข้อพิพาทกับรัฐในหลายกรณี แม้ว่าข้อมูลของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่าตั้งแต่เริ่มมาตรการดังกล่าวได้เกิดผลดี ปัญหาบุกรุกป่าลดลง

2) ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะของรัฐ การอนุญาตกลุ่มนายทุนให้ดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน โดยขาดการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ การให้ข้อมูลของรัฐที่ไม่ครอบคลุม หรือมีการปิดกั้น ปิดเบี่ยงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของประชาชน

3) ปัญหายังขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของวัฒนธรรมและศาสนาแก่ประชาชนทุกคนให้รับรู้รับทราบและเข้าใจถึงความแตกต่างและยอมรับความแตกต่างโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาของการสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างไม่สร้างสรรค์และมีอคติของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องศาสนา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความแตกแยก การแบ่งแยกและการเหยียดศาสนาอื่น ๆ ที่มีใช้ศาสนาดนจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและมีอคติ

➤ ข้อเสนอแนะ

1) ภาครัฐควรยึดหลักการและแนวทางการจัดการพื้นที่โดยชุมชนที่จะได้รับพิจารณาต้องเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยเดิมไม่มีการจัดที่ดินให้แก่บุคคลนอกพื้นที่และมีการสำรวจการครอบครองที่ดินและการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อตกลงรวมทั้งจะใช้รูปแบบ “เขตบริหารเพื่อการอนุรักษ์” ที่มีแผนผังแปลงที่ดินและบัญชีรายชื่อราษฎรจัดทำเป็นโครงการอนุรักษ์ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ให้ได้ข้อยุติ นโยบายเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ดีต่อประเทศแต่ต้องควบคู่กับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างโปร่งใส เที่ยงธรรมและเท่าเทียมกัน ภาครัฐและรัฐบาลต้องตรวจสอบอย่างโปร่งใส เที่ยงตรง เพื่อไม่ให้เกิดข้อกังขาของสังคมและเรื่องนี้จะเป็บทพิสูจนว่านนโยบายทวงคืนผืนป่ายึดหลักกฎหมายอย่างเท่าเทียม

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการของภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนและเป็นระบบสำหรับกระบวนการในการให้ข้อมูล การทำความเข้าใจกับประชาชนที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง อาทิ การกำหนดวิธีการให้ข้อมูล การกำหนดรูปแบบและระยะเวลาการเจรจาไกล่เกลี่ย แนวทางการได้รับการชดเชย และกระบวนการอุทธรณ์ นอกจากนี้ รัฐควรมีกระบวนการประเมินความเสี่ยงผลกระทบด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพของประชาชน และด้านสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการออกมาตรการเฝ้าระวัง บำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมให้มีการจัดทำกลไกไกล่เกลี่ยในระดับชุมชนเพื่อรองรับการเจรจาข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน

3) รัฐควรมีมาตรการในการส่งเสริมและอุดหนุนสวัสดิการด้านศาสนาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และมีมาตรการในการกำกับดูแลการนำเสนอข่าวสารด้านศาสนาของสื่อมวลชนเพื่อให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากอคติและเป็นธรรม และควรมีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์

อันดีระหว่างบุคคลต่างศาสนา เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงความเชื่อและแนวปฏิบัติของแต่ละศาสนา เพื่อให้สังคมเกิดความสมานฉันท์และเป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวัฒนธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

3.4 แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม

3.4.1 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

➤ วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิอย่างมีคุณภาพ ทัวถึงและเท่าเทียม เช่น การศึกษา การเข้าถึงบริการสุขภาพ

➤ สถานการณ์ภาพรวม

สิทธิของกลุ่มเด็กและเยาวชน ได้รับการรับรองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 54 วรรคสอง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย อีกทั้งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 เพื่อยกระดับความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้อยู่ในลำดับต้นของวาระแห่งชาติ และเพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการดูแล พัฒนา และจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนที่มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องให้บริการ สาธารณสุข จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ และให้บริการด้านการคุ้มครองสิทธิแก่เด็กปฐมวัย นอกจากนี้ ต้องจัดให้เด็กปฐมวัยที่พิการ หรือมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม หรือสติปัญญา หรือเด็กปฐมวัยที่ไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างทันท่วงที เข้าถึงสิทธิประโยชน์และได้รับโอกาสในการพัฒนา นอกจากนี้ กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาสำหรับกลุ่มเป็นการเฉพาะ โดยในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาที่คาบเกี่ยวกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 นั้น ได้มีการนำหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ถือหลักการไม่เลือกปฏิบัติและการคำนึงถึงเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้งมาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ของแผน โดยมีเป้าประสงค์ของแผนเพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกายใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตาม จากการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2555 - 2559 พบว่า ตัวชี้วัดบางตัวสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็กที่ดีขึ้น อาทิ สถานะการขาดสารไอโอดีนในหญิงตั้งครรภ์และเด็กที่ลดลง อัตราการคลอดบุตรในเด็กอายุ 15 - 19 ปี ที่ลดลง

และจำนวนเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันที่ลดลง อย่างไรก็ตาม ยังมีตัวชี้วัดบางตัวที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาและความท้าทายเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่ต้องมีการผลักดันการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป อาทิ ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเป็นสัดส่วนน้อย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษายังคงขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อีกทั้ง ยังมีเด็กและเยาวชนบางส่วนที่ยังคงขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมและทั่วถึง ในมิติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น จากการประเมินแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และจากการระดมความเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน คือ เด็กและเยาวชนจำนวนมากยังคงขาดทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกันตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละครอบครัว ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติต่อนักเรียนนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ขณะอยู่ในสถานศึกษา ธุรกิจการค้ามนุษย์ที่แสวงหาประโยชน์จากเด็ก ตลอดจนปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและต้องโทษที่ยังคงมีตราบาปทางสังคม ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างแท้จริง

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) ร้อยละของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ได้รับการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิ อย่างมีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
- 2) จำนวนมาตรการ หรือกลไกด้านการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน สร้างหลักประกันถ้วนหน้าในการเข้าถึงบริการสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ รวมถึงการวางแผนครอบครัว และข้อมูล ข่าวสารและความรู้ และการบูรณาการอนามัยเจริญพันธุ์ไว้ในยุทธศาสตร์และแผนงานระดับชาติ
- 3) สัดส่วนผู้ได้รับเงินสวัสดิการของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด

➤ **ข้อท้าทาย**

- 1) ขาดการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก ให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา ที่จำเป็นของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมักมีความรุนแรงขึ้นในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา เป็นต้น
- 3) ปัญหาการค้ามนุษย์ในธุรกิจที่มีการใช้แรงงานเด็กและเยาวชนอย่างผิดกฎหมาย ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเปราะบางที่มักถูกเอาเปรียบ เนื่องจากการขาดความรู้ถึงสิทธิที่พึงได้และการขาดอำนาจ

ต่อรองกับนายจ้างซึ่งมักมีประสบการณ์มากกว่า อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่ถูกปล่อยให้เข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ได้ง่าย เนื่องจากการขาดประสบการณ์และความจำเป็นทางการเงิน เป็นต้น

4) ปัญหาข้อจำกัดของกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การแต่งงานในเด็กเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและปิดกั้นโอกาสต่าง ๆ ที่เด็กสมควรจะได้รับในการพัฒนาตามช่วงวัย โดยปัจจุบันประเทศไทยยังอนุญาตให้บุคคลสมรสกันได้เมื่ออายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 จึงอาจเป็นช่องว่างให้เกิดการละเมิดสิทธิการแต่งงานในเด็ก ซึ่งไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

5) กรณีของการเปิดเผยประวัติการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยังมีประเด็นที่เป็นข้อกังวล กล่าวคือ ถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้จะได้รับการดูแลโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และพร้อมกลับคืนสู่สังคม แต่ปัญหาการสืบค้นและเปิดเผยประวัติการกระทำความผิดทางอาญาของเด็ก ได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนในอนาคตและทำให้ความพยายามของเด็กที่จะกลับคืนสู่สังคมด้วยการเป็นคนดีไม่เป็นผล ทั้งนี้ แม้ตามกฎหมายในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวสามารถยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อลบประวัติอาชญากรรมได้ก็ตาม แต่ยังคงมีเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจำนวนมากที่ประวัติอาชญากรรมของตนไม่ได้ถูกลบไปจากหลายสาเหตุ ทั้งจากการไม่ทราบข้อมูล การไม่ตระหนักถึงความสำคัญ การขาดทรัพยากรในการจัดการ

6) สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อโคโรนา ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงหลายมิติ สร้างข้อจำกัดการใช้ชีวิตทำให้ผู้คนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น

➤ ข้อเสนอแนะ

1) เน้นการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของเด็ก โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 เพื่อยกระดับความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้อยู่ในลำดับต้นของวาระแห่งชาติ และเพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการดูแล พัฒนา และจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

2) เร่งกระจายทรัพยากรที่จำเป็นไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการจัดสรรทุนให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่เปราะบาง เช่น ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

3) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานต่อการให้สวัสดิการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าว โดยพิจารณามาตรการในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่สร้างความสมดุล

ระหว่างการถือฤตามหลักมนุษยธรรม และความจำกัดของทรัพยากรในพื้นที่ โดยพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรของพื้นที่ และมีความยั่งยืนทางการคลัง อาทิ การจัดสรรสวัสดิการโดยใช้ภาษีจากส่วนกลาง ภาษีท้องถิ่น หรือการจัดตั้งกองทุนแรงงานต่างด้าว ทั้งค่าแรง จำนวนชั่วโมงพักผ่อน สวัสดิการอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

4) ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อกำหนดอายุขั้นต่ำการแต่งงานเป็น 18 ปี

5) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานในสถานศึกษา เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของเด็กและเยาวชน รวมทั้งกำหนดแนวทางการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหา อาทิ การจัดให้มีหน่วยงานรับเรื่องร้องทุกข์ หากมีสถานศึกษาใดละเมิดแนวทางปฏิบัติดังกล่าว และมีการกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนที่รุนแรงเพียงพอที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิขึ้นอีก

6) เปรียบปรามปัญหาการใช้แรงงานเด็ก โดยการจัดให้มีศูนย์ร้องเรียนที่เข้าถึงได้ และสามารถร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยที่ผู้ร้องเรียนไม่ต้องเปิดเผยตัวตน และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์กลุ่มแรงงานเด็กให้ตระหนักถึงสิทธิที่ตนมีในด้านต่าง ๆ

7) ส่วนราชการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลประวัติให้กับหน่วยงานที่ขอตรวจสอบประวัติบุคคลกรณีที่ผู้ที่ถูกตรวจสอบเป็นเด็กและเยาวชน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 84 และปิดช่องว่างสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสกลับตนเป็นคนดี ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ

8) ควรส่งเสริมพัฒนาทักษะสำคัญให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ทักษะคิดแห่งการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข

3.4.2 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน⁴

➤ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ความคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผ่านการดำเนินการต่าง ๆ เช่น เร่งผลักดันร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

➤ สถานการณ์ภาพรวม

ประเด็นการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นประเด็นที่สหประชาชาติให้ความสำคัญและได้รับรองสิทธิไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms หรือ UN Declaration on Human Rights Defenders) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทั่วไปปฏิบัติรวมทั้งมีความเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่น ๆ อาทิ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ ฯลฯ นอกจากนั้น ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังเป็นประเด็นอ่อนไหวในหลายประเทศ อาทิ จีน กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม ลาว ตุรกี เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ประเด็นการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มักถูกหยิบยกในเวทีระหว่างประเทศ อาทิ การประชุมคณะทำงาน Universal Periodic Review เมื่อเดือนพฤษภาคม 2559 การประชุมคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UN Human Rights Committee) เมื่อเดือนมีนาคม 2560 และล่าสุดการประชุมคณะกรรมการสหประชาชาติประจำอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2560 ยกตัวอย่างเช่น กรณีการหายตัวไปของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่น นายสมชาย นีละไพจิตร นายพอลละจี รักจงเจริญ การตั้งข้อหาที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิดในกรณีฟ้องร้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การล่วงละเมิดนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Strategic Lawsuit Against Public Participation : SLAPP) เป็นต้น นอกจากนั้น รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ระบุว่า กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ถือเป็นอีกกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่เผชิญอุปสรรคการเข้าถึง

⁴ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms หรือ UN Declaration on Human Rights Defenders) ได้กำหนดนิยามอย่างกว้างของคำว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ไว้ซึ่งหมายถึง บุคคล หรือ กลุ่มบุคคล ที่ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของชุมชน หรือประโยชน์สาธารณะ

กระบวนการยุติธรรม และถูกละเมิดเสรีภาพในการแสดงออก ดังนั้นการให้ความคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว จึงถือเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ต่อสู้อย่างกล้าหาญและให้การช่วยเหลือ สนับสนุนกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่เป็น ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) จำนวนมาตรการ กลไก ในการให้ความคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
- 2) จำนวนกิจกรรมในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ และประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

➤ **ข้อท้าทาย**

- 1) การเข้าเป็นภาคีสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เร่งรัดการเข้าเป็นภาคีสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICCPED)
- 2) ความร่วมมือกับกลไกสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ/ระดับภูมิภาค สนับสนุนให้รัฐบาลร่วมมือกับ กลไกสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติและภูมิภาค รวมถึงผู้เสนอรายงานพิเศษของสหประชาชาติว่าด้วย สถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (Special Rapporteur on the Situation of HRDs)
- 3) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ สอดคล้องกับพันธกรณีและมาตรฐานระหว่างประเทศ เร่งผลักดันร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. การแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การทบทวน/ยกเลิกกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่งใด ๆ ที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนกำหนด เงื่อนไขในการงดเว้นโทษให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ
- 4) การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การกำหนดนิยามคำว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ให้ชัดเจน รวมทั้งการศึกษา European Guidelines on Human Rights Defenders เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนด มาตรการและกลไกในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมถึงมาตรการคุ้มครองพยาน โดยจะต้อง เก็บรักษาความลับข้อมูลนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ข้อมูลของผู้ร้องเรียน และข้อมูลเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน คุ้มครองพยานให้กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ได้มีการเสนอให้ประชุมหารือร่วมกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นระยะ ๆ เพื่อปรับมาตรการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้มีความเหมาะสม การบรรจุเรื่องการคุ้มครอง นักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 การเสนอให้ภาครัฐและภาคธุรกิจ ออกหนังสือเวียน คำสั่ง หรือระเบียบภายในเพื่อให้เข้าใจการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในลักษณะ “หุ้นส่วนสำคัญ” ที่จะร่วมกันทำงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อป้องกัน บรรเทา และเยียวยาผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ ด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งหลีกเลี่ยงการฟ้องคดีอาญาต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ทำหน้าที่อย่างสุจริต

5) การขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้กับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

6) การพัฒนาการดำเนินงานของรัฐ จัดเวทีหารือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน องค์กรชุมชน นักการเมือง และสาธารณชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) เร่งผลักดันให้ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. และ ร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ซึ่งอยู่ระหว่างการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมให้มีผลใช้บังคับและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสากล อาทิ การคุ้มครองบุคคลที่ถูกข่มขู่คุกคาม แม้ยังไม่ได้เป็นพยานในคดีอาญา การรับประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม มีกลไกที่ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวนสอบสวนและติดตามสถานะในการดำเนินคดี

2) ควรมีการศึกษาต้นแบบที่ดีเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การชุมนุมสาธารณะเพื่อนำมาปรับใช้กับบริบทของไทย รวมทั้งพิจารณาออกมาตรการคุ้มครองสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และดำเนินคดี กรณีมีการข่มขู่ คุกคาม ทำร้ายนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และประกันว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชน จะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล (Declaration on Human Rights Defenders) และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) จัดทำกลไกเพื่อรองรับหลักประกันการดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงอย่างเป็นกลางอิสระ และโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ละเว้นวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิด

4) ให้ความสำคัญและส่งเสริมบทบาทของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน อาทิ การพัฒนาศักยภาพกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การให้รางวัลเชิดชูแก่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นแรงจูงใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ดี บำรุงขวัญกำลังใจ และเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งถือเป็นการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของตัวนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอีกทางหนึ่ง

5) การจัดทำบัญชีรายชื่อทนายความที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน สิทธิแรงงาน ฯลฯ การให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือทนายความหรือบุคคลที่ถูกดำเนินคดีเนื่องจากปกป้องประโยชน์ของชุมชน และการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการให้บริการของรัฐในการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม และสวัสดิการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

6) การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้กับเจ้าหน้าที่ที่จะต้องทำหน้าที่คุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงยุติธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ

3.4.3 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังมีศักยภาพและความรู้ในการประกอบอาชีพ

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

จากการวิเคราะห์สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 พบว่า จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด มีจำนวนทั้งสิ้น 377,722 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่สูงถึง 567 คน ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของปริมาณนักโทษของประเทศไทย อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ต้องขัง ดังนั้น กระทรวงยุติธรรม โดยกรมราชทัณฑ์ จึงได้มีการทบทวนพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่มีผลการบังคับใช้เป็นเวลานานและมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมายและกฎเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่มิได้มีการกำหนดในกฎหมายอย่างชัดเจน และไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อาทิ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoner : SMR) หรือข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การควบคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nation Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non – Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) รวมทั้งยังไม่สามารถบริหารจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขังเฉพาะราย หรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ จึงได้ยกเลิกกฎหมายฉบับเดิม และได้ตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ขึ้น โดยได้บัญญัติสิทธิของผู้ต้องขังไว้หลายด้าน เช่น สิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้ผู้ต้องขังทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง เป็นต้น

ตารางที่ 4 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1.นักโทษเด็ดขาด	272,346	40,085	312,431	82.715
2.ผู้ต้องขังระหว่าง	55,932	7,625	63,557	16.826
2.1 อุทธรณ์-ฎีกา	26,762	3,508	30,270	8.014
2.2 ใต้สวน-พิจารณา	10,212	1,657	11,869	3.142
2.3 สอบสวน	18,958	2,460	21,418	5.670
3.เยาวชนที่ฝากขัง	36	3	39	0.010
4.ผู้ถูกกักกัน	30	4	34	0.009
5.ผู้ต้องกักขัง	1,509	152	1,661	0.440
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	32,9853	47,869	377,722	100.00

ที่มา : สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2563

➤ ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนข้อพิพาทและคดีความที่เข้าสู่กระบวนการกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา
- 2) ผลสัมฤทธิ์ของระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและจัดทำระบบติดตาม สำหรับผู้พ้นโทษ

➤ ข้อท้าทาย

1) ความแออัดของสถานที่คุมขัง ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาโรคติดต่อ ปัญหาสุขลักษณะอนามัย เป็นต้น ตลอดจนปัญหาการไม่ได้สัดส่วนระหว่างผู้คุมกับจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ ในการดูแลป้องกันและเฝ้าระวังการกระทำความรุนแรงต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้ต้องราชทัณฑ์ บางส่วนถูกทำร้าย คุกคาม และละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ

2) ผู้ต้องราชทัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องโทษในคดีอาญาผิด จากสถิติของกรมราชทัณฑ์ จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์ประมาณร้อยละเจ็ดสิบต้องโทษจากคดีอาญาผิด ซึ่งเมื่อวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับอาญาผิดแล้ว กฎหมายบางมาตราไม่ได้ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีอาญาผิด ในเรื่องบางประเด็นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ใช้จำนวนยาที่ครอบครองเป็นเพียงหลักเกณฑ์ ในการแบ่งแยกการเป็นผู้เสพและผู้ค้า โดยศาลไม่สามารถคำนึงถึงพฤติการณ์อื่น ๆ ของผู้ต้องหาเข้าประกอบการพิจารณาคดีด้วยได้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้มีผู้เสพจำนวนมากที่ต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลานานเนื่องจาก ต้องโทษในความผิดฐานเป็นผู้ค้าแทนที่ควรได้รับการเข้าสู่ระบบบำบัด ปัจจุบันดังกล่าวส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขัง ของประเทศไทยอยู่ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

➤ ข้อเสนอแนะ

1) ส่งเสริมใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล นอกจากนี้ การใช้วิธีการพักโทษชั่วคราว (Furlough) เช่น นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม มีสิทธิกลับไปเยี่ยมบ้านในโอกาสสำคัญ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กับครอบครัว และการกำหนดโทษระดับกลาง เช่น การไม่ลงโทษจำคุก แต่ใช้การคุมประพฤติที่เข้มงวด (Intensive supervision program) แทน การใช้การคุมขังที่บ้าน (House arrest) การใช้เรือนจำชุมชน (Community correction) เพื่อเป็นทางเลือกในการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดเล็กน้อยและกระทำความผิดเป็นครั้งแรก เป็นต้น

2) ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิต และนักสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ

3) การเบี่ยงเบนคดียาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) อาทิ ผลักดันให้มีการจัดตั้งศาลพิเศษยาเสพติด โดยการส่งผู้เสพติด (Addictive Disorder) ไปบำบัด การจัดตั้งศาลพิเศษมาแล้วซ้ำ

4) ส่งเสริมให้มีการนำหลักการมาตรฐานสากลไปใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องราชทัณฑ์ อาทิ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners : the Nelson Mandela Rules)

5) เตรียมความพร้อมของผู้ต้องราชทัณฑ์ ในการเข้าสู่สังคมเป็นประเด็นเร่งด่วนสำคัญทั้งการเตรียมความพร้อมของกลุ่มผู้ต้องขังให้มีศักยภาพและความรู้เหมาะสมในการประกอบอาชีพ มีรายได้เพียงพอสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงยุติธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน

3.4.4 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้พ้นโทษ

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมคุ้มครองให้กลุ่มผู้พ้นโทษได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ที่ผ่านมา กลุ่มผู้พ้นโทษเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่ถูกรบรจไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม คุ้มครองให้กลุ่มผู้พ้นโทษได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรม เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างหลักประกัน

เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ที่เคยกระทำความผิดที่พ้นจากระบวนการยุติธรรมไปแล้วจะไม่หวนไปกระทำความผิดซ้ำอีก แต่จากการประเมินผลสัมฤทธิ์แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ยังพบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้พ้นโทษ คือ ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติ หรือกีดกันในการประกอบอาชีพ เนื่องจากการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง
- 2) ร้อยละของผู้พ้นโทษมีงานทำ

➤ **ข้อท้าทาย**

- 1) ผู้พ้นโทษไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วไม่สามารถหางานทำได้ จึงไม่มีงานทำ ส่งผลให้อาจกระทำความผิดซ้ำ
- 2) หน่วยงานของรัฐไม่เป็นต้นแบบรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
- 3) การขาดการฝึกวิชาชีพในขณะที่ถูกคุมขังอย่างเพียงพอ ขาดความชำนาญ การฝึกอาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทำให้ไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้

➤ **ข้อเสนอแนะ**

- 1) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้ผู้พ้นโทษ รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนร่วมด้วย สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ (Reintegrate) มีที่ปรึกษาด้านอาชีพ วัดความสามารถของผู้พ้นโทษในช่วงก่อนพ้นโทษ 6 เดือน ให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกัน (Wrap around Approach) สร้างอาชีพให้ตั้งแต่เริ่มเป็นผู้ต้องขัง
- 2) หน่วยงานรัฐควรเป็นต้นแบบในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนดคุณสมบัติการรับสมัครบุคคลเข้าทำงาน ที่ระบุว่าต้องไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุก หรือถูกพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
- 3) สร้างมาตรการเชิงบวก ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจที่รับผู้พ้นโทษ เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเข้าทำงาน เช่น มาตรการทางภาษี กระบวนการที่ทำให้ผู้ประกอบการนั้นได้รับความมั่นใจ ที่จะรับบุคคลเหล่านั้นเข้าทำงาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อให้เมื่อพ้นโทษแล้วจะสามารถมีอาชีพที่เป็นที่ต้องการของภาคธุรกิจ
- 4) มีบริการด้านสังคมสงเคราะห์และการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้พ้นโทษ เพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่ชุมชน หรือจัดหางานรองรับผู้พ้นโทษกลุ่มดังกล่าว เพื่อป้องกันการเข้าสู่การกระทำความผิดซ้ำ อาทิ
 - 4.1) มาตรการรองรับบริการแบบใหม่ โดยสนับสนุนให้องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นผู้จัดบริการ และรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ กำกับติดตามมาตรฐาน

4.2) กรณีกลุ่มเป้าหมายผู้พันโทษที่เป็นผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ติดเตียง ให้ดำเนินการคัดกรอง และจัดส่งให้เข้าการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ

4.3) ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับถ่ายโอนภารกิจ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ในการเปิดรับผู้พันโทษสูงอายุให้เข้ารับการคุ้มครองในสถานสงเคราะห์คนชรา ภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด⁵

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงยุติธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร

3.4.5 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข สาธารณูปโภคอย่างทั่วถึงตามที่ รัฐจัดให้ รวมทั้งเพื่อให้มีมาตรการจูงใจให้มีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ความสำเร็จในการคุมกำเนิดของประเทศไทย ทำให้อัตราการเกิดลดลงเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ พ.ศ. 2513 จนถึงปัจจุบัน ประกอบกับความก้าวหน้าทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข ทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้น เฉลี่ย 77 ปี ทำให้โครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก คาดว่าในปี พ.ศ. 2579 จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกือบ 1 ใน 3 ของประเทศ แสดงว่าประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้วอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ซึ่งผู้ที่จะได้รับผลกระทบก็คือ คนวัย 40 ถึง 50 ปี ในปัจจุบัน ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต จึงต้องวางแผนและร่วมสร้างระบบรองรับสังคมสูงวัย ทั้งด้านการสาธารณสุขที่รัฐจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขที่เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของประเทศ ด้านการศึกษาที่ต้องเร่งพัฒนาทักษะของกลุ่มแรงงานให้เพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับอัตราพื้ของประเทศไทย และการปลูกฝังแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ตลอดจนการปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งและการสื่อสารต่าง ๆ ให้เอื้อกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ปัจจุบันประเทศไทยมีการบังคับใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 - 2564 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ซึ่งประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุ

⁵ กรุงเทพมหานคร จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชุมพร จังหวัดตรัง จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดลพบุรี

ที่มีคุณภาพ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ทั้งนี้ จากการประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรกพบว่า ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์เป้าหมายของยุทธศาสตร์โดยรวม มีเพียงประมาณร้อยละ 57.9 โดยปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งจากการประเมินที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยตรง ได้แก่ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอและไม่ได้รับสวัสดิการรายได้ยังคงมีอยู่ค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ ผลจากการรับฟังความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ยังชี้ให้เห็นว่า ปัญหาในเชิงสิทธิมนุษยชนในกลุ่มผู้สูงอายุยังได้แก่ ความไม่มั่นใจของประชาชนในความยั่งยืน ของระบบประกันสุขภาพของรัฐ เบียดเบียนคนชราที่ยังคงไม่พอเพียงต่อการดำรงชีพ และการขาดการศึกษา และความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีพของผู้สูงอายุท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี

➤ **ตัวชี้วัด**

- 1) ผู้สูงอายุเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข สาธารณูปโภค ที่รัฐจัดให้
- 2) สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเงินสวัสดิการของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด

➤ **ข้อท้าทาย**

1) ระบบประกันสุขภาพของประเทศไทยมีแนวโน้มว่าจะขาดความยั่งยืนในทางการคลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งเป็นหลักประกันสุขภาพของผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยมีสาเหตุสำคัญจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาที่ยังคงเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับสูงและติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าการขยายตัวของรายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศ และสุ่มเสี่ยงที่ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเบิกจ่ายจากงบประมาณแผ่นดินอาจต้องถูกยกเลิกหรือลดทอนสิทธิในการรักษาพยาบาลบางประเภทในอนาคต

2) ปัญหาขาดแคลนแรงงานผู้ดูแลผู้สูงอายุ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของสังคม พร้อมกับการลดลงของแรงงานทักษะ ตลอดจนค่าตอบแทนในการดูแลผู้สูงอายุค่อนข้างสูงและเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่สูงเกินกว่าที่ผู้สูงอายุหรือบุตรหลานของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยสามารถจ่ายได้

3) การออมเงินส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีพในวัยหลังเกษียณจากการทำงาน ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้สูงอายุมีรายได้ลดลงแต่มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เบียดเบียนผู้สูงอายุยังคงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ แม้มีการปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุตามช่วงอายุ แต่ไม่ได้นำไปจ่าย

ที่สำคัญอื่น ๆ มาร่วมพิจารณา อาทิ ปัญหาสุขภาพของผู้รับเบี้ยสงเคราะห์ หรือพื้นที่ที่ผู้รับเบี้ยสงเคราะห์อยู่อาศัย ซึ่งมีค่าครองชีพที่แตกต่างกัน

4) สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อโคโรนา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ สร้างข้อจำกัดการใช้ชีวิตทำให้ผู้คนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5) ปัญหาการดูแลสุขภาพพื้นฐาน ปัญหาการทำงานและการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาความรุนแรงด้านจิตใจ การทอดทิ้ง และการแสวงประโยชน์ในด้านทรัพย์สินจากคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด

➤ ข้อเสนอแนะ

1) เร่งจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณในด้านที่จำเป็นที่คำนึงถึงความจำกัดของทรัพยากรที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสถานะของประเทศไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับแผนงานหรือโครงการที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้มาก ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มวัยแรงงาน ตลอดจนเร่งรัดมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศ อาทิ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค เป็นต้น

2) จัดหามาตรการจูงใจให้มีการดูแลผู้สูงอายุ อาทิ การให้สิทธิประโยชน์ในเชิงภาษีเพื่อจูงใจแรงงานที่มีความรู้และทักษะในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาและคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุต่าง ๆ ที่ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานมนุษย์ และการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุฉบับต่าง ๆ ให้สามารถจ่ายค่าตอบแทนที่จำเป็นให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองไม่ได้พิจารณาศึกษาการปรับอัตราเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อค่าครองชีพ อาทิ ปัญหาสุขภาพและโรคประจำตัว พื้นที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ เป็นต้น ให้สอดคล้องกับภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องแบกรับอย่างแท้จริง

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย หรือมาตรการเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้บูรณาการกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฝึกฝนทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นแก่ผู้กำลังจะเป็นผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ ให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ทัศนคติแห่งการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

4) จัดหามาตรการส่งเสริมการออม ส่งเสริมการออมภาคบังคับ เพื่อให้ทุกคนมีความมั่นคงทางการเงิน หลังเกษียณ สามารถดำรงชีพได้ การช่วยเหลือส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุให้รองรับกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป

5) ดำเนินการให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสิทธิต่างๆตามที่ระบุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมอย่างทั่วถึง อาทิ บริการด้านสาธารณสุข การฝึกการประกอบอาชีพ การได้รับความคุ้มครองจากการกระทำทารุณกรรม การแสวงประโยชน์ การถูกทอดทิ้ง และการได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือน เป็นต้น

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปรมาณู ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงแรงงาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กระทรวงพาณิชย์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

3.4.6 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มคนพิการ

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การศึกษา และใช้ประโยชน์จากบริการสาธารณะได้อย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้น

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ระดับระหว่างประเทศ ประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD) ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2551 รวมทั้งระดับในประเทศ สิทธิของกลุ่มคนพิการได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายหลายฉบับ อาทิ มาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันสิทธิของคนพิการจะได้รับการรองรับไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายหลายฉบับก็ตาม แต่จากการรับฟังความเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 การประเมินแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และจากรายงานการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี 2561 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า ยังมีคนพิการอีกเป็นจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงสิทธิที่พึงมีตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยปัญหาสำคัญ ได้แก่ การจัดสิ่งเครื่องอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่คนพิการตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาการจัดสรรงบประมาณ

ให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ นอกจากนี้ ยังคงพบปัญหาการกีดกันคนพิการเข้าทำงาน แม้ว่าคนพิการที่เป็นผู้สมัครงานจะมีคุณสมบัติสำหรับงานนั้นครบถ้วนก็ตาม

➤ ตัวชี้วัด

- 1) สัดส่วนของคนพิการที่สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี และบริการสาธารณะสำหรับคนพิการตามที่กฎหมายกำหนด และเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนพิการ
- 2) สัดส่วนของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม เพื่อให้คนพิการที่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา
- 3) สัดส่วนของคนพิการในวัยแรงงานสามารถประกอบอาชีพได้ มีงานทำและมีรายได้มีที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

➤ ข้อท้าทาย

- 1) คนพิการมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิ สวัสดิการและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการ โดยเฉพาะคนพิการในพื้นที่ชนบท ขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการบริหารจัดการที่ส่งผลเป็นรูปธรรม ขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะองค์ความรู้ ขาดแคลนระบบนวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม
- 2) คนพิการถึงเกณฑ์แต่ไม่ได้รับการศึกษาจำนวนมาก เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ โดยปัญหาที่พบคืองบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรวมในสถานศึกษา ส่งผลให้เด็กพิการไม่ได้รับบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก การปรับสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ตลอดจนบุคลากรยังมีทัศนคติไม่ถูกต้อง ขาดความรู้ทักษะในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม เพื่อให้เกิดการบูรณาการงานร่วมกันตามหลักผนวกรวมประเด็นคนพิการเข้ากับการพัฒนากระแสหลัก (Disability Inclusive Development : DID) ส่งผลให้คนพิการส่วนหนึ่งถูกปฏิเสธจากพัฒนากระแสหลัก
- 3) คนพิการยังถูกเลือกปฏิบัติ และมีอุปสรรคในการเข้าถึงกลไกการจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ต่อคนพิการ ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

➤ ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดบริการในระบบขนส่งสาธารณะที่คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้
- 2) ควรจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการเพื่อสนับสนุนการจัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะในการสอนคนพิการแต่ละประเภทอย่างเพียงพอ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และโอกาสในการมีงานทำ สามารถพึ่งพาตนเองได้

3) เร่งปรับทัศนคติ สร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิคนพิการ ให้แก่คนพิการ ครอบครัว ผู้ประกอบการ นายจ้าง ชุมชน เพื่อส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและการปฏิบัติต่อคนพิการอย่างเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงการคลัง

3.4.7 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้สัญชาติ ผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้การรับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ และผู้แสวงหาที่พักพิงโดยกว้างซึ่งให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพเสมอกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3 และมาตรา 27) ซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุแห่งถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศและอื่น ๆ นอกจากนี้ มาตรา 70 ภายใต้มหัตถ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐได้ระบุการให้ความคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิด้านวัฒนธรรมภาษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยกำหนดให้รัฐคำนึงถึงการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิในการดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข เท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 รัฐบาลได้พยายามดำเนินมาตรการด้านการปฏิบัติต่อกลุ่มดังกล่าวต่อเนื่อง อาทิ มาตรการการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว มาตรการส่งเสริมให้กลุ่มไร้รัฐ ชาติพันธุ์ และกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิงหรือผู้นิยการสู้รบสามารถเข้าถึงหลักประกันสุขภาพได้ตามสิทธิ โดยให้มีหน่วยราชการเคลื่อนที่เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำบัตรแสดงสถานะที่เหมาะสมแก่ผู้อยู่อาศัยในที่ห่างไกล ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติ มาตรา 7 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

จากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ระบุว่า บุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ประสบปัญหาจากการไม่มีสถานะทางกฎหมายทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ อาทิ ด้านการศึกษา และสาธารณสุข แม้รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหากลุ่มนี้มาอย่างยาวนาน และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ยังคงมีผู้ไร้รัฐที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาลักษณะและสิทธิอีกเกือบ 500,000 คน ในปี 2561 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำทะเบียนราษฎรของบุคคลในกลุ่มนี้ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์และผู้ไร้รัฐอื่น รวมจำนวน 484,508 ราย ซึ่งในการยื่นขอสถานะหรือสัญชาติยังพบปัญหา อาทิ การขาดหลักฐานยืนยันพิสูจน์ตัวตนหรือหลักฐานไม่มีความชัดเจนกระบวนการและขั้นตอนการลงรายการและเปลี่ยน/แปลงสัญชาติมีความล่าช้า ปัญหาการลงรายการสถานะบุคคลผิดพลาดผู้ยื่นเอกสารขอลงรายการหรือเปลี่ยน/แปลงสัญชาติ และยังมีปัญหาผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตกสำรวจการจัดทำทะเบียนบุคคลของหน่วยงานรัฐกรณีเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาของประเทศไทยแต่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และทางสถานศึกษาได้กำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนที่ขึ้นต้นด้วย G และ P กระทรวงมหาดไทยได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการแก้ไขภาวะไร้รัฐ/ไร้สัญชาติของเด็กและให้สถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยปัจจุบันมีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของเด็กนักเรียนไร้สัญชาติในระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาและจัดระบบการกำหนดสถานะของเด็กนักเรียนกลุ่มดังกล่าว หากพบว่า มีกรณีที่ไม่เคยมีเลขประจำตัวมาก่อน ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ หรือเดินทางไป-กลับชายแดน จะมีการจัดทำประวัติและเลขประจำตัว 13 หลัก เด็กกลุ่มนี้มีจำนวนประมาณ 78,000 คน ในประเด็นปัญหาที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินของกลุ่มคนไร้สัญชาติ ซึ่งเกี่ยวกับการที่รัฐมีการประกาศให้พื้นที่ป่าที่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งไร้สัญชาติตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เป็นเขตอุทยานหรือเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ทำให้คนกลุ่มนี้เป็นผู้บุกรุกป่าและเกิดความขัดแย้งกับภาครัฐ

สำหรับกรณีผู้แสวงหาที่พักพิง หรือผู้หนีภัยการสู้รบจากประเทศเมียนมาที่อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่งใน 4 จังหวัดตามแนวชายแดนประเทศไทย (แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี) ซึ่งตามข้อมูลของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UN High Commissioner for Refugees : UNHCR) ประจำประเทศไทย ณ สิ้นปี 2561 มีจำนวน 97,577 คน รัฐบาลไทยและเมียนมา โดยมีคณะทำงานร่วมไทย – เมียนมา ในการเตรียมการส่งผู้หนีภัยฯ กลับประเทศ ได้ร่วมมือกับโดย UNHCR และองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration : IOM) ร่วมกันส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา กลับเมียนมาอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ซึ่งตั้งแต่ห้วงเดือนตุลาคม 2559 จนถึงกรกฎาคม 2562 ที่ผ่านมามีผู้หนีภัยฯ เดินทางกลับโดยสมัครใจทั้งสิ้น 1,039 คน ทั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางกลับบนพื้นฐานของความสมัครใจ ความปลอดภัย การมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และอย่างยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง จากประเทศต่าง ๆ กว่า 40 ประเทศ เช่น ปากีสถาน โชมเลีย ซีเรีย อีกประมาณกว่า 7,000 คน ซึ่งอ้างว่า UNHCR รับรองสถานะแล้วประมาณ 4,000 คนที่เหลือเป็นผู้แสวงหาที่พักพิงหรืออยู่ระหว่างการขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัยจาก UNHCR บางคนเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายแต่อยู่ในประเทศไทยเกินกำหนด บางคนเข้าเมืองโดยไม่มีเอกสารแสดงตนจึงมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย คนกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ เนื่องจากปัญหาสถานะทางกฎหมาย หากถูกจับจะถูกควบคุมตัวในห้วงกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจนกว่าจะได้รับการประกันตัวหรือได้รับการส่งกลับหรือส่งไปประเทศที่สาม ทั้งนี้ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560 ที่ให้ยกเลิกการกรองผู้ลี้ภัยออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) เรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2562 ซึ่งถือเป็นความพยายามและความมุ่งมั่นของรัฐบาลไทยในการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน

➤ ตัวชี้วัด

- 1) กรอบทางกฎหมาย/มาตรการ ในการแก้ปัญหาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้สัญชาติ ผู้ไร้รัฐ และผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ของภาครัฐ
- 2) ช่องทาง/กลไกความร่วมมือกับประเทศต้นทาง รวมถึงองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในการตรวจสอบ ควบคุม สกัดกั้น และส่งกลับผู้หลบหนีเข้าเมืองอย่างเป็นระบบ

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ปัญหาเด็กในชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์เข้าไม่ถึงการขอมีสถานะ/สัญชาติการจดทะเบียนการเกิด ทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมและกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติ และบางกรณีการดำเนินการขอสัญชาติใช้ระยะเวลานาน นอกจากนี้ ยังพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่าย อาทิ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าดำเนินการ เนื่องจากประชาชนกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่ยากจนและอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากอำเภอหรือสำนักทะเบียนราษฎร
- 2) ปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ ของรัฐ อาทิ การขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่ดี ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาล ส่งผลทำให้เด็กของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจำนวนมากเสียชีวิตตั้งแต่แรกเกิด จากการเจ็บป่วย การพัฒนาด้านสุขภาพและการโภชนาการไม่ได้มาตรฐาน
- 3) กรณีผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมืองที่ถูกจับจะถูกควบคุมตัวในห้วงกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง พบกรณีเสียชีวิตของผู้ต้องกักเนื่องจากภาวะการเจ็บป่วยตามธรรมชาติ และการอยู่ในห้วงกักที่มีสภาพแออัด

เป็นระยะเวลานาน ก่อปรกับข้อจำกัดในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลอาจทำให้ผู้ต้องกักที่สุขภาพไม่แข็งแรง เกิดการเจ็บป่วยถึงขั้นรุนแรงได้

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่ อำนาจความสะดวก ให้ความรู้ และให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับขั้นตอน และเอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการขอมีสถานะ/สัญชาติ การจดทะเบียนการเกิดแก่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ตามนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในภาษาที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ สามารถเข้าใจได้ ทั้งนี้ หน่วยงานอาจขอความร่วมมือจากองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ในการสร้างความเข้าใจ ในเรื่องดังกล่าว รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎระเบียบและเจตคติที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

2) ติดตามผลการดำเนินการมาตรการการขยายการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลและการ ประกันสังคมโดยไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์หรืออุปสรรคทางภาษาให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและทั่วถึง รวมทั้ง ให้องค์กรภาคประชาชนเป็นสื่อกลางช่วยเผยแพร่ได้

3) ในการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ เช่น เขตอุทยานแห่งชาติหากพบว่ามิชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มาแต่เดิมเป็นเวลานานและมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพื้นที่ รัฐอาจพิจารณาความเป็นไปได้ที่จะให้ ชุมชนนั้นอยู่กับป่าและช่วยอนุรักษ์ป่าแต่หากไม่สามารถดำเนินการได้และจำเป็นต้องย้ายชุมชนออกจากพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดเพื่อไม่ให้มีการใช้กำลังเกินสมควรที่กระทบ สิทธิและสร้างความเสียหายแก่ผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น ตามแนวคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดกรณีการปฏิบัติ ต่อชุมชนชาวกะเหรี่ยงในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน รวมทั้งจัดหาพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ที่โดยคำนึงถึง ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่กับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

4) รัฐควรเร่งรัดการพิจารณาปลดปล่อยผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายเพื่อจำแนกผู้แสวงหาที่พักพิง ออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายอื่น และพิจารณากำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้ อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ บุคคลมีสิทธิที่จะแสวงหาที่พักพิงเพื่อหนีภัย และการควบคุมตัวผู้แสวงหาที่พักพิงที่เดินทางเข้าเมืองผิดกฎหมายไม่ได้เป็นมาตรการแก้ไขปัญหาก็ได้ผล โดยอาจพิจารณามาตรการทางเลือกอื่นแทนการควบคุมตัวผู้แสวงหาที่พักพิงที่เข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาต เพื่อลดงบประมาณด้านบุคลากร

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงมหาดไทย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง

3.4.8 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

➤ วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและไม่เลือกปฏิบัติทางเพศในเรื่องต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน กระบวนการสืบสวนสอบสวนคดี การล่วงละเมิดทางเพศ

➤ สถานการณ์ภาพรวม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4) และการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพ เสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย (หมวด 3 และมาตรา 27) อันสอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลซึ่งห้ามรัฐ กระทำการอันเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยมีหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ว่า มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน และรัฐมีหน้าที่ในการสร้างหลักประกันดังกล่าวในการวางมาตรฐาน ด้านการเคารพสิทธิของรัฐและระหว่างกันของบุคคลในสังคม ทั้งนี้ ไทยได้จัดทำพระราชบัญญัติความเท่าเทียม ระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ขึ้น ซึ่งถือเป็นกฎหมายสำคัญที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิง และเพศชายเท่านั้น แต่ยังได้คุ้มครองบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับมาตรฐาน และวิธีปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

โดยจากการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 3 พบว่า รัฐมีการดำเนินงาน ที่สอดคล้องกับมาตรการที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผน กล่าวคือ การออกมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมเจตคติ ของคนในสังคมและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเข้าใจและยอมรับในการมีอัตลักษณ์ทางเพศ ตลอดจนการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

อย่างไรก็ดี จากการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยองค์กรระหว่างประเทศ และการลงพื้นที่ เก็บข้อมูล พบว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพศยังคงเผชิญปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ปัญหา การเลือกปฏิบัติในกระบวนการสืบสวนสอบสวน โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเจ้าหน้าที่มิได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน ปัญหาการเลือกปฏิบัติ เชิงพาณิชย์ อาทิ การปฏิเสธความคุ้มครองของบริษัทประกันชีวิตแก่คู่ชีวิตของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

➤ ตัวชี้วัด

- 1) กรอบทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียม และไม่เลือกปฏิบัติทางเพศ
- 2) ระดับการพัฒนากลไกในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ปัญหาการขาดกฎหมายรองรับสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้มีการรับรองกฎหมายในเรื่องของคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน ซึ่งทำให้ไม่มีการรับรอง สถานะความสัมพันธ์ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ เช่น การจัดการทรัพย์สิน การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การรับมรดก เป็นต้น

2) ปัญหาการขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อห้ามการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นเหตุให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

3) ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติที่นำไปสู่การมีอคติและเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ทำให้เกิดปัญหาการยอมรับจากสังคม การถูกตีตรา การถูกเลือกปฏิบัติในด้านการจ้างงานและอาชีพ การคุกคามและความรุนแรงทางเพศในสถานศึกษาและสถานที่ทำงาน และการเข้าถึงบริการสังคม

➤ **ข้อเสนอแนะ**

1) ดูแลติดตามให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎหมายฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง อาทิ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ควรจัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติรองรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่เน้นการให้ความรู้แก่บุคลากรในภาคส่วนราชการและเอกชนเพื่อการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) เร่งดำเนินการให้ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางมีผลใช้บังคับ เช่น ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศมีความครอบคลุมและรัดกุมยิ่งขึ้น

3) ส่งเสริมภาคธุรกิจให้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยออกมาตรการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมบรรณรักษ์เพื่อให้มีการจ้างงานกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียม ขจัดนโยบายภายในองค์กรที่เป็นการแบ่งแยกในเรื่องของเพศ อาทิ ข้อจำกัดด้านการแต่งกาย การมีรูปแบบที่เป็นกลาง (Unisex) การมีกลไกการร้องเรียนภายในองค์กรภาคเอกชนเมื่อมีการถูกละเมิดที่สะดวกและไม่มีขั้นตอนซับซ้อน

4) ดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องที่ช่วยส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมให้มีความเข้าใจและยอมรับในการมีอัตลักษณ์ทางเพศและการปฏิบัติต่อเพศสภาพ อาทิ การจัดการตีตราในด้านเพศด้วยสีหรือของเล่นในเด็กปฐมวัย เพื่อจัดการตีกรอบความคิดของเด็กในด้านเพศ การเผยแพร่สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของกลุ่มความหลากหลายทางเพศทุกปี

5) สำนักงานประกันสังคมจะต้องพิจารณาการให้สิทธิประโยชน์แก่กลุ่มคนข้ามเพศให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานสวัสดิการของทุกระบบในประเทศไทย

6) สนับสนุนการเข้าถึงสวัสดิการสังคม การดูแลและการตรวจรักษาของกลุ่มคนข้ามเพศ เช่น สิทธิในการลาแปลงเพศ การดูแลรักษาหลังการข้ามเพศ สิทธิในการตรวจดูแลช่องคลอดเทียม เป็นต้น

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

➤ **หน่วยงานร่วม**

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย

3.4.9 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มผู้ป่วย (ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ ผู้เสพยา)

➤ วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนโดยเน้นเรื่องการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย

➤ สถานการณ์ภาพรวม

ประเทศไทยได้มีการประกาศแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ และได้เห็นชอบแผนในการพัฒนายุทธศาสตร์การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยมีการวางแผนการดำเนินยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 (16 ปี) อันมีเป้าหมายที่สำคัญอันได้แก่ การไม่มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ การไม่มีการเสียชีวิตเนื่องจากเอดส์และไม่มีการตีตราและเลือกปฏิบัติ ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ ปี พ.ศ. 2558 - 2562

แผนยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวเป็นไปตามกรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งมุ่งให้หลักประกันความเสมอภาคในกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข ซึ่งในมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ นอกจากนี้ รัฐยังต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค (มาตรา 55) ทั้งนี้ แผนนโยบายแห่งรัฐกำหนดให้มีการคำนึงถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม (มาตรา 66) ในการส่งเสริมและพัฒนาสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

จากรายงานสถานการณ์และการป้องกันปัญหาเอดส์ พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จจากการดำเนินตามนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ อาทิ ความร่วมมือของภาคส่วนราชการในการรณรงค์ให้ความรู้ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวและการให้บริการรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี อย่างไรก็ดี จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ยังคงพบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ กล่าวคือ การดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านสุขภาพและสังคม และปัญหาการถูกตีตราและเลือกปฏิบัติ

สำหรับการให้ความคุ้มครองผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ได้กำหนดปริมาณขั้นต่ำของสารเสพติดให้โทษซึ่งถือสันนิษฐานว่าเป็นการครอบครองเพื่อมีไว้จำหน่าย เพื่อเป็นมาตรการคุ้มครองผู้ที่มีไว้ครอบครองเพื่อเสพซึ่งจะถือเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายเฉพาะที่ได้กำหนดวิธีการ

ดำเนินคดีอาญาเสพติดไว้ต่างหาก และโดยเฉพาะกับผู้ที่ไม่เสพยาหรือครอบครองไว้เพื่อเสพยาเพื่อควบคุมปัญหาการใช้สารเสพติด กฎหมายดังกล่าวถือว่าผู้เสพยาเสพติดถือเป็นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูให้หายขาด เพื่อให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีมาตรการทางกฎหมายรองรับเพื่อคุ้มครองกลุ่มผู้เสพยา ประเทศไทยก็ยังคงเผชิญปัญหาการแก้ไขปัญหายังย่ำแย่ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดของกฎหมายที่ได้มีการขยายโอกาสให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูเช่นเดียวกัน และมาตรการด้านสาธารณสุขที่ยังขาดการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมที่จะต้องมีการกำหนดขั้นตอนกระบวนการ และการติดตามการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้ได้รับการบำบัดที่เหมาะสมกับสภาพของผู้เสพยา และมีให้กลับมาเป็นผู้เสพยาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีก

➤ ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของประชาชนในสังคมชุมชนที่มีทัศนคติไม่เลือกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเนื่องจากเอชไอวี เอดส์
- 2) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีของของกลุ่มผู้ป่วยได้รับสิทธิประโยชน์จากการฟื้นฟูและเยียวยาเทียบกับปีที่ผ่านมา (จำแนกตามสิทธิประโยชน์ที่พึงได้ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือกฎหมายกำหนด อาทิ การดำเนินการฟื้นฟูเยียวยา การให้เงินชดเชย การจัดอาชีพ เป็นต้น)
- 3) เสริมสร้างการป้องกันและการรักษาการใช้สารเสพติดในทางที่ผิด ซึ่งรวมถึงการใช้นาฬิกาเสพติดในทางที่ผิดและการใช้แอลกอฮอล์ในทางที่เป็นอันตราย

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ปัญหาการถูกตีตราและขาดการยอมรับจากครอบครัวและสังคมของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี และผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาการรังเกียจกีดกันอันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค
- 2) ปัญหาการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี และผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งการเลือกปฏิบัติปรากฏทั้งในชุมชน สถานที่ทำงาน สถานศึกษา สถานประกอบการ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมในการรับสมัครเข้าทำงาน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานะทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่และสุขภาพกายสุขภาพจิตของผู้ติดเชื้อ
- 3) ปัญหาการขาดการติดตามการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง การช่วยเหลือ และการสงเคราะห์ด้านอาชีพหลังพ้นการบำบัดฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพของผู้พ้นโทษในคดีอาญาเสพติดส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตและการมีอาชีพ ซึ่งบ่อยครั้งกลับมาเสพยาซ้ำ

➤ ข้อเสนอแนะ

- 1) ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขเอดส์อย่างต่อเนื่องในการปรับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อ โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ควรเน้นเรื่อง

การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย นอกเหนือจากการให้ความรู้ในการป้องกันและรักษาตัว โดยใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์

2) รัฐควรออกมาตรการหรือนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อมสำหรับการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ติดเชื้อ อาทิ กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการจ้างงานและการยุติการจ้างงานของกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย สร้างช่องทางการร้องทุกข์ที่มีประสิทธิภาพ สะดวกและทั่วถึงสำหรับผู้ร้องเรียน และมีการดำเนินการอย่างจริงจังในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้น ส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเพื่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นสำหรับในกลุ่มดังกล่าวโดยเพิ่มแรงจูงใจในการลดหย่อนภาษี การสร้างกระแสใหม่ให้กับผู้ประกอบการให้หันมาสนับสนุนธุรกิจเพื่อสิทธิมนุษยชน หรือการสนับสนุนให้ภาคธุรกิจมีนโยบายต่อต้านการเลือกปฏิบัติที่เข้มแข็งและมีช่องทางร้องเรียนกลไกการเยียวยาภายใน

3) รัฐควรสร้างระบบการติดตามและสงเคราะห์หลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบเพื่อทำหน้าที่สอดส่องติดตาม ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษา และให้มีศูนย์ติดตามเฝ้าระวัง และฟื้นฟูผู้ติดเชื้อเสกติดระดับตำบล โดยให้มีภาคประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเฝ้าดูแลและฟื้นฟูผู้ติดเชื้อเสกติด รวมถึงสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มผู้ได้รับการบำบัด และภาคประชาชนในการสนับสนุนกลุ่มธุรกิจเพื่อสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ รัฐควรสร้างระบบคัดกรองการบำบัดผู้เสกยาเพื่อคัดกรองบุคคลที่มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะได้รับการพัฒนาเพื่อเข้าทำงานกับภาคธุรกิจ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

➤ **หน่วยงานร่วม**

กรมควบคุมโรค กระทรวงแรงงาน

3.4.10 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มสตรี

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อพัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรี และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบยุติธรรม

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายเป็นสิ่งที่ได้ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน อีกทั้งชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับรองความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และมุ่งจัดการถูกเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยการเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ การรับรองปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง เพื่อความก้าวหน้า

ของสตรี การบูรณาการแผนพัฒนาสตรีเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนั้น ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหลายฉบับที่มีเนื้อหาเลือกปฏิบัติต่อสตรี อาทิ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1445 เรื่องการเรียกค่าทดแทนจากผู้ร่วมประเวณี มาตรา 1416 เรื่องเหตุหย่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติค่านำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นต้น

ปัจจุบัน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาบทบาทและความเสมอภาคของสตรี โดยได้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ. 2560 - 2564 และยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี พ.ศ. 2560 - 2564 มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพันธสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ รวมถึงเตรียมพร้อมเพื่อรองรับหรือป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับผู้หญิงในมิติต่าง ๆ ซึ่งเป็นระยะเวลาคู่ขนานไปกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 อย่างไรก็ตาม จากการประเมินสถานการณ์ในมิติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มสตรี พบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาที่พบเห็นได้อย่างต่อเนื่องในสังคมไทย โดยปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในกลุ่มสตรี ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย และการกระทำความผิดทางเพศ ซึ่งผู้กระทำส่วนใหญ่ มักเป็นคู่สมรสหรือคนใกล้ชิด โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการนอกใจ หึงหวง และทะเลาะวิวาท อีกทั้งปัญหา การค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศในกลุ่มสตรีและเด็กผู้หญิงก็ยังคงเป็นปัญหาที่แฝงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

➤ ตัวชี้วัด

- 1) ประชากร (หญิงชาย) ครอบครัว องค์กร ชุมชน และสังคม มีความเข้าใจ ทศนคติและพฤติกรรม ที่สะท้อนความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) กลไกสตรีในระดับกระทรวง/กรม และพื้นที่ มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศรีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- 3) ร้อยละของครอบครัวที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรียังคงมีอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สมรส รวมทั้งผู้ถูกกระทำไม่ประสงค์จะดำเนินคดีเนื่องจากต้องการรักษาสถานภาพชีวิตคู่ หรือยังต้องพึ่งพิงคู่สมรส รวมทั้งระบบยุติธรรมที่ขาดซึ่งความเข้าใจเรื่องเพศสภาวะ รวมทั้งทัศนคติทางลบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมต่อสตรีผู้กล้าที่จะบอกว่าตนถูกละเมิดสิทธิ ทำให้บ่อยครั้งผู้หญิงไม่แจ้งความดำเนินคดีและการสืบสวนสอบสวนไม่สัมฤทธิ์ผล

2) แม้ว่าประเทศไทยจะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวความรุนแรงทางเพศอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ โดยส่วนใหญ่เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว พบว่าเป็นการกระทำความรุนแรงมักกระทำโดยสามี รองลงมา คือ แฟนหรือผู้ใกล้ชิด และผู้ร้าย ตามลำดับ รวมทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างตรงจุด ไม่ครอบคลุม ทุกกลุ่มประชากร ประกอบกับหน่วยงานและกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วนั้น อาจมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะรับมือกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งการรับรู้ของสังคมต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ยังมองว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล

3) ปัจจุบันปัญหาการค้าประเวณีมีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ทั้งในด้านการคุกคามทางเพศ การบันทึกคดีความเป็นมนุษย์ จนก้าวไปสู่การค้ามนุษย์ ที่เป็นปัญหาระดับประเทศและมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ของประเทศไทย แม้พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จะมุ่งช่วยเหลือผู้ค้าประเวณี ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการดูแล ช่วยเหลือ คุ้มครองและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนที่อาจถูกล่อลวงหรือชักพาไปเพื่อการค้าประเวณี มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิด และผู้โฆษณา ชักชวนด้วย แต่การค้าประเวณีที่เป็นไปโดยความสมัครใจของผู้ค้าบริการเอง ส่งผลให้การปราบปรามไม่ประสบผลสำเร็จ

4) ประเทศไทยไม่มีมาตรการพิเศษชั่วคราวในการสร้างให้หญิงมีความเท่าเทียมชายอย่างยั่งยืน ในทุก ๆ ด้านที่สตรีมักจะไม่ได้ถูกเสนอให้เป็นตัวแทนและเสียเปรียบ เช่น การมีส่วนร่วมของสตรีในการมีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานต่าง ๆ และสตรีที่อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบต่าง ๆ เช่น สตรีที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สตรีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาของชนกลุ่มน้อย สตรีชนเผ่าพื้นเมือง และสตรีสูงวัย (ชรา) เป็นต้น

5) สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อโคโรนา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ สร้างข้อจำกัดการใช้ชีวิตทำให้ผู้คนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและนำเทคโนโลยี มาใช้มากขึ้น

➤ ข้อเสนอแนะ

1) พัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อสตรี พัฒนาแนวทางการแจ้งปัญหาการกระทำความรุนแรงผ่านเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบยุติธรรมที่ตอบสนองความอ่อนไหวเรื่องเพศสภาวะ โดยรวมถึงการเพิ่มจำนวนบุคคลกรในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นสตรี และสร้างระบบในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิพากษา อัยการ หนายความ ตำรวจ และเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายที่ทำงานเกี่ยวกับทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

2) รณรงค์ ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปรับเปลี่ยน ค่านิยมการรับรู้ให้เข้าใจว่าความรุนแรงภายในครอบครัวเป็นปัญหาสังคม ที่บุคคลทุกคนควรมีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหา และสร้างค่านิยมที่เคารพความเสมอภาคระหว่างเพศและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว และระหว่างสมาชิกในองค์กรทางสังคมอื่น ๆ นอกจากนั้นต้องมีการจัดการ ความรู้และการจัดระบบฐานข้อมูลด้านครอบครัว เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาสถาบัน ครอบครัวได้อย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบันมากที่สุด รวมทั้งควรผลักดัน แก้ไข ปรับปรุง กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่มีอยู่ เพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกลไกการทำงานด้านครอบครัวทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้สถาบันครอบครัวมั่นคงเข้มแข็ง

3) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาสวัสดิการเพื่อสตรีและครอบครัวอย่างบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สร้างแกนนำเครือข่ายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี โดยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานทุกภาคส่วน ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี ตลอดจนร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนงาน ไปในทิศทางเดียวกัน

4) มีการนำมาตรการพิเศษชั่วคราวมาใช้ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติ ต่อสตรีในทุกรูปแบบ เพื่อที่จะเร่งให้หญิงมีความเท่าเทียมกับชายอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วม ของสตรีในการมีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานต่าง ๆ และผู้หญิงที่อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบต่าง ๆ เช่น สตรี ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สตรีกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาของชนกลุ่มน้อย สตรีชนเผ่าพื้นเมือง และสตรีสูงวัย (ชรา) เป็นต้น

5) ส่งเสริมให้มีนโยบายมาตรการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่พ่อแม่ในการเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิด

6) ควรส่งเสริมพัฒนาทักษะสำคัญให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ทัศนคติแห่งการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

3.4.11 แผนสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแรงงาน

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาตามที่กฎหมายกำหนด เช่น พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560

➤ สถานการณ์ภาพรวม

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุไว้ในมาตรา 73 ว่า รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดิน หรือวิธีอื่นใด จึงเป็นการรับรองสิทธิของกลุ่มเกษตรกรว่าควรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐให้สามารถประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันได้ อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่รับฟังความเห็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พบว่า กลุ่มเกษตรกรยังคงถูกละเมิดสิทธิ อาทิ การถูกล่อลวงเอาไรด์เอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การกดราคาสินค้าให้อยู่ในระดับต่ำไม่เป็นธรรม การผูกขาดปัจจัยในการผลิต ทั้งเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย ยาฆ่าโรค ตลอดจนเครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตร ตลอดจนปัญหาเกษตรกรพันธสัญญาที่เกษตรกรหลายรายถูกล่อลวงให้ทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเนื่องจากมีข้อมูลน้อย ไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ ขาดความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะด้านกฎหมาย ขาดอำนาจต่อรองกับกลุ่มผู้จ้างและผู้รับซื้อสินค้าเกษตรกรรมที่มักเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีทรัพยากรทุกด้านสูงกว่า อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนยังคงประสบปัญหาการขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เป็นต้น

ในส่วนของกลุ่มแรงงานนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุไว้ในมาตรา 74 ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัย และให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน อีกทั้งรัฐยังพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รวมทั้งยังมีกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของกลุ่มแรงงานเป็นจำนวนมาก อาทิ พระราชบัญญัติแรงงาน และพระราชบัญญัติประกันสังคม แต่ยังคงพบปัญหากลุ่มแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิจากนายจ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานต่างด้าว ที่ได้รับสิทธิประโยชน์น้อยกว่าแรงงานไทย รวมทั้งประเด็นการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อภาคแรงงานและรัฐสวัสดิการ

➤ ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของอัตราการประสอับอันตรายจากการทำงานลดลง
- 2) ร้อยละความสำเร็จในการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาตามกฎหมายกำหนด
- 3) ร้อยละของสถานประกอบกิจการที่ปฏิบัติได้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

➤ ข้อท้าทาย

- 1) ตามที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 ได้ประกาศและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2560 แต่พบว่ากระบวนการของระบบเกษตรพันธสัญญายังมีปัญหา

เกิดขึ้นในพื้นที่ คือ การประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านกฎหมายของระบบเกษตรพันธสัญญาเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เข้าใจขั้นตอนของการทำข้อตกลงสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร ผู้ประกอบการต้องขึ้นทะเบียนความกังวลต่อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

2) การขาดสิทธิในที่ดินทำกินเป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยในประเทศไทยอย่างยาวนาน การขาดสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการเกษตรกรรมสภาพปัญหาของการถือครองที่ดินโดยเอกชนในสังคมไทยได้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบการจัดการที่ดินโดยรัฐไทยได้อย่างชัดเจนในด้านหนึ่งมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นการกระจุกตัวของ การถือครองที่ดินจำนวนมากในกลุ่มคนจำนวนน้อย ขณะที่เกษตรกรรายย่อยที่ต้องใช้ที่ดินเป็นฐานทรัพยากรสำคัญในการผลิตเพื่อดำรงชีพ แต่ปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยไม่มีที่ดินเป็นของตนเองนอกจากนี้ก็ยังพบว่าในการถือครองที่ดินจำนวนมากได้ถูกทิ้งร้างไว้โดยไม่ทำประโยชน์ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงปัญหาการถือครองที่ดินที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินและการสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินให้แก่ประชาชน

3) ปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มแรงงานที่ถูกละเมิดสิทธิ ยังพบปัญหานายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้าและมีราคาสูง จึงเป็นให้ยังคงพบปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงาน

4) การขาดแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของแรงงานและบุตรของแรงงานต่างด้าวประเทศไทยมีนโยบายชัดเจนให้แรงงานต่างด้าวเปลี่ยนสถานะให้ถูกกฎหมายและให้ผ่านระบบการนำเข้าทางการ (MOU) ซึ่งไม่ให้นำผู้ติดตามเข้ามาด้วย แต่ยังไม่มีการที่ชัดเจนหากแรงงานมีครอบครัวและมีบุตรภายหลังจากเข้ามาทำงานแล้ว เด็กในครอบครัวแรงงานต่างด้าวที่มีการขึ้นทะเบียนในฐานะผู้ติดตามมีแนวโน้มต่ำกว่าจำนวนที่แท้จริง โดยเด็กต่างด้าวในประเทศไทยที่มีการประเมินว่ามีไม่น้อยกว่า 2.5 แสนคน มีทั้งที่ได้รับการป้องกันโรคที่จำเป็น ได้รับไม่ครบตามจำนวน มีทั้งที่มีประกันสุขภาพ และไม่มีประกันสุขภาพ มีเด็กที่มีความเสี่ยงจากการทำงาน สภาพแวดล้อมที่เรื้อรัง เข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพ

5) ความท้าทายด้านแรงงานที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และความท้าทายของภาครัฐในการจัดหาสวัสดิการแก่แรงงานอย่างสอดคล้องกับโครงสร้างประชากร

➤ ข้อเสนอแนะ

1) กำหนดแผนการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกษตรกรรับทราบสาระสำคัญและแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 เช่น การทำสัญญา การใช้ประโยชน์ตลาดข้อตกลงแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการค้าสินค้าเกษตร การเชื่อมโยงการซื้อขายสินค้าเกษตรระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการโดยใช้สัญญาข้อตกลงมาตรฐาน

ของกรรมการค้าภายใน รวมถึงการแจ้งข่าวสารในพื้นที่ เช่น ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรพันธสัญญา โดยขอความร่วมมือให้สภาเกษตรกรจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนเกษตรกรทำความเข้าใจกับเกษตรกรในเรื่องนี้

2) ระบุแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินและจัดหามาตรการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภาษีที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการการจัดหาที่ดินให้กับเกษตรกรที่ครอบครองที่ดินมาเป็นระยะเวลานานก่อนมีกฎหมายที่ดินบังคับใช้ ตลอดจนสร้างความโปร่งใสในการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของทรัพยากรที่ดินไปสู่กลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้น้อยอย่างแท้จริง

3) พัฒนาแนวทางการจัดสรรสวัสดิการแก่แรงงานและบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวในทุกมิติอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านสวัสดิการสังคม การศึกษา และการสาธารณสุข โดยคำนึงถึงความสมดุลของการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรมระหว่างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสรรสวัสดิการในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในแนวทางที่ใช้งบประมาณแผ่นดินหรือแนวทางการจัดตั้งกองทุนของแรงงานต่างด้าวเป็นการเฉพาะ

4) ใช้มาตรการให้ลูกจ้างมีการรวมกลุ่มรวมตัวเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของลูกจ้าง ใช้ระบบแรงงานสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และการส่งเสริมให้ลูกจ้างมีความรู้ด้านกฎหมายป้องกันการละเมิดสิทธิ

5) ควรมีการฝึกทักษะอาชีพ หรือใช้ประโยชน์จากประสบการณ์จากแรงงานผู้สูงอายุ (หลังการเกษียณอายุ) รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและสวัสดิการต่าง ๆ ของแรงงานภายหลังการเกษียณอายุ

6) รัฐควรศึกษาความสมดุลระหว่างสวัสดิการรัฐและโครงสร้างประชากรในสังคมผู้สูงอายุ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานประกันสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3.4.12 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหายและพยาน

➤ **วัตถุประสงค์**

เพื่อพัฒนากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

➤ **สถานการณ์ภาพรวม**

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 วรรค 4 บัญญัติว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ

หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม จากการประเมินแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 โดย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้พบว่า ในบรรดาเรื่องร้องทุกข์หรือร้องเรียน จำนวนทั้งสิ้น 8,994 เรื่อง โดยเรื่องที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านการกระบวนการยุติธรรม จำนวน 4,489 เรื่อง และกลุ่มที่ร้องเรียนมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มเหยื่อและผู้เสียหาย ซึ่งตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ปรากฏว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) และตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้ระบุถึงการเยียวยาเหยื่อ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

➤ **ตัวชี้วัด**

1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนเพิ่มขึ้น

2) ร้อยละของผู้ประสบเหตุอาชญากรรมลดลง

➤ **ข้อท้าทาย**

1) ปัญหาการขาดความสมดุลในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายระหว่างผู้เสียหายในคดีอาญาและผู้กระทำความผิด การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างต่อเนื่องยังไม่ครอบคลุมทุกด้านแบบบูรณาการตามมาตรฐานสากล เนื่องจากในปัจจุบันจะเน้นไปที่การช่วยเหลือเยียวยาทางการเงินเป็นหลัก ประกอบกับหลายหน่วยงานเข้ามาดูแลเฉพาะช่วงที่ตกเป็นข่าว แต่หลังจากนั้นกลับไม่มีหน่วยงานใดให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

2) ผู้เสียหายในคดีอาญาไม่ทราบถึงสิทธิประโยชน์ และช่องทางการขอรับความช่วยเหลือต่าง ๆ จากรัฐ

3) การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหาย การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในหลายกรณีได้มีการนำเสนอหรือเปิดเผยใบหน้าของเหยื่อหรือผู้เสียหาย รวมทั้งครอบครัวโดยไม่สมัครใจ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มคนดังกล่าว

4) ปัญหาเรื่องพยานในคดีอาญา แม้มีกฎหมายกำหนดให้พยานมีสิทธิได้รับความคุ้มครองความปลอดภัย การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติ เช่น กรณีเป็นผู้แจ้งเบาะแสการกระทำความผิด แต่ไม่ได้เป็นพยานในคดีอาญา

➤ **ข้อเสนอแนะ**

- 1) การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในเรื่องการขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจในทุกพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นในเรื่องการแจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายดังกล่าว นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหน้าที่แจ้งสิทธิเรื่องการขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาแก่แพะหรือจำเลยบริสุทธิ์ด้วย
- 2) พัฒนากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ควรส่งเสริมมาตรการป้องกันการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา
- 4) ส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
- 5) ควรปรับปรุงแก้ไขนิยามพยานบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้ครอบคลุมถึงผู้แจ้งเบาะแสการกระทำผิด เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงกระบวนการคุ้มครองพยานอย่างทั่วถึง
- 6) ส่งเสริมมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นพยานในคดี
- 7) สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดตั้งสถานคุ้มครอง (Shelter) ให้จดทะเบียนเป็นสถานคุ้มครองเอกชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเข้ารับบริการนอกเหนือจากสถานคุ้มครองของรัฐ

➤ **หน่วยงานรับผิดชอบหลัก**

กระทรวงยุติธรรม

➤ **หน่วยงานร่วม**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

บทที่ 4

การขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผล แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

บทที่ 4

การขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผล

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

4.1 กรอบแนวคิดของการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ

จากการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนคือการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ การปรับมุมมองที่มีต่องานด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นหลักการพื้นฐานของสังคมและพื้นฐานในการปฏิบัติงานในทุกภารกิจของทุกองค์การ สร้างความรู้สึกร่วมของการเป็นเจ้าของแผน การประสานพลังความร่วมมือจากองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เกิดผลเป็นรูปธรรมในการป้องกันและคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านหรือกลุ่มเป้าหมายภายใต้ทิศทางแผนที่ได้จัดทำร่วมกัน รวมทั้งการสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ และการมีระบบการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ

4.2 กรณั้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับแนวทางการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

4.2.1 กรณั้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ในฐานะหน่วยงานหลัก ในการประสานและติดตามผลให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

(1) ประมวล (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ⁶ ดังนี้

(1.1) เห็นชอบและประกาศใช้ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่

(1.2) เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ใน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แปลงแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน สำหรับงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ให้หน่วยงานใช้จ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีของแต่ละหน่วยงานได้รับจัดสรร โดยดำเนินการในภารกิจของหน่วยงาน และนำมิติด้านสิทธิมนุษยชนมาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นด้วย

(1.3) เห็นชอบให้หน่วยงาน รายงานผลการปฏิบัติตาม (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ 1 ครั้ง ห้วงระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคมของทุกปี และมอบหมายให้กระทรวง

⁶ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบ(ร่าง)แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2562-2565) ตามที่กระทรวงยุติธรรม เสนอ เมื่อ 30 มิถุนายน 2563

ยุติธรรม รับผิดชอบกำหนดแนวทาง วิธีการรายงานผล และแบบรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและถือปฏิบัติ

(2) สำหรับการบังคับใช้แผนในปีแรก (พ.ศ.2563) กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในฐานะหน่วยงานหลักในการประสานและติดตามผลการปฏิบัติตามแผนฯ จะเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐให้ตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน เพื่อให้สามารถดำเนินการในประเด็นสิทธิมนุษยชน ด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นเอกภาพและบรรลุผล และมีส่วนร่วมในการผลักดันให้มีกลไกการขับเคลื่อนแผนฯ อย่างแท้จริง

(3) พัฒนา ปรับปรุง ระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ จะต้องไม่เป็นการสร้างภาระแก่หน่วยงานเกินสมควร

(4) ประสานการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย คณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชนและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศ ตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ถูกต้อง เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

4.2.2 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการในแต่ละมิติ ดังนี้

(1) มิติป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) สร้างความตระหนัก จิตสำนึก ในสิทธิ หน้าที่และการเคารพสิทธิผู้อื่นแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้รับรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน และตระหนักในหน้าที่และการเคารพสิทธิของผู้อื่นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

2) สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเคารพ และไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ การประกาศนโยบาย เคารพสิทธิมนุษยชน การคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาคทางเพศ เป็นต้น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์กรตระหนักและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) ในการดำรงตนในเรื่องของการเคารพสิทธิมนุษยชน

4) จัดทำคู่มือ หรือแนวทางหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในแต่ละด้านหรือแต่ละกลุ่มเป้าหมายตามภารกิจที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน

5) จัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหน่วยงาน และเปิดช่องทางการสื่อสารขององค์กรในการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง

6) ประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วน ในการประชาสัมพันธ์สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชน การรณรงค์และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง

(2) มติคุ้มครองผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) เปิดช่องทางการสื่อสารขององค์กรในการแจ้งเหตุร้องเรียนการถูกละเมิดสิทธิหรือขอรับการช่วยเหลือ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว

2) จัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็ว เพื่อช่วยเหลือคุ้มครองผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสานส่งต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจรตามมาตรฐานสากล

3) ประสานงานและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านหรือแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

4) สร้างระบบการติดตาม ระบบการจัดเก็บข้อมูล และฐานข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมทั้งในเชิงการปฏิบัติงานและในเชิงพื้นที่ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านและแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการกิจของหน่วยงาน

(3) มติพัฒนากฎหมาย กลไกทางกฎหมาย รวมทั้งการบังคับใช้ เพื่อส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) ทบทวน ศึกษาและพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และข้อเสนอแนะที่ไทยรับจากกลไกสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

2) เสริมสร้างการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติให้ทั่วถึงและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

(4) มติพัฒนาภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้มีศักยภาพในการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาในสถาบันการศึกษา โดยการสนับสนุนวิทยากรและเนื้อหาหรือพัฒนาวิทยากรตัวคุณ เพื่อให้สถาบันการศึกษาขยายผลต่อยอด รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ความรู้ การดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งส่งเสริมการวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน และนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน

2) ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อเติมเต็มความรู้ในมิติสิทธิมนุษยชนเพื่อร่วมติดตาม เฝ้าระวัง ประสานส่งต่อความช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิที่ครบวงจร

3) ผลักดันและสนับสนุนอย่างจริงจังให้ภาคประชาสังคมมาเป็นผู้ดำเนินบทบาทร่วมหรือเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มตามศักยภาพของแต่ละภาคส่วนอย่างจริงจัง

4) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาจังหวัดหรือองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถอดบทเรียน เพื่อขยายผลต่อไปยังจังหวัดหรือองค์กรอื่น

5) บูรณาการข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากข้อมูลของแต่ละหน่วยงานร่วมกัน รวมทั้งการติดตามสถานการณ์ การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและหลักการด้านสิทธิมนุษยชนจากองค์การระหว่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนางาน และแผนสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้สอดคล้อง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

4.3 การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการรับทราบข้อมูลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้รับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ รวมถึงการรายงานการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องว่ามีการนำไปสู่การปฏิบัติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมหรือไม่ อย่างไร อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลจากการติดตามประมวลผลไปปรับปรุงพัฒนางานของหน่วยงานนั้น ๆ ได้

4.3.1 กรอบแนวทางการติดตามและประเมินผล

(1) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะทำการติดตาม (Monitoring) ผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ตามแบบรายงานที่กำหนดไว้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ 1 ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคมของทุกปี

(2) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะจัดจ้างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นกลาง ทำการประเมินผล (Evaluation) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และประมวลผลรายงานคณะกรรมการเพื่อโปรดทราบความก้าวหน้าของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

4.3.2 การรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะประสานงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้โดยตรง ทั้งนี้จะมีการประชาสัมพันธ์และจัดส่งคู่มือการรายงานผลต่อไป

4.3.3 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผล

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในทุกระดับ สำหรับการติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งข้อมูลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของฐานข้อมูลจากหลากหลายหน่วยงาน

บรรณานุกรม

- ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights – UDHR) (1948) จาก <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) หลักสิทธิมนุษยชน จัดทำโดย นายฉัตรไชย จันทน์พรายศรี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- โครงการวิจัยเรื่องกฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560
- นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาแบบครบวงจร พ.ศ. 2560 - 2564
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย. “การสั่งให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 79ง, หน้า 10. ลงวันที่ 14 มีนาคม 2560.
- ประชาไท (2555). “มหาดไทยออกหลักเกณฑ์ใหม่ให้สัญชาติบุตรของบุคคลไม่มีสัญชาติไทย” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561, จาก <https://prachatai.com/journal/2012/12/44032>
- พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558. (2558) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 102ก, หน้า 23. ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2558.
- พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร พ.ศ. 2554. (2554) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 128 ตอนที่ 16ก, หน้า 1. ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 28ก, หน้า 1. ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551.
- พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. (2558) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 63 ก ลงวันที่ 14 กรกฎาคม 2558.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551. (2551) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 31ก, หน้า 39. ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2551.
- พระราชบัญญัติควบคุมการส่งเสริมการตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็กและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2560 (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 72ก, หน้า 1 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2560.
- พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. (2558) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 18ก, หน้า 17. ลงวันที่ 13 มีนาคม 2558.

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. (2544).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 118 ตอนที่ 104ก, หน้า 23. ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2546) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอนที่ 18ก, หน้า 17. ลงวันที่ 13 มีนาคม 2546.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553. (2553) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนที่ 70ก, หน้า 1. ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2553.

พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์โคนม พ.ศ. 2551. (2551) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 125 ตอนที่ 28ก, หน้า 14. ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551.

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 120 ตอนที่ 130ก, หน้า 1. ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2546.

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. (2545) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 119 ตอนที่ 96 ก, หน้า 26. ลงวันที่ 30 กันยายน 2545.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 21ก, หน้า 1. ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560.

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. (2558) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอนที่ 86ก, หน้า 26. ลงวันที่ 8 กันยายน 2558.

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 88ก, หน้า 7. ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2560.

พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543. (2543) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 117 ตอนที่ 31ก, หน้า 1. ลงวันที่ 7 เมษายน 2543.

พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518. (2518) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 92 ตอนที่ 47ก, หน้า 26. ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2518.

พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553. (2553) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนที่ 71ก, หน้า 1. ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2553.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรพันธสัญญา พ.ศ. 2560. (2560) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 56ก, หน้า 1. ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2560.

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. (2508) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 82 ตอนที่ 62 ฉบับพิเศษ หน้า 1 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2508.

รศ.ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร (2555). “การได้สิทธิในสัญชาติไทยของบุคคลธรรมดาภายใต้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2555” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/510683>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช. 2560. (2560) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40ก, หน้า 1. ลงวันที่ 6 เมษายน 2560.

กระทรวงสาธารณสุข (2560) รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุขประจำปี 2560

กระทรวงสาธารณสุข (2561) รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุขประจำปี 2561

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2561) รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2561

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 - 2565

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (22) ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (พ.ศ. 2561-2580)

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ.2562-2565)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ร่างแผนยุทธศาสตร์ระยะ 20 ปี

พ.ศ. 2560-2579. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2561 จาก <http://www.nesdb.go.th/download/document>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560) สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2561 จาก <http://www.nesdb.go.th/download/document>

Leanne Weber, Elaine Fishwick and Marinella Marmo (2014). *Crime, Justice and Human Rights*: Palgrave Macmillan: New York. Pp. 5-17

National Human Rights Action Plans, Australian Human Rights Commission สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2560 จาก <https://www.humanrights.gov.au/national-human-rights-action-plan>

Office of the High Commissioner United Nations Human Rights (OHCHR) (1996-2017).

Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CERD/Pages/CERDIntro.aspx>

- Office of the High Commissioner United Nations Human Rights (OHCHR) (1996-2017). *International Covenant on Civil and Political Rights* สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>
- Office of the High Commissioner United Nations Human Rights (OHCHR) (2006). *The Core. International Human Rights Treaties*. (New York: United Nations).
- United Nations. *Sustainable Development Goals*. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2561 จาก <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (2011) *National Human Rights Action Plans Baseline Study*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2560 จาก <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training10en.pdf>
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (1996-2017). *National Plans of Action for the Promotion and Protection of Human Rights*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2560 จาก <http://www.ohchr.org/EN/Issues/PlansActions/Pages/PlansofActionIndex.aspx>
- World Prison Brief. (2016). Highest to lowest-prison population rate. Retrieved from <http://www.prisonstudies.org>
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2011). *Guiding Principles on Business and Human Rights*. United Nations: New York and Geneva. Pp. 4-35.
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2012). *Human Rights Indicators. A Guide to Measurement and Implementation*. United Nations: New York and Geneva. Pp. 14, 34-41.

ภาคผนวก

๙๗ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

เรียน ปลัดกระทรวงยุติธรรม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๔๑๑/๖๖๘ ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานการประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓
วันพุธที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓

ตามที่ กระทรวงยุติธรรมเสนอ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอนแนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานฯ ได้นำแผนดังกล่าวเสนอต่อสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓ และมีมติเห็นชอบในหลักการ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พลังทางสังคม ความมั่นคง ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม และการต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมระดับสากล อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

๑. ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องหน้าที่ของประชาชนที่ควรปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตน และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Mind set) อันจะนำไปสู่การสร้างทัศนคติที่ดีต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฯ กำหนดไว้ว่า “สังคมรู้หน้าที่ เคารพสิทธิมนุษยชน และได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ในมาตรา ๕๐

๒. ควรให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามผลการดำเนินงาน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัดเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึงการคุ้มครองสิทธิกลุ่มเด็กและเยาวชนจากปัจจัยเสี่ยงของสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการละเมิดสิทธิ อาทิ Cyber Bully เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเป็นไปอย่างรอบด้าน สามารถขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบผลการพิจารณา และดำเนินการเสนอแผนฯ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายทศพร ศิริสัมพันธ์)

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รายงานการประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ครั้งที่ 3/2563

วันพุธที่ 4 มีนาคม 2563

ณ ห้องประชุม 521

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กรรมการที่มาประชุม

1.	นายสนธิ	อักษรแก้ว	ประธานสภา
2.	คุณหญิงกษมา	วรวรรณ ณ อยุธยา	กรรมการสภา
3.	นายคณิต	แสงสุพรรณ	กรรมการสภา
4.	นายทวีศักดิ์	กอนันตกุล	กรรมการสภา
5.	นายเทวินทร์	วงศ์วานิช	กรรมการสภา
6.	นายนิพนธ์	ไชยธีรภิญโญ	กรรมการสภา
7.	นายรัชตะ	รัชตะนาวัน	กรรมการสภา
8.	นายวรากรณ์	สามโกเศศ	กรรมการสภา
9.	นายศักรินทร์	ภูมิรัตน	กรรมการสภา
10.	นางสาวณีย์	ไทยรุ่งโรจน์	กรรมการสภา
11.	นายเอ็นนู	เชื้อสุวรรณ	กรรมการสภา
12.	ปลัดกระทรวงการคลัง		กรรมการสภา
	(นายวุฒิพงศ์ จิตตั้งสกุล รองผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจการคลัง ปฏิบัติราชการแทน)		
13.	เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา		กรรมการสภา
14.	เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน		กรรมการสภา
	(นางชุติมา หาญเผชิญ รองเลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ปฏิบัติราชการแทน)		
15.	เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ		กรรมการสภา
16.	เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ		กรรมการสภา
	(นายรัชกรณ นภาพรพัฒน์ ที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ ความมั่นคง ปฏิบัติราชการแทน)		

17. ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
(นายภูมิรักษ์ ชมแสง รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
ปฏิบัติราชการแทน)	กรรมการสภา
18. ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย	กรรมการสภา
19. เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการสภาและเลขานุการ

วาระที่ 5.3 : (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2565)

มติสภาฯ

เห็นชอบในหลักการ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พลังทางสังคม ความมั่นคง ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม การต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมระดับสากล อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องหน้าที่ของประชาชนที่ควรปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตน และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Mind set) อันจะนำไปสู่การสร้างทัศนคติที่ดีต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฯ กำหนดไว้ว่า “สังคมรู้หน้าที่ เคารพสิทธิมนุษยชน และได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ในมาตรา 50
2. ควรให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามผลการดำเนินงาน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัดเป็นระยะๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึงการคุ้มครองสิทธิกลุ่มเด็กและเยาวชนจากปัจจัยเสี่ยงของสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการละเมิดสิทธิ อาทิ Cyber Bully เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเป็นไปอย่างรอบด้าน สามารถขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำเนาถูกต้อง

(น.ส.เพ็ญพร สุขวิวัฒน์)

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

ที่ ยธ ๐๔๑๑/๓๓๕๖

กระทรวงยุติธรรม

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ

อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น ๘

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือรองนายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้เสนอคณะรัฐมนตรี
๒. (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)
๓. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด่วนที่สุด
ที่ นร ๑๑๐๘/๒๒๗๒ ลงวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๓
๔. วิดีทัศน์ เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

ด้วยกระทรวงยุติธรรม ขอเสนอ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) มาเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา โดยเรื่องนี้เข้าข่ายที่จะต้องนำเสนอคณะรัฐมนตรีตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๔ (๑๓) รวมทั้งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ ในด้าน (๖) การบริการราชการแผ่นดิน การปรับปรุงกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ทั้งนี้ รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) กำกับกับการบริหารราชการกระทรวงยุติธรรม ได้เห็นชอบให้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีด้วยแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. เรื่องเดิม

๑.๑ ความเป็นมาของเรื่องที่จะเสนอ

๑.๑.๑ สืบเนื่องจากการประชุมระดับสากลด้านสิทธิมนุษยชน (World Conference on Human Rights) ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ (ค.ศ. ๑๙๙๓) โดยที่ประชุมได้รับรองเอกสารสำคัญด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้แก่ ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action) โดยย่อหน้าที ๗๑ ของปฏิญญาดังกล่าว เสนอแนะให้แต่ละรัฐพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนเพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้มีการปรับปรุงส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

๑.๑.๒ ปี ๒๕๔๓ ในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน จึงได้ดำเนินการตามปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ โดยจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน หรือแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๘) เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไก และมาตรการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ส่งเสริม ปกป้อง ค้ำครองสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๓ เรื่อง นำเสนอร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน มอบหมายให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานกลางในการประสานและติดตามการดำเนินงาน

๑.๑.๓ ต่อมาเมื่อได้มีการใช้บังคับพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ แล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้โอนภารกิจการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มายังกระทรวงยุติธรรม ภายใต้ภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยที่ผ่านมา มีการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาแล้ว ๓ ฉบับ และเมื่อแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) ได้หมดวาระลง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงได้จัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบการประกาศใช้แผน และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ ต่อไป

๑.๒ มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๑.๒.๑ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๓ เรื่อง นำเสนอร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน

๑.๒.๒ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ เรื่อง ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

๑.๒.๓ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ เรื่อง แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑) นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

๑.๒.๔ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ เรื่อง แนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

๑.๓ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

กระทรวงยุติธรรม ได้ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามเอกสาร Handbook on National Human Rights Plans of Action ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเอกสารที่ให้ประเทศต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ การจัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เป็นแผนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Bottom – Up Approach) ซึ่งประชาชน ได้ร่วมเรียนรู้หลักการสิทธิมนุษยชน ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมจัดทำแผนจากระดับพื้นที่พัฒนาเป็นแผนระดับชาติ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑.๓.๑ ระยะที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ กระทรวงยุติธรรม ได้ร่วมกับที่ปรึกษาโดยมหาวิทยาลัยมหิดล ยก (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) จากระดับพื้นที่ โดยการศึกษาข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ รับฟังสภาพปัญหาจากตัวแทนภาคส่วนครอบคลุมทุกจังหวัด และผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน จาก ๔ ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร

๑.๓.๒ ระยะที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ฉบับสมบูรณ์ โดยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนในระดับชาติ (ร่างแรก) แล้วเข้าสู่กระบวนการวิพากษ์ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ในพื้นที่ ๖ ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร การรับฟังความคิดเห็นผ่านทางเว็บไซต์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แบบสอบถามทางไปรษณีย์ แบบสอบถามฉบับ GR code เพื่อกลุ่มเฉพาะ (คนพิการทางสายตา ผู้สูงอายุ) และนำมาสรุปประมวลผลเป็น (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) (ร่างที่ ๒) และนำเสนอผู้แทนหน่วยงานในระดับนโยบาย (๒๐ กระทรวง หรือหน่วยงานเทียบเท่า และหน่วยงานระดับกรม) เพื่อให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ แล้วนำมาประมวลผลเป็น (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) (ร่างที่ ๓)

๑.๓.๓ ระยะที่ ๓ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ เรื่อง แนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรม จึงส่ง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเข้าสู่กลไกการพิจารณาของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็น ซึ่งห้วงระหว่างการพิจารณาปรับปรุง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ตามข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการภายใต้สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม ได้มีหนังสือแจ้งเวียน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ ได้พิจารณาปรับปรุงสถานการณ์ภาพรวม ข้อท้าทาย ข้อเสนอแนะ ร่วมกำหนดตัวชี้วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน กระทั่ง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓

๑.๓.๔ ในระหว่างปี ๒๕๖๒ กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ดำเนินการขับเคลื่อน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ไปสู่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ได้รับทราบกรอบแนวทางในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีความรู้ความเข้าใจผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ การจัดงานประกาศ (ร่าง)

แผนสิทธิมนุษยชน...

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) การเข้าพบผู้แทนหน่วยงานทั้งในระดับกระทรวง และระดับจังหวัด เป็นต้น

๒. เหตุผลความจำเป็นที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี

(ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เป็นแผนระดับ ๓ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ทั้งนี้สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณา กลั่นกรองแล้ว เห็นควรให้เสนอแผนต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

๓.สาระสำคัญ ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย

สาระสำคัญของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) สรุปได้ ดังนี้

๓.๑ วิสัยทัศน์ สังคมรู้หน้าที่ เคารพสิทธิมนุษยชน และได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม

๓.๒ วัตถุประสงค์ของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เป็นแผนระดับ ๓ ที่มุ่งแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยให้ก้าวหน้า ทัดเทียมระดับสากล โดยเป็นกรอบทิศทางการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ

๓.๓ กรอบแนวคิด (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) ประกอบด้วย (๑) บริบทสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เป็นต้น (๒) บริบทสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน กระบวนการรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review : UPR) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ฯลฯ (๓) ตลอดจนประเด็นที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุได้ตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ผ่านมา รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อเติมเต็ม เพื่อให้ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) ครอบคลุมนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนทั้งประเด็นด้านและกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) ระบุถึง สถานการณ์ ภาพรวม ตัวชี้วัด ข้อท้าทาย ข้อเสนอแนะ และหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงาน รับผิดชอบหลัก และหน่วยงานร่วม โดยจำแนกเป็นแผนรายด้าน ๑๐ ด้าน และแผนรายกลุ่ม ๑๒ กลุ่ม โดยมีการจัดลำดับความสำคัญตาม Handbook on National Human Rights Plans of Action ดังนี้

๓.๔.๑ แผนรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านกระบวนการยุติธรรม ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ ๔) ด้านการขนส่ง ๕) ด้านสาธารณสุข ๖) ด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี

สารสนเทศ ๗) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๘) ด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง ๙) ด้านที่อยู่อาศัย และ ๑๐) ด้านสิทธิชุมชน วัฒนธรรม และศาสนา

๓.๔.๒ แผนรายกลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มเด็กและเยาวชน ๒) กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ๓) กลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์ ๔) กลุ่มผู้พันโท ๕) กลุ่มผู้สูงอายุ ๖) กลุ่มคนพิการ ๗) กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง ๘) กลุ่มความหลากหลายทางเพศ ๙) กลุ่มผู้ป่วย (ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ ผู้เสพยา) ๑๐) กลุ่มสตรี ๑๑) กลุ่มเกษตรกรและแรงงาน และ ๑๒) กลุ่มผู้เสียหายและพยาน

๓.๕ ตัวชี้วัด อิงการกำหนดตัวชี้วัดตามข้อเสนอแนะการจัดทำตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชน (Human Rights Indicators Guidelines) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The Office of the High Commissioner for Human Rights : OHCHR) ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๑ ตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๒ และตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๓ ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามแผน

๓.๖ กลไกการขับเคลื่อนและการประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔

กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำ ประสาน ขับเคลื่อน และติดตามการดำเนินงานตาม (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เป็นระยะ โดยใช้กลไกที่กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน คือ ๑) คณะกรรมการขับเคลื่อนงาน สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๐/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ๒) แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ร่วมกันเป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ใน ๔ มิติ คือ (๑) ป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน (๒) คุ้มครองผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (๓) พัฒนากฎหมาย กลไกทางกฎหมายรวมทั้งการบังคับใช้เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๔) พัฒนาภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้มีศักยภาพในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และ ๓) มติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้หน่วยงานรายงาน ผลการปฏิบัติงานตามแบบรายงานที่กำหนด ผ่านระบบสารสนเทศเพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระงานให้ซ้ำซ้อน ทุกสิ้นปีงบประมาณปีละ ๑ ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี และประมวลผลรายงานคณะรัฐมนตรี เพื่อโปรดทราบความก้าวหน้าของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๔. ความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี แล้ว รายละเอียดปรากฏตาม สิ่งที่ส่งมาด้วย ๓

๕. ข้อเสนอของส่วนราชการ

กระทรวงยุติธรรม โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ขอเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

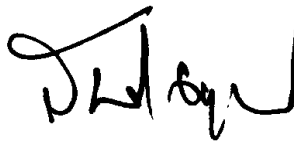
๕.๑ เห็นชอบและประกาศใช้ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

๕.๒ เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ใน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) แปลงแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน ของหน่วยงาน สำหรับงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ให้หน่วยงานใช้จ่ายจากงบประมาณ รายจ่ายประจำปีของแต่ละหน่วยงานที่ได้รับจัดสรร โดยดำเนินการในการกิจของหน่วยงาน และนำมิติด้านสิทธิมนุษยชน มาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นด้วย

๕.๓ เห็นชอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ตามข้อ ๕.๒ รายงานผลการปฏิบัติตาม (ร่าง) แผน สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ ๑ ครั้ง ห้วงระหว่าง เดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี และมอบหมายให้กระทรวงยุติธรรม รับผิดชอบกำหนดแนวทาง วิธีการ รายงานผล และแบบรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและถือปฏิบัติ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำกราบเรียนนายกรัฐมนตรีเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมศักดิ์ เทพสุทิน)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กองยุทธศาสตร์และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๒๗๔๖ (บุญผดุง)

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๗๗๗๔

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ bunphada.a@rlpd.go.th

สำเนา

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๕๐๕/๒๐๒๕๕

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ ๐๔๑๑/๓๓๙๖ ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

ตามที่ได้เสนอเรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ไปเพื่อดำเนินการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เสนอความเห็นไปเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย ความละเอียดปรากฏตามบัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนี้

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ลงมติว่า

๑. เห็นชอบตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และให้กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒. ให้กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ) ประสานการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยตาม (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ให้ถูกต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของประเทศเพื่อให้การแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนต่อไป

จึงเรียนยืนยันมา ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทยทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

ปัญญาพล ศรีแสงแก้ว

(นายปัญญาพล ศรีแสงแก้ว)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองพัฒนาศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๑๖๕๒ (ศุทธิณี), ๑๕๒๒ (เฉลิมขวัญ)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๑๔๔๖ www.soc.go.th

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ spt55@soc.go.th

บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

๑. สำเนาหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค ๑๐๐๔/๑๐๘๕๑ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓
๒. สำเนาหนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ด่วนที่สุด ที่ กต ๑๐๐๒/๗๗๓ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓
๓. สำเนาหนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด่วนที่สุด ที่ พม ๐๒๐๙/๘๘๘๑ ลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓
๔. สำเนาหนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด่วนที่สุด ที่ กษ ๑๓๐๔/๒๒๙๘ ลงวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๓
๕. สำเนาหนังสือกระทรวงคมนาคม ด่วนที่สุด ที่ คค (ปคร) ๐๘๐๘.๓/๒๐๙ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓
๖. สำเนาหนังสือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ด่วนที่สุด ที่ ดศ ๐๑๐๐.๔/๖๓๘๖ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓
๗. สำเนาหนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด่วนที่สุด ที่ ทส ๐๒๒๐.๒/๑๔๗๗ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓
๘. สำเนาหนังสือกระทรวงพาณิชย์ ด่วนที่สุด ที่ พณ ๐๒๐๘.๒/๓๐๐๗ ลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๓
๙. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๒๑๑.๔/๙๕๒๐ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๐. สำเนาหนังสือกระทรวงแรงงาน ด่วนที่สุด ที่ รง ๐๒๐๑.๒/๑๓๗๗ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๑. สำเนาหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม ด่วนที่สุด ที่ วร ๐๒๐๔.๔/๒๑๗๑ ลงวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๒. สำเนาหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๒๐๘/๑๘๒๖ ลงวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๓. สำเนาหนังสือกระทรวงสาธารณสุข ด่วนที่สุด ที่ สธ ๐๒๐๙.๐๓/๒๓๘๖ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๔. สำเนาหนังสือกระทรวงอุตสาหกรรม ด่วนที่สุด ที่ อก ๐๒๐๔(๔)/๓๐๔๒ ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๕. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๘๐๗/๔๓๓๐ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓
๑๖. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ นร ๑๑๐๘/๓๓๘๖ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๖๐ /๒๕๖๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

เพื่อให้การดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับมาตรฐานสากล และมีการประสานงานในหน่วยงานอย่างบูรณาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน และป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกภาคส่วนของประเทศ และส่งเสริมให้หน่วยงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติกรอย่างใดตามอำนาจหน้าที่ หรือป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานสากลระหว่างประเทศที่ประเทศไทยให้การรับรอง หรือตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงให้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย โดยมีองค์ประกอบ หน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย	ประธานกรรมการ
๑.๒	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	รองประธานกรรมการ
๑.๓	ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๑.๔	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๕	ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๑.๖	ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑.๗	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๘	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๙	ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๑.๑๐	ปลัดกระทรวงแรงงาน	กรรมการ
๑.๑๑	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๑๒	ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๑.๑๓	ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
๑.๑๔	เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๑๕	เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๑๖	ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๑๗	ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ	กรรมการ
๑.๑๘	ประธานเครือข่ายโกลบอลคอมแพ็กประเทศไทย	กรรมการ

- ๑.๑๙ ผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กรรมการ
๑.๒๐ ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กรรมการ
๑.๒๑ พลเอก ณรงค์ฤทธิ์ อิศรัตน์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน กรรมการ
๑.๒๒ นายเสรี นนทสูติ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน กรรมการ
๑.๒๓ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรรมการและเลขานุการ
๑.๒๔ รองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรรมการและ
ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๕ เจ้าหน้าที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรรมการและ
ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้ช่วยเลขานุการ
จำนวน ๒ คน

๒. หน้าที่และอำนาจ

๒.๑ กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานวาระแห่งชาติฯ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

๒.๒ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีการนำวาระแห่งชาติฯ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติ

๒.๓ กำกับ ติดตาม ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติฯ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

๒.๔ แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามความเหมาะสม

๒.๕ ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ประธานกรรมการมอบหมาย

ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือบุคคลที่ได้รับแต่งตั้ง สำหรับการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน และบุคคลที่ได้รับแต่งตั้ง ให้เบิกจ่ายตามระเบียบทางราชการ โดยให้เบิกจ่ายจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านสิทธิมนุษยชนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

พลเอก

(ประยุทธ์ จันทร์โอชา)

นายกรัฐมนตรี

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

www.rlpd.go.th

สายด่วนยุติธรรม โทร. 1111 กด 77